

PA 2095
.J3

1827a

LIBRARY OF CONGRESS

0000386960A

JEREMY BENTHAM

1748-1832

ANALYSIS OF HIS PRINCIPLES

OF THE ARTS AND MANUFACTURES

OF THE ARTS AND MANUFACTURES

— 4 —

— 4 —

— 4 —

THE

C328
421

LATIN READER.

PART SECOND.

CHIEFLY FROM

THE FOURTH GERMAN EDITION

OF

F. JACOBS AND F. W. DÖRING.

SECOND EDITION.

—◆—
BOSTON :

HILLIARD, GRAY, LITTLE, AND WILKINS.

1827.

C

PA2095
J3
1827a

DISTRICT OF MASSACHUSETTS, TO WIT:

District Clerk's Office.

BE it remembered, that on the twelfth day of September, A. D. 1825, in the fiftieth year of the Independence of the United States of America, Cummings, Hilliard, & Co., of the said district, have deposited in this office the title of a book, the right whereof they claim as proprietors, in the words following, *to wit* :

"The Latin Reader. Part Second. Chiefly from the fourth German edition of F. Jacobs and F. W. Doering."

In conformity to the act of the Congress of the United States, entitled "An act for the encouragement of learning, by securing the copies of maps, charts, and books, to the authors and proprietors of such copies, during the times therein mentioned;" and also to an act, entitled "An act supplementary to an act, entitled, 'An act for the encouragement of learning, by securing the copies of maps, charts, and books, to the authors and proprietors of such copies, during the times therein mentioned;'" and extending the benefits thereof to the arts of designing, engraving, and etching historical and other prints."

JNO. W. DAVIS.

Clerk of the District of Massachusetts.

CAMBRIDGE :

University Press : Hilliard, Metcalf, & Co.

PREFACE.

THE present continuation of the Latin Reader has for its object, to provide a work suited to the purposes of instruction in the Latin language, of a classical character, interesting to the young mind, and conveying useful information. The first part of this little volume contains select fables from Phædrus; these are followed by extracts taken almost entirely from Cicero and Livy; the volume closes with an abridgment of Justin, for the excellence of which the name of Jacobs is alone a sufficient guaranty. Most of the "Short Narrations" were selected by Döring, who acted in concert with Jacobs. A few more have been added from the twelfth German edition of an elementary work, compiled by Bröder. But it is not by the authority of celebrated names that a school book must be supported. If the present one has any excellence, it consists in this, that by means of judicious and easy selections, the pupil is at once introduced to the fine passages and pure writers of antiquity, without encountering difficulties beyond his strength.

In conducting instruction in an ancient language, order and clearness are of the first importance, nor can the method of analysis be too much recommended. The practice of double translation is attended with many advantages; although it is in itself insufficient, since it too easily degenerates into an exercise of memory. It is also well occasionally to require of the pupil an accurate translation into English of his exercise, which he may then on a subsequent occasion, without recurring to the original, read back again into Latin. Here memory will do much; but judgment will also perform its part, and the learner will soon diminish the fatigue of the labor by storing his mind with words and phrases. At any rate, the lesson remains too deeply imprinted on the memory to be forgotten.

The teacher, in giving instruction, will perceive the necessity of directing his main attention to the language. The rules of grammar in their various application need to be explained ; and it is especially important to illustrate, with philosophical method and accuracy, each individual word with reference to its derivation, its primary signification, and the meanings which it subsequently acquires. To make critical emendations of the text would be out of place with boys. Indeed it never in this country can become a principal object of attention.

GEO. BANCROFT.

Northampton, September, 1825.

ADVERTISEMENT TO THE SECOND EDITION.

IN presenting to the public this Second Edition, it is only necessary to say, that the text has undergone a thorough revision ; that uniformity has been introduced in the orthography, which is now made to conform to that of the Latin Dictionaries in common use ; and that equivocal words have been marked with accents in the usual way, and speeches distinguished from the narrative by inverted commas.

It may be well to observe, that by placing the Poetry at the beginning of the book, the editor would not be understood to recommend that it should be studied first. On the contrary, the pupil may more profitably begin with the historical part, and either read all the prose first, or, which perhaps is better, read a portion of prose and a portion of verse alternately.

G. B.

March, 1827.

ERRATA.

Page 4, line 16, after *canis* put a period.
 " " 31, for *nampue* read *namque*.
 " 58, " 21, " 252 " 522.

FABLES FROM PHÆDRUS.

1. *Rana et Bos.*

Inops, potentem dum vult imitari, perit.
In prato quodam rana conspexit bovem,
Et tacta invidiâ tantæ magnitudinis,
Rugosam inflavit pellem ; tum natos suos
Interrogavit, an bove esset latior.
Illi negârunt. Rursus intendit cutem
Majore nisu, et simili quæsivit modo,
Quis major esset. Illi dixerunt bovem.
Novissimè indignata, dum vult validiùs
Inflare sese, rupto jacuit corpore.

2. *Canis cum Frusto Carnis*

Amittit meritò proprium, qui alienum appetit.
Canis per fluvium, carnem cùm ferret, natans,
Lympharum in speculo vidit simulacrum suum.
Aliamque prædam ab alio ferri putans,
Eripere voluit ; verùm decepta aviditas :
Et, quem tenebat in ore, demisit cibum,
Nec, quem petebat, adeò potuit attingere.

3. *Lupus et Grus.*

Os devoratum fauce cùm hæreret lupi,
Magno dolore victus, cœpit singulos
Illicere pretio, ut illud extraherent malum.
Tandem persuasa est jurejurando gruis,

Gulæque credens colli longitudinem,
 Periculosam fecit medicinam lupo.
 Pro quo cùm pactum flagitaret præmium :
 “Ingrata es,” inquit, “ore quæ nostro caput
 Incolume abstuleris, et mercedem postules.”

4. *Vulpes et Corvus.*

*Qui se laudari gaudent verbis subdolis,
 Serâ dant pœnas turpes pœnitentiâ.*
 Cùm de fenestrâ corvus raptum caseum
 Comesse vellet, celsâ residens arbore,
 Hunc videt vulpes, deinde sic cœpit loqui :
 “O qui tuarum, corve, pennarum est nitor !
 Quantum decoris corpore et vultu geris !
 Si vocem haberes, nulla prior ales foret.”
 At ille stultus, dum vult vocem ostendere,
 Amisit ore caseum, quem celeriter
 Dolosa vulpes avidis rapuit dentibus.
 Tum demum ingemuit corvi deceptus stupor.

5. *Vulpes et Uva.*

Famè coacta vulpes altâ in vineâ
 Uvam appetebat, summis saliens viribus ;
 Quam tangere ut non potuit, discedens ait :
 “Nondum matura est, nolo acerbam sumere.”
*Qui, facere quæ non possunt, verbis elevant,
 Adscribere hoc debebunt exemplum sibi.*

6. *Cervus ad Fontem.*

*Laudatis utiliora, quæ contempseris,
 Sæpe inveniri, hæc exserit narratio.*
 Ad fontem cervus, cùm bibisset, restitit,
 Et in liquore vidit effigiem suam.
 Ibi dum ramosa mirans laudat cornua,
 Crurumque nimiam tenuitatem vituperat,

Venantûm subitò vocibus conterritus,
 Per campum fugere cœpit, et cursu levi
 Canes elusit. Silva tum exceptit ferum,
 In quâ retentis impeditus cornibus,
 Lacerari cœpit morsibus sævis canum.
 Tunc moriens vocem hanc edidisse dicitur :
 “O me infelicem, qui nunc demum intelligo,
 Utilia mihi quàm fuerint, quæ despexeram :
 Et quæ laudâram, quantum luctûs habuerint.”

7. *Hircus et Vulpes.*

*Homo, in periculum simul ac venit, callidus,
 Effugium reperire alterius quærit malo.*
 Cùm decidisset vulpes in puteum inscia,
 Et altiore clauderetur margine,
 Devēnit hircus sitiens in eundem locum.
 Simul rogavit, esset an dulcis liquor
 Et copiosus ? Illa fraudem moliens :
 “Descende, amice ; tanta bonitas est aquæ,
 Voluptas ut satiari non possit mea.”
 Immisit se barbatus. Tum vulpecula
 Evasit puteo, nixa celsis cornibus,
 Hircumque clauso liquit hærentem vado.

8. *Lupus et Canis.*

Quam dulcis sit libertas, breviter proloquar.
 Cani perpasto macie confectus lupus
 Forte occucurrit : dein salutant invicem :
 Ut restiterunt, “ Unde sic, quæso, nites ?
 Aut quo cibo fecisti tantum corporis ?
 Ego, qui sum longè fortior, pereo fame.”
 Canis simpliciter : “ Eādem est conditio tibi,
 Præstare domino si par officium potes.”
 “ Quod ? ” inquit ille. “ Custos ut sis liminis,
 A furibus tuearis et noctu domum.”

“Ego verò sum paratus : nunc patior nives
Imbresque, in silvis asperam vitam trahens.
Quanto est facilius mihi, sub tecto vivere,
Et otiosum largo satiari cibo !”

“Veni ergo mecum.” Dum procedunt, adspicit
Lupus a catenâ collum detrîtum canis.

“Unde hoc, amice ?” “Nihil est.” “Dic, quæso, tamen.”

“Quia videor acer, alligant me interdium,
Luce ut quiescam, et vigilem nox cùm venerit ;
Crepusculo solutus, quâ visum est, vagor.

Adfertur ultro panis ; de mensâ suâ
Dat ossa dominus ; frusta jactat familia,
Et, quod fastîdit quisque, pulmentarium.
Sic sine labore venter impletur meus.”

“Age, si quò abire est animus, est licentia ?”

“Non planè est,” inquit. “Fruere, quæ laudas, canis
Regnare nolo, liber ut non sim mihi.”

9. *Taurus et Vitulus.*

Angusto in aditu taurus luctans cornibus,
Cùm vix intrare posset ad præsepia,
Monstrabat vitulus, quo se pacto plecteret.

“Tace,” inquit, “antè hoc novî, quàm tu natus es.”
Qui doctiorem emendat, sibi dici putet.

10. *Canis et Fur.*

*Repentè liberalis stultis gratus est,
Rerum peritis irritos tendit dolos.*

Nocturnus cùm fur panem misisset cani,
Objecto, tentans, an cibo posset capi ;

“Heus, si,” inquit, linguam vis meam præcludere,
Ne latrem pro re domini, multùm falleris ;
Nampue ista subita me jubet benignitas
Vigilare, facias ne meâ culpâ lucrum.”

11. *Lupus et Agnus.*

Ad rivum eundem lupus et agnus venerant,
 Siti compulsi; superior stabat lupus,
 Longèque inferior agnus. Tunc fauce improbâ
 Latro incitatus, jurgii causam intulit.
 "Cur," inquit, "turbulentam fecisti mihi
 Aquam bibenti?" Laniger contrà timens,
 "Quî possum, quæso, facere, quod quereris, lupe?
 A te decurrit ad meos haustus liquor."
 Repulsus ille veritatis viribus,
 "Ante hos sex menses malè," ait, "dixisti mihi."
 Respondit agnus: "Equidem natus non eram."
 "Pater, hercule, tuus," inquit, "maledixit mihi."
 Atque ita correptum laniat injustâ nece.
*Hæc propter illos scripta est homines fabula,
 Qui fictis causis innocentes opprimunt.*

12. *Lupus et Vulpes, Judice Simio.*

*Quicumque turpi fraude semel innotuit,
 Etiam si verum dicit, amittit fidem.
 Hoc attestatur brevis Æsopi fabula.*
 Lupus arguebat vulpem furti crimine:
 Negabat illa, se esse culpæ proximam.
 Tunc judex inter illos sedit simius,
 Uterque causam cùm perorâssent suam,
 Dixisse fertur simius sententiam:
 "Tu non videris perdidisse, quod petis;
 Te credo surripuisse, quod pulchrè negas."

13. *Arbores in Deorum Tutelâ.*

Olim, quas vellent esse in tutelâ suâ
 Divi legerunt arbores. Quercus Jovi,
 Et myrtus Veneri placuit, Phœbo laurea,
 Pinus Cybelæ, populus celsa Herculi.
 Minerva admirans, quare steriles sumerent,

Interrogavit. Causam dixit Jupiter :
 “Honorem fructu ne videamur vendere.”
 “At mehercules narrabit, quod quis voluerit,
 Oliva nobis propter fructum est gratior.”
 Tunc sic Deorum genitor, atque hominum sator :
 “O nata, meritò sapiens dicere omnibus :
 Nisi utile est, quod facimus, stulta est gloria.”
Nihil agere, quod non prosit, fabella admonet.

14. *Asinus et Leo venantes.*

*Virtutis expers, verbis jactans gloriam,
 Ignotos fallit, notis est derisui.*
 Venari, asello comite, cùm vellet leo,
 Contextit illum frutice, et admonuit simul,
 Ut insuetâ voce terreret feras,
 Fugientes ipse exciperet. Hîc auritulus
 Clamorem subito totis tollit viribus,
 Novoque turbat bestias miraculo :
 Quæ dum, paventes exitus notos petunt,
 Leonis adfliguntur horrendo impetu.
 Qui postquam cæde fessus est, asinum evocat,
 Jubetque vocem premere. Tunc ille insolens :
 “Qualis videtur tibi opera hæc vocis meæ ?”
 “Insignis,” inquit, “sic ut, nisi nôssem tuum
 Animum genusque, simili fugissem metu.”

15. *Equus et Aper.*

Equus sedare solitus quo fuerat sitim,
 Dum sese aper volutat, turbavit vadum.
 Hinc orta lis est. Sonipes, iratus fero,
 Auxilium petiit hominis ; quem dorso levans,
 Rediit ad hostem. Jactis hunc telis eques
 Postquam interfecit, sic locutus traditur :
 “Lætor tulisse auxilium me precibus tuis ;
 Nam prædam cepi, et didici, quàm sis utilis.”

Atque ita coëgit frænos invitum pati.
 Tum mœstus ille : “ Parvæ vindictam rei
 Dum quæro demens, servitutem reperi.”
Hæc iracundos admonebit fabula,
Impunè potiùs lædi, quàm dedi alteri.

16. *Pavo ad Junonem.*

Pavo ad Junonem venit, indignè ferens,
 Cantus luscini quòd sibi non tribuerit ;
 Illum esse cunctis auribus admirabilem,
 Se derideri, simul ac vocem miserit.
 Tunc, consolandi gratiâ, dixit dea :
 “ Sed formâ vincis, vincis magnitudine ;
 Nitor smaragdi collo præfulget tuo,
 Pictisque plumis gemmeam caudam explicas.”
 “ Quò mî, inquit, mutam speciem, si vincor sono ? ”
 “ Fatorum arbitrio partes sunt vobis datæ :
 Tibi forma, vires aquilæ, luscini melos,
 Augurium corvo, læva cornîci omina,
 Omnes quæ propriis sunt contentæ dotibus.
Noli adfectare, quod tibi non est datum,
Delusa ne spes ad querelam recidat.

17. *Mustela et Homo.*

Mustela ab homine presa, cùm instantem necem
 Effugere vellet ; “ Quæso, parce,” inquit, “ mihi,
 Quæ tibi molestis muribus purgo domum.”
 Respondit ille : “ Faceres si causâ meâ,
 Gratum esset, et dedissem veniam supplici :
 Nunc quia laboras, ut fruaris reliquiis,
 Quas sunt rosuri, simul et ipsos devores,
 Noli imputare vanum beneficium mihi.”
 Atque ita locutus, improbam leto dedit.
Hoc in se dictum debent illi agnoscere,
Quorum privata servit utilitas sibi,
Et meritum inane jactant imprudentibus.

18. *Milvus et Columbæ.*

*Qui se committit homini tutandum improbo,
 Auxilia dum requirit, exitium invenit.*
 Columbæ sæpe cùm fugissent miluum,
 Et celeritate pennæ vitâssent necem,
 Consilium raptor vertit ad fallaciam,
 Et genus inerme tali decepit dolo :
 "Quare sollicitum potius ævum ducitis,
 Quàm me creatis icto regem fœdere,
 Qui vos ab omni tutas præstem injuriâ ?"
 Illæ credentes tradunt sese miluo ;
 Qui, regnum adeptus, cœpit vesci singulis,
 Et exercere imperium sævis unguibus.
 De reliquis tunc una : "Meritò plectimur."

19. *Muli et Latrones.*

Muli gravati sarcinis ibant duo ;
 Unus ferebat fiscos cum pecuniâ,
 Alter tumentes multo saccos hordeo.
 Ille onere dives, celsâ cervice eminens,
 Clarumque collo jactans tintinnabulum :
 Comes quieto sequitur et placido gradu.
 Subitò latrones ex insidiis advolant,
 Interque cædem ferro mulum trusitant.
 Diripiunt nummos, negligunt vile hordeum.
 Spoliatus igitur casus cùm fleret suos ;
 "Equidem," inquit alter, "me contemptum gaudeo ;
 Nam nihil amissi, nec sum læsus vulnere.
Hoc argumento tuta est hominum tenuitas.
Magnæ periclo sunt opes obnoxia.

20. *Graculus superbus et Pavo.*

*Ne gloriari libeat alienis bonis,
 Suoque potius habitu vitam degere,
 Æsopus nobis hoc exemplum prodidit.*

Tumens inani graculus superbiâ,
 Pennas, pavoni quæ deciderant, sustulit,
 Seque exornavit : deinde contemnens suos,
 Formoso se pavonum immiscuit gregi.
 Illi impudenti pennas eripiunt avi,
 Fugantque rostris. Malè mulcatus, graculus
 Redire mœrens cœpit ad proprium genus,
 A quo repulsus tristem sustinuit notam.
 Tum quidam ex illis, quos priùs despexerat :
 “ Contentus nostris si fuisses sedibus,
 Et, quod natura dederat, voluisses pati,
 Nec illam expertus esses contumeliam,
 Nec hanc repulsam tua sentiret calamitas.”

21. *Formica et Musca.*

Formica et musca contendebant acriter,
 Quæ pluris esset. Musca sic cœpit prior :
 “ Conferre nostris tu potes te laudibus ?
 Ubi immolatur, exta prægusto deûm,
 Moror inter aras, templa perlustro omnia ;
 In capite regis sedeo, cùm visum est mihi,
 Et matronarum casta delibo oscula ;
 Laboro nihil, atque optimis rebus fruor.
 Quid horum simile tibi contingit, rustica ? ”
 “ Est gloriosus sanè convictus deûm,
 Sed illi, qui invitatur, non qui invisus est.
 Reges commemoras et matronarum oscula :
 Ego granum in hiemem cùm studiosè congero,
 Te circa murum video pasci stercore.
 Aras frequentas : nempe abigēris, quò venis.
 Nihil laboras ; ideo cùm opus est, nil habes.
 Superba jactas, tegere quod debet pudor.
 Æstate me laccessis ; cùm brumâ est, siles.
 Mori contractam cùm te cogunt frigora,
 Me copiosa recipit incolumem domus.
 Satis profectò retūdi superbiam.”

*Fabellâ talis hominum discernit notas
Eorum, qui se falsis ornant laudibus,
Et quorum virtus exhibet solidum decus.*

22. *Aquila, Feles, et Aper.*

Aquila in sublimi quercu nidum fecerat :
Feles cavernam nacta, in mediâ pepererat ;
Sus, nemoris cultrix, fœtum ad imam posuerat.
Tum fortuitum feles contubernium
Fraude et scelestâ sic evertit malitiâ.
Ad nidum scandit volucris : “ Pernicies,” ait,
“ Tibi paratur, forsâ et miseræ mihi ;
Nam fodere terram quòd vides quotidie
Aprum insidiosum, quercum vult evertere,
Ut nostram in plano facilè progeniem opprimat.”
Terrore offuso, et perturbatis sensibus,
Derepita d cubile setosæ suis :
“ Magno,” inquit, “ in periculo sunt nati tui ;
Nam simul exieris pastum cum tenero grege,
Aquila est parata rapere porcellos tibi.”
Hunc quoque timore postquam complevit locum,
Dolosa tuto condidit sese cavo.
Inde evagata noctu, suspenso pede,
Ubi escâ se replevit et prolem suam,
Pavorem simulans prospicit toto die.
Ruinam metuens, aquila ramis desidet :
Aper, rapinam vitans, non prodit foras.
Quid multa ? Inediâ consumpti sunt cum suis,
Felisque catulis largam præbuerunt dapem.
*Quantum homo bilinguis sæpe concinnet mali,
Documentum habere stulta credulitas potest.*

23. *Cervus et Boves.*

Cervus, nemorosis excitatus latibulis,
Ut venatorum fugeret instantem necem,

Cæco timore proximam villam petit,
 Et opportuno se bubili condidit.
 Hic bos latenti : " Quidnam voluisti tibi,
 Infelix, ultro qui ad necem cucurreris,
 Hominumque tecto spiritum commiseris ?"
 At ille supplex : " Vos modò," inquit, " parcite,"
 Occasione rursus erumpam datâ.
 Spatium diei noctis excipiunt vices.
 Frondem bubulcus adfert, nec ideo videt.
 Eunt subinde et redeunt omnes rustici ;
 Nemo animadvertit. Transit etiam villicus,
 Nec ille quidquam sentit. Tum gaudens ferus
 Bobus quietis agere cœpit gratias,
 Hospitium adverso quòd præstiterint tempore.
 Respondet unus : " Salvum te cupimus quidem ;
 Sed ille, qui oculos centum habet, si venerit,
 Magno in periculo vita vertetur tua."
 Hæc inter ipse dominus a cœnâ redit :
 Et quia corruptos viderat nuper boves,
 Accedit ad præsepe : " Cur frondis parum est ?
 Stramenta desunt ? tollere hæc aranea
 Quantum est laboris ? " Dum scrutatur singula,
 Cervi quoque alta est conspicatus cornua ;
 Quem convocatâ jubet occidi familiâ,
 Prædamque tollit. *Hæc significat fabula,
 Dominum videre plurimùm in rebus suis.*

24. *Vacca et Capella, Ovis et Leo.*

Nunquam est fidelis cum potente societas :
Testatur hæc fabella propositum meum.
 Vacca et capella, et patiens ovis injuriæ,
 Socii fuère cum leone in saltibus.
 Hi cùm cepissent cervum vasti corporis,
 Sic est locutus, partibus factis, leo :
 " Ego primam tollo, nominor quoniam leo ;

Secundam, quia sum fortis, tribuetis mihi :
 Tum, quia plus valeo, me sequetur tertia ;
 Malè accipietur, si quis quartam tetigerit.”
 Sic totam prædam sola improbitas abstulit.

25. *Vulpes et Ciconia.*

*Nulli nocendum : si quis verò læserit,
 Mactandum simili vice, fabella hæc admonet.*
 Vulpes ad cœnam dicitur ciconiam
 Prior invitâsse, et illi in patinâ liquidam
 Posuisse sorbitionem, quam nullo modo
 Gustare esuriens potuerit ciconia.
 Quæ vulpem cùm revocâsset, intrito cibo
 Plenam lagenam posuit : huic rostrum inserens,
 Satiatur ipsa, et torquet convivam fame :
 Quæ quum lagenæ frustrâ collum lamberet,
 Peregrinam sic locutam volucrem accepimus :
 “Sua quisque exempla debet æquo animo pati.”

26. *Æsopus ad Garrulum.*

Æsopus domino solus cùm esset familia,
 Parare cœnam jussus est maturiùs.
 Ignem ergo quærens, aliquot lustravit domos ;
 Tandemque invenit, ubi lucernam accenderet.
 Tum circumeunti fuerat quòd iter longius,
 Effecit brevius ; namque rectâ per forum
 Cœpit redire. Hic quidam e turbâ garrulus :
 “Æsope, medio sole, quid cum lumine ?”
 “Hominem,” inquit, “quæro ;” et abiit festinans domum.
*Hoc si molestus ille ad animum retulit,
 Sensit profectò, se hominem non visum seni,
 Intempestivè qui occupato adluserit.*

27. *Vipera et Lima.*

*Mordaciorem qui improbo dente adpetit,
 Hoc argumento se describi sentiat.
 In officinam fabri venit vipera :
 Hæc cùm tentaret, si qua res esset cibo,
 Limam momordit. Illa contrà, contumax,
 “ Quid me, inquit,” stulta, dente captas lædere,
 Omne adsuevi ferrum quæ corrodere ? ”*

28. *Peræ Jovis.*

*Peras imposuit Jupiter nobis duas :
 Propriis repletam vitiis post tergum dedit,
 Alienis ante pectus suspendit gravem.
 Hæc re videre nostra mala non possumus ;
 Alii simul delinquant, censores sumus.*

29. *Homo et Colubra.*

*Malis qui fert auxilium, post tempus dolet.
 Gelu rigentem quidam colubram sustulit,
 Sinuque fovit, contra se ipse misericors.
 Namque ut refecta est, necuit hominem protinus.
 Hanc alia cùm rogaret causam facinoris,
 Respondit : “ Ne quis discat prodesse improbis.”*

30. *Mons Parturiens.*

*Mons parturibat, gemitus immanes ciens ;
 Eratque in terris maxima expectatio :
 At ille murem peperit. Hoc scriptum est tibi,
 Qui, magna cùm minaris, extricas nihil.*

31. *Venator et Canis.*

*Adversus omnes fortis et velox feras,
 Canis, cùm domino semper fecisset satis,*

Languere cœpit annis ingravantibus.
Aliquando is objectus hispidi pugnæ suis,
Adripuit aure ; sed cariosis dentibus
Prædam demisit. Hic tum venator dolens
Canem objurgabat. Latrans cui contrà senex
“ Non me destituit animus, sed vires meæ :
Quod fuimus, lauda, si jam damnas, quod sumus.”
Hoc cur, Philete, scripserim, pulchrè vides.

SHORT NARRATIONS

1. *Remarkable Friendship.*

Damon et Pythias, Pythagorei, tam fidelem inter se amicitiam junxerunt, ut mori parati essent alter pro altero. Cùm eorum alteri Dionysius tyrannus diem necis destinasset, et is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies ad res suas ordinandas postulavisset : vas factus est alter ejus sistendi, ut, si ille non revertisset, moriendum esset ipsi. Omnes igitur, et inprimis Dionysius, novæ atque ancipitis rei exitum speculabantur. Appropinquante deinde definitâ die, nec illo redeunte, unusquisque stultitiæ tam temerarium sponsorem condemnabat. At verò cùm alter ad diem se recipisset, admiratus eorum fidem tyrannus, supplicio liberavit eum, qui morte erat plectendus, ac petivit, ut se ad amicitiam tertium adscriberent.

2. *Patriotism of Codrus.*

Quum Attica regio ferro ignique vastaretur a Doriensium exercitu, rex Atheniensium, Codrus, suis suorumque viribus diffidens, ad Apollinis Delphici oraculum confūgit, perque legatos sciscitatus est, quonam modo tam grave bellum averti posset? Respondisse deus fertur, *ita finem ei fore, si rex ipse hostili manu occidisset.* Quod quidem non solum in totis Atheniensium, sed etiam in hostium castris percubuit. Unde factum est, ut ediceretur, ne quis Codri corpus vulneraret. Id postquam cognovit, depositis insignibus imperii, famularem cultum induit, ac pabulantium hostium globo sese objecit, unumque ex his falce percus-

sum, in cædem suam compulit. Cognito regis corpore, Dorienses sine prælio discedunt. Atque ita Athenienses virtute ducis, pro salute patriæ morti se offerentis, bello liberantur. Quis Codrum non miretur, qui iis artibus mortem quæsierit, quibus ab aliis vita quæri solet?

3. *Mildness of Pericles.*

Periclem in foro publica negotia tractantem improbus et petulans homo maledictis insectabatur. Quæ cùm ille patienter ferret, nec ullum adeò verbum reponeret, diem totum perseveravit insectatio. Vesperi vultu gressuque placido domum reversus est Pericles, insequente eodem nebulone, et omnibus contumeliis eum impetente. Ædes ingressurus, cùm jam nox esset, uni e servis suis mandavit, ut accenso lumine hominem comitaretur ac reduceret domum.

4. *Magnanimity of Fabricius.*

Pyrri bello maximum exemplum est justitiæ in hostem a Romanis constitutum. Cùm enim rex Pyrrhus populo Romano bellum ultro intulisset, cùmque de impèrio certamen esset cum rege generoso ac potènte; perfuga ab eo venit in castra Fabricii, eique est pollicitus, si præmium sibi proposuisset, se, ut clàm venisset, sic clàm in Pyrri castra rediturum, et eum veneno necaturum. Hunc Fabricius reducendum curavit ad Pyrrhum: idque factum ejus a senatu laudatum est.

5. *Disinterestedness of Epaminondas.*

Tentata est Epaminondæ abstinencia a Diomedonte Cyziceno. Namque is, rogatu Artaxerxis, Epaminondam pecuniâ corrumpendum suscepit. Hic magno cum pondere auri Thebas venit, et Micythum adolescentulum, quem tum Epaminondas plurimùm diligebat, quinque talentis ad suam perduxit voluntatem. Micythus Epaminon-

dam convenit, et causam adventûs Diomedontis ostendit. At ille, Diomedonte coram, *Nihil*, inquit, *opus pecuniâ est. Nam si ea rex vult, quæ Thebanis sunt utilia, gratis facere sum paratus: sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. Namque orbis terrarum divitias accipere nolò pro patriæ caritate. Te, qui me incognitum tentâsti, tuique similem existimâsti, non miror, tibi ignosco. Sed egredere properè, ne alios corrumpas, cùm me non potueris. Tu, Micythe, argentum huic redde: nisi id confestim facis, ego te tradam magistratui.* Hunc Diomēdon cùm rogaret, ut tutò exire, suâque, quæ attulisset, liceret efferre: *Istud*, inquit, *faciam; neque tuâ causâ, sed meâ, ne, si tibi sit pecunia adempta, aliquis dicat, ad me ereptum pervenisse, quod delatum accipere noluissem.* Cùm quæsisset a Diomedonte, quò se duci vellet, et ille, Athenas, dixisset, præsidium dedit, ut eò tutò perveniret.

6. *Magnanimity of Aristides.*

Non ignorabat Aristūdes, Themistoclem sibi diu clàm, aut apertè, fuisse adversatum in administrandâ republicâ. Noverat quoque, se ejus maximè operâ pulsum fuisse in exsilium. At ostendit, quàm alienus ab ulciscendo animus esset, quum deliberaretur de ipso Themistocle e civitate ejiciendo testarum suffragiis. Opportuna certè oblata erat expetendæ vindictæ occasio. Nihil tamen ab eo aut dictum aut factum est, quod nocere posset inimico. Et ut priùs ei non inviderat florenti opibus et rerum gestarum gloriâ, sic tum noluit premere periclitantem, et eo dejecto exsultare.

7. *Sanctity of an Oath.*

Pythagoras discipulis præcipiebat, ut ad jurandum rarè ac tardè accederent, se verò dignos præberent, quibus non jurantibus fides haberetur propter vitæ integritatem. Itaque Clinius Pythagoricus, cùm trium talentorum mulctam jurejurando effugere posset, maluit tantæ pecuniæ damnum

facere, quàm jurare, cùm tamen non fuisset falsò juraturus. Credidit enim Pythagoras, et qui eum secuti sunt, parumpium et religiosum esse, divinum numen advocare ob res humanas, quarum plurimæ parvæ vilesque essent.

8. *True Fraternal Affection.*

Æternam sibi apud posteros famam paravit Proculejus paterno in fratres animo. Is fuit eques Romanus, Augusti amicus. Patre mortuo, patrimonium cum fratribus, Murenâ et Scipione, æquis partibus diviserat : at illi bello civili bonis omnibus spoliati sunt. Quam calamitatem ut leniret Proculejus, facultates omnes suas cum fratribus iterum est partitus.

9. *A Contest between Brothers.*

Operæ pretium est disceputationem audire fratrum barbarorum, non de agelli particulâ, non de mancipiis, non de pecore, sed de ipso Persidis regno. Quum Darius, Persarum rex, obiisset, certamen de regno ejus ortum est inter Artemenem, maximum natu filiorum ejus, et Xerxem : quod concordi animo ad patrum suum, Artaphernem, velut ad domesticum judicem, detulerunt. Qui, domi cognitâ causâ, Xerxem præposuit : adeoque fraterna contentio fuit, ut nec victor insultaverit, nec victus doluerit, ipsoque litis tempore alter alteri munera miserint. Tantò moderatiùs tum fratres inter se regna maxima dividebant, quàm nunc exigua patrimonia partiuntur.

10. *The Love of Honor of the Athenians.*

Themistocles post victoriam ejus belli, quod cum Persis fuit, dixit in concione, se habere consilium reipublicæ salutare, sed id sciri opus non esse. Postulavit, ut aliquem populus daret, quocum communicaret. Datus est Aristides. Huic ille : classem Lacedæmoniorum, quæ subducta esset ad Gytheum (portum), clàm incendi posse,

quo facto frangi Lacedæmoniorum opes necesse esset. Quod Aristides cùm audisset, in concionem magnâ expectatione venit, dixitque, perutile esse consilium, quod Themistocles afferret, sed minimè honestum. Itaque Athenienses, quod honestum non esset, id ne utile quidem putaverunt, totamque eam rem, quam ne audierant quidem, auctore Aristide repudiaverunt.

11. *The Indian Widows.*

Mulieres in Indiâ, cùm est cujusvis earum vir mortuus, in certamen judiciumque veniunt, quam plurimùm ille dilexerit. Plures enim singulis solent esse nuptæ. Quæ est victrix, ea læta, prosequentibus suis, unâ cum viro in rogam imponitur: illæ victæ, moestæ discedunt.

12. *Cowardice Punished.*

Prænestinus prætor per timorem segniùs ex subsidiis suos duxerat in primam aciem. Quem cùm Papirius Cursor inambulans ante tabernaculum vocari jussisset, lictorem expedire securim jussit. Ad quam vocem exanimi stante Prænestino: *Agedum lictor, excide radicem hanc*, inquit, *incommodam ambulantis*; perfusumque ultimi supplicii metu, mulctâ dictâ, dimisit.

13. *Magnanimous Enemies.*

Quum e carcere atque ipsâ urbe Atheniensium profugisset orator Demosthenes, respexit aliquos ex inimicis citato cursu vestigia sua subsequentes, et latebras pavidus quæsit. At illi eum sæpiùs nomine compellatum tandem adsecuti, oraverunt, ut, positâ formidine, pecuniam acciperet, quam domo ei attulerant in viaticum et subsidium, hortantes, ne casum ferret acerbiùs. Quibus Demosthenes: *Quí possum*, inquit, *non graviter ferre, me eâ urbe carere; ubi tales inimicos habeam, quales si amicos haberem, felicissimus essem.*

14. *Affability in Intercourse.*

Cùm venisset Plato ad ludos Olympicos, frequentissimum omnium in Græciâ conventum, contubernium Olympiæ iniit cum ignotis hominibus, ignotus iis et ipse. Ita verò eos cepit ac sibi devinxit, tum morum suavitate, tum sermonibus ab omni affectatione sapientiæ alienis, ut peregrini illi plurimum gauderent fortuitò talis viri contubernio. Neque verò Academiæ aut Socratis mentionem ullam fecit. Hoc solum illis declaravit, se Platonem appellari. Cùm peractis ludis Athenas venissent, perhumaniter eos excepit. Tum hospites: *Age, inquit, monstra nobis illum tibi cognominem Socratis discipulum, cujus magna ubique fama est. Duc nos in Academiam, et siste viro, ut aliquem ex ejus quoque colloquio fructum colligamus.* At ille leniter subridens, quemadmodum solebat: *Ego verò, inquit, ille ipse sum.* Obstupuere illi, quod socium tamdiu habuissent tantum virum, ignorantes: atque intellexerunt, posse eum sibi conciliare animos eorum, quibuscum esset, etiam sine consuetis illis de philosophiâ sermonibus.

15. *The Natural Picture.*

Zeuxis et Parrhasius, pictores celeberrimi, certamen artis inter se instituerunt. Zeuxis tam scitè effinxit uvas, ut aves advolarent eas absumpturæ. Parrhasius detulit linteam pictum, ita veritate repræsentatâ, ut Zeuxis, alitum judicio tumens, flagitaret, tandem remoto linteo ostendi picturam. Mox intellecto errore, *Vicisti, inquit, Parrhasi. Nam ego aves fefelli, tu artificem.* Fertur et postea pinxisse puerum, uvas ferentem. Ad quas cùm advolâssent aves, iratus operi dixit: *Uvas meliùs pinxi, quàm puerum. Nam si et hunc consummâssem, aves timere debuerant.*

16. *Frankness of Philoxenus.*

Poëmatis scribendis operam dabat Sicilia tyrannus Dionysius, et magis ob carmina, quàm propter res bello gestas,

sese jactabat. Arcessierat ad se, ac præcipuo in honore habebat, quoscunque usquam arte poëticâ nobilis esse audierat, eorumque judiciis poëmata sua subiciebat. At illi, ne regis benevolentiam amitterent, quæ scribebat, omnia probabant ac laudabant. Aderat inter eos Philoxēnus, celeberrimus dithyramborum artifex, qui unus adulari nescius, quum aliquando inepta a Dionysio recitata carmina audisset, de iis, quid sentiret, liberè aperuit. Quâ libertate offensus rex, reprehensorem suum a satellitibus abripi, et in latomias, qui publicus carcer erat, detrudi jussit. Sed postridie ab amicis, Philoxeno veniam dari postulantibus, exoratus, rursus ad epulas eum adhibuit. Carmina sua, ut solebat, ipse mirum in modum extulit, et de quibusdam versibus, quos omnium optimos existimabat, sententiam Philoxeni exquisivit. Ille, nullo ad regis interrogationem responso reddito, ejus satellites vocavit, seque in latomias reduci jussit. Tam facetam libertatem, quæ omnium convivarum risu excepta fuerat, æquo animo tulit Dionysius.

17. *Power of Industry.*

Orator futurus imitetur illum, cui sine dubio summa vis dicendi conceditur, Atheniensem Demosthenem; in quo tantum studium fuisse tantusque labor dicitur, ut impedimenta naturæ diligentîâ industriâque superârit; cùmque ita balbus esset, ut ejus ipsius artis (*Rhetoricæ*), cui studeret, primam literam non posset dicere, perfecit meditando, ut nemo planius eo locutus putaretur. Qui etiam, ut memoriæ proditum est, conjectis in os calculis, summâ voce versus multos uno spiritu pronuntiare consuescebat, neque id consistens in loco, sed inambulans, atque adscensu ingrediens arduo.

18. *The Death of Epaminondas.*

Epaminondas cùm vicisset Lacedæmonios apud Mantineam, simulque ipse gravi vulnere exanimari se videret: ut primùm dispexit, quæsit, salvusne esset clypeus? Cùm salvum esse flentes sui respondissent, rogavit,

essentne fusi hostes? Cùmque id quoque, ut cupiebat, audivisset, evelli jussit eam, quâ erat transfixus, hastam. Ita multo sanguine profuso, in lætitiâ et in victoriâ est mortuus.

19. *Courage of a Son.*

Lucio Manlio, cùm dictator fuisset, Marcus Pomponius, tribunus plebis, diem dixit quòd is paucos sibi dies ad dictaturam gerendam addidisset. Criminabatur etiam, quòd Titum filium, qui postea est Torquatus appellatus, ab hominibus relegâset, et ruri habitare jussisset. Quod cùm audivisset adolescens filius, negotium exhiberi patri, accurrisse Romam, et cum primâ luce Pomponii domum venisse, dicitur. Cui cùm esset nuntiatum; quòd illum iratum allaturum ad se aliquid contra patrem arbitraretur, surrexit e lectulo, remotisque arbitris, ad se adolescentem jussit venire. At ille, ut ingressus est, confestim gladium destrinxit, juravitque, se illum statim interfecturum, nisi jusjurandum sibi dedisset, se patrem missum esse facturum. Juravit, hoc coactus terrore, Pomponius. Rem ad populum detulit: docuit, cur sibi causâ desistere necesse esset: Manlium missum fecit. Tantum temporibus illis jusjurandum valebat.

20. *Strong Memory.*

Seneca tantam habuit memoriam, quæ in miraculum usque procederet. Nam et duo millia nominum recitata, quo ordine erant dicta, reddebat, et ab his, qui ad audiendum præceptorem convenerant, singulos versus a singulis datos, cùm plures, quàm ducenti, efficerentur, ab ultimo incipiens, usque ad primum, recitabat.—Hortensius, simili memoriâ præditus, in auctione persedit diem totum, et omnes res, et pretia, et emptores ordine suo, argentariis recognoscentibus, ita ut in nullo falleretur, recensuit.—Quidam alius recitatum a poetâ carmen novum, suum esse dixit, idque ut probaret, protinus ex memoriâ recitavit: cùm hoc ille, cujus carmen erat, facere non posset.

21. *Unexpected Request of Anaximenes.* -

Alexander Magnus eloquentiæ magistro usus erat Anaximēne, Lampsaceno, quæ res postea Lampsāco saluti fuit. Eam enim urbem diruere statuerat Alexander, quòd a partibus Darii adversum se stetisset. Itaque conspicatus Anaximenem ex urbe prodeuntem, nec dubitans, quin deprecatum pro patriâ veniret; per deos juravit, se, quod ille petiturus esset, non facturum. Quo audito callidus orator regem rogavit, ut Lampsacum dirueret. Ergo propter jusjurandum, callidamque præceptoris quondam sui petitionem, Lampsacenis delicti gratiam fecit.

22. *When will Kings hear the Truth?*

Antiöchus rex, quum in venatione, feræ persequendæ studio, ab amicis et servis aberrâset, in casam pauperum hominum intravit ignotus. Cum iis cœnans, sermonem de rege iniecit, ut cognosceret, quæ esset hospitum de se opinio. Tum illi: Regem in cæteris quidem bonum et laude dignum esse, sed amicis utentem malis, plurima negligere, et sæpe, quæ necessaria essent, nihil curare, quòd venationi plus æquo indulgeret. Tacuit tum quidem Antiochus; sed postquam, orto sole, ad casam illam venēre regii satellites, et purpuream vestem cum diademate attulēre: converso sermonis ad regia illa insignia; *Certè, inquit, ex quo die vos sumpsi, heri primùm veros de me sermones audiui.*

23. *Happiness of Tyrants.*

Dionysius major, Siciliæ tyrannus, ipse indicavit, quàm esset beatus. Nam cùm quidam ex ejus assentatoribus, Damocles, commemoraret in sermone copias ejus, opes, majestatem dominatûs, rerum abundantiam, magnificentiam ædium regiarum; negaretque, unquam beatiorem quemquam fuisse: *Visne igitur, inquit, Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipse eandem degustare, et fortunam experiri meam?* Cùm se ille cupere dixisset, collocare jussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo, textili stragulo, magnificis oper-

ibus picto ; abacosque complures ornavit argento auroque cælato. Tum ad mensam eximiâ formâ pueros delectos jussit consistere, eosque, nutum illius intuentes diligenter, ministrare. Aderant unguenta, coronæ : incendebantur odores : mensæ conquisitissimis epulis exstruebantur. Fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium, e lacunari setâ equinâ aptum, demitti jussit, ut impendēret illius beati cervicibus. Itaque nec pulchros illos ministratores adspiciebat, nec plenum artis argentum : nec manum porrigebat in mensam. Denique exoravit tyrannum, ut abire liceret, quòd jam beatus nollet esse. Satisne videtur declarâsse Dionysius, nihil esse ei beatum, cui semper aliquis terror impendeat ?

24. *Defence against a Charge of Imbecility.*

Sophocles ad summam senectutem tragœdias fecit : quod propter studium cùm rem familiarem negligere videretur, a filiis in judicium vocatus est, ut, quemadmodum Romano more malè rem gerentibus patribus bonis interdici solet, sic illum, quasi desipientem, a re familiari removerent judices. Tum senex dicitur eam fabulam, quam in manibus habebat et proximè scripserat, *Ædipum Coloneum*, recitâsse judicibus, quæsisseque, num illud carmen desipientis videretur ? Quo recitato, sententiis judicum est liberatus.

25. *Obliging Disposition of Aristides.*

Eo tempore, quo congregatus populus Atheniensis de ejiciendo Aristide ferebat suffragia, quæ testulis ex more inscribebantur, homo quidam rudis Aristidi ipsi dicitur testulam tradidisse, ac petiisse, ut inscriberet Aristidem. Roganti, *quid Aristides commisisset ?* ille respondit, *se ignorare Aristidem ; sed sibi placere, quòd tam cupidè elaborâset, ut præter cæteros justus appellaretur.* Aristidem ferunt nihil respondisse, sed inscripsisse testulæ nomen suum, hominique reddidisse.

26. *The too obedient Servant.*

P. Piso orator, ne interPELLARETUR, servis præceperat, ut tantum ad interrogata responderent, nec præterea quidquam dicerent. Evenit, ut Clodium, qui tum temporis magistratum gerebat, ad convivium invitari juberet. Hora cœnæ instabat. Aderant cæteri convivæ omnes. Solus expectabatur Clodius. Piso servum, qui solebat convivas invitare, aliquoties emisit, visum, an veniret. Vesperascente jam cœlo quum adventus ejus desperaretur, Piso servo, "Dic," inquit, "an fortè non invitâsti Clodium?" *Invitavi,* respondit. "Cur ergo non venit?" *Quia venturum se negavit.* "Cur id non statim dixisti?" *Quia de eo non sum abs te interrogatus.*

27. *Noble Slaves of a noble Master.*

Plotius Plancus, a triumviris proscriptus, in regione Salernitanâ latebat. Ab iis, qui latentem quærebant, comprehensi servi ejus, multumque ac diu torti, negabant constanter, se scire, ubi dominus esset. Non sustinuit deinde Plancus, tam fideles servos ulterius cruciari, sed processit in medium, jugulumque gladiis militum objecit.

28. *Conscientiousness of Regulus.*

Attilius Regulus, primo Punico bello captus a Pœnis, juratus missus est ad senatum Romanum, ut, nisi redditi essent Pœnis captivi nobiles quidam, rediret ipse Carthaginem. Is cùm Romam venisset, in senatu mandata exposuit, sed reddi captivos, negavit esse utile: illos enim adolescentes esse, et bonos duces, se jam confectum senectute. Cujus cùm valuisset auctoritas, captivi retenti sunt: ipse Carthaginem rediit; neque eum caritas patriæ retinuit, nec suorum. Neque verò tum ignorabat, se ad crudelissimum hostem, et ad exquisita supplicia proficisci: sed iurandum conservandum putabat.

29. *Advantages of Union.*

Scilurus, Scytharum rex, morti proximus, adferri fasciculum hastilium jussit, eumque, ut erat colligatus, dedit confringendum filiis suis octoginta. Cùm id quisque se facere posse negâset ; ipse, soluto fasciculo, singula hastilia facîle confregit : ita docens, illos, si concordessent, insuperabiles fore ; si dissidèrent, infirmos futuros.

30. *The Epigram, which was paid for.*

Solebat Græculus quidam descendenti e palatio Cæsari Augusto honorificum aliquod epigramma porrigere. Id cùm frustrâ sæpe fecisset, et tamen rursus eum idem facturum duxisset Augustus ; breve suâ manu in chartâ exaravit Græcum epigramma, et Græculo advenienti obviam misit. Ille inter legendum laudare, mirarique tam voce, quàm vultu gestuque. Deinde, quum accessisset ad sellam, quâ Cæsar vehebatur, demissâ in pauperem crumenam manu paucos denarios protulit, quos principi daret, dixitque, se plus daturum fuisse, si plus habuisset. Secuto omnium risu, dispensatorem Cæsar vocavit, et satis grandem pecuniæ summam numerari Græculo jussit.

31. *Patriotism of Aratus.*

Aratus Sicyonius jure laudatur, qui cùm ejus civitas quinquaginta annos a tyrannis teneretur, profectus Argis Sicyonem, clandestino introitu urbe est potitus. Cùmque tyrannum Nicoclem improvisò oppressisset, sexcentos exsules, qui fuerant ejus civitatis locupletissimi, restituit, remque publicam adventu suo liberavit. Sed cùm magnam animadverteret in bonis et possessionibus difficultatem, quòd et eos, quos ipse restituerat, quorum bona alii possederant, egère iniquissimum arbitrabatur, et quinquaginta annorum possessiones moveri non nimis æquum putabat, propterea quod tam longo spatio multa hæreditatibus, multa emptionibus, multa dotibus tenebantur sine injuriâ : judicavit, neque illis adimi, neque his non satisfieri, quorum

illa fuerant, oportere. Cùm igitur statuisset, opus esse ad eam rem constituendam pecuniâ, Alexandriam se proficisci velle. dixit, remque integram ad reditum suum jussit esse : isque celeriter ad Ptolemæum, suum hospitem, venit, qui tum regnabat alter post Alexandriam conditam. Cui cùm exposuisset, patriam se liberare velle, causamque docuisset ; a rege opulento vir summus facile impetravit, ut grandi pecuniâ adjuveretur. Quam cùm Sicyonem attulisset, adhibuit sibi in consilium quindecim principes, cum quibus causas cognovit et eorum, qui aliena tenebant, et eorum, qui sua amiserant : perfecitque æstimandis possessionibus, ut persuaderet aliis, ut pecuniam accipere mallent, possessionibus cederent : aliis, ut commodiùs putarent, numerari sibi, quod tanti esset, quàm suum recuperare. Ita perfectum est, ut omnes concordiam constitutâ sine querelâ discederent. O virum magnum dignumque, qui in nostrâ republicâ natus esset !

32. *Contempt of Death.*

Cùm Canius Iulus, vir imprimis magnus, cum Cajo Caligulâ diu fuisset altercatus, abeunti tyrannus ille dixit : “ Ne fortè ineptâ spe tibi blandiaris, duci te jussi.” “ Gratias,” inquit, “ ago, optime princeps.” Decem medios usque ad supplicium dies sine ullâ sollicitudine exegit. Vix credi potest, quàm in tranquillo fuerit. Ludebat latrunculis, cùm centurio, plures capite damnatos ducens, illum quoque citari jubet. Vocatus numeravit calculos, et sodali suo, *Vide*, inquit, *ne post mortem meam mentiaris, te vicisse.* Tum annuens centurioni, *Testis*, inquit, *eris, uno me antecedere.* Quanta animi tranquillitas !

33. *The noblest Emulation.*

Taxiles, unus e regibus Indiæ, occurrens Alexandro sic eum allocutus est : *Provoco te non ad pugnam, neque ad bellum ; sed aliud certaminis genus : si inferior es, a nobis accipe beneficium ; sin superior, nobis benefacito.* Cui Alexander, *Atqui*, inquit, *de hoc ipso nobis certandum*

est, uter benefaciendo superet alterum. Et humanissimè complexus illum, non solum non privavit regno, sed auxit etiam.

34. *Value of a Happy Death.*

Argiæ sacerdotis, Cleōbis et Biton, filii, prædicantur. Nota fabula est. Cùm enim illam ad solemne et statum sacrificium curru vehi jus esset, sat̃s longè ab oppido ad fanum, morarenturque jumenta : tunc juvenes ii, quos modò nominavi, veste positâ, corpora oleo perunxerunt, ad jugum accesserunt. Ita sacerdos advecta in fanum, cùm currus esset ductus a filiis, precata a deâ dicitur, ut illis præmium daret pro pietate quod maximum homini dari posset a deo. Pòst, epulatos cum matre adolescentes, somno se dedisse, mane inventos esse mortuos.—Simili precatione Trophonius et Agamedes usi dicuntur : qui cùm Apollini Delphis templum exædificavissent, venerantes deum, petierunt mercedem non parvam quidem operis et laboris sui, nihil certi, sed quod esset optimum homini. Quibus Apollo se id daturum ostendisse dicitur post ejus diei diem tertium : qui ut illuxit, mortui sunt reperti.

35. *A remarkable Dream.*

Clarum admodum somnium traditur, si fabula vera est. Cùm duo quidam Arcādes familiares iter unâ facerent, et Megaram venissent, alterum ad cauponem devertisse ; ad hospitem, alterum. Qui ut cœnati quiescerent, concubiâ nocte visum esse in somnis ei, qui erat in hospitio illum alterum orare, ut subveniret, quòd sibi a caupone interitus pararetur : eum primò perterritum somnio surrexisse : dein cùm se collegisset, idque visum pro nihilo habendum esse duxisset, recubuisse : tum ei dormienti eundem illum visum esse rogare, ut, quoniam sibi vivo non subvenisset, mortem suam ne inultam esse pateretur : se interfectum in plaustrum a caupone esse conjectum, et supra stercus injectum : petere, ut mane ad portam adesset, priusquam plaustrum ex oppido exiret. Hoc vero somnio eum

commotum, mane bubulco præsto ad portam fuisse : quæsisse ex eo, quid esset in plaustro : illum perterritum fugisse, mortuum erutum esse : cauponem, re patefactâ, pœnas dedisse.

36. *The too hasty Bargain.*

C. Canius, eques Romanus, cùm se Syracusas otiandi, (ut ipse dicere solebat,) non negotiandi causâ, contulisset, dictitabat, se hortulos aliquos velle emere, quò invitare amicos, et ubi se oblectare sine interpellatoribus posset. Quod cùm percrebuisset, Pythius ei quidam, qui argentarium faceret Syracusis, venales quidem se hortos non habere, sed licere uti Canio, si vellet, ut suis : et simul ad cœnam hominem in hortos invitavit in posterum diem. Cùm ille promississet, tum Pythius, qui esset, ut argentarius, apud omnes ordines graciosus, piscatores ad se convocavit, et ab his petivit, ut ante suos hortulos postridie piscarentur : dixitque, quid eos facere vellet. Ad cœnam tempore venit Canius : opiparè a Pythio apparatus convivium : cymbarum ante oculos multitudo : pro se quisque, quod ceperat, adferebat : ante pedes Pythii pisces abjiciebantur. Tum Canius, *Quæso*, inquit, *quid est hoc, Pythi? tantumne piscium, tantumne cymbarum?* Et ille, *Quid mirum?* inquit, *hoc loco est, Syracusis quidquid est piscium : hæc aquatio : hâc villâ isti carere non possunt.* Incensus Canius cupiditate contendit a Pythio, ut venderet. Gravatè ille primò. Quid multa? impetrat. Emit homo cupidus et locuples tanti, quanti Pythius voluit, et emit instructos : negotium conficit. Invitat Canius postridie familiares suos : venit ipse maturè : scalum nullum videt. Quærit ex proximo vicino, num feriæ quædam piscatorum essent, quòd eos nullos videret? *Nullæ, quod sciam*, inquit ille, *sed hîc piscari nulli solent.* Itaque heri mirabar, quid accidisset. Stomachari Canius. Sed quid faceret? nondum enim Aquillius protulerat de dolo malo formulas.

37. *Funeral Trials of the Egyptians.*

Refert Diodorus Siculus, hunc apud veteres Ægyptios morem fuisse, ut mortui regis corpus non antè sepulcro conderetur, quàm cuncta ejus facta expensa essent. Unicuique facultas dabatur, defunctum accusandi. Instituebatur judicium : et, si plura malè fecisse rex coargueretur, carebat sepulcro. Cujus dedecōris metu factum est, ut multi piè justèque imperaverint.

38. *The Boaster.*

Reversus quidam in patriam, unde aliquot annis abfuerat, in omnibus cœtibus gloriabatur et jactabat præclara sua facinora. Inter alia narrabat, se in insulâ Rhodo saliendo vicisse optimos in hac exercitatione artifices. Ostendebat etiam spatii longitudinem, quam præter se nemo potuisset saltu superare. Cujus saltus se testes habere universos Rhodios dicebat. Tum unus de circulo : *Heus tu, si vera narras, nihil opus est istis testibus ; hîc Rhodum esse puta, hîc salta.*

39. *The Stoic Posidonius.*

Pompejus narrabat, se, cùm Rhodum venisset decedens ex Syriâ, audire voluisse Posidonium : sed cùm audivisset, eum graviter esse ægrum, quòd vehementer ejus artus laborarent ; voluisse tamen nobilissimum philosophum visere. Quem ut vidisset, et salutavisset, honorificisque verbis prosecutus esset, molestèque se dixisset ferre, quòd eum non posset audire ; at ille, *Tu verò, inquit, potes ; nec committam, ut dolor corporis efficiat, ut frustra tantus vir ad me venerit.* Itaque narrabat, eum graviter et copiosè de hoc ipso, *Nihil esse bonum, nisi quod honestum esset, cubantem disputavisse ; cùmque quasi faces ei doloris admoverentur, sæpe dixisse : Nihil agis, dolor : quamvis sis molestus, nunquam te esse confitebor malum.*

40. *Magnanimity of Titus.*

Duo viri amplissimi ordinis cùm adversus Titum Cæsarem conjurâssent, neque negare cogitatum scelus possent, monuit Titus, ut desisterent ab incepto : si quid desiderarent, promisit, se daturum : cursores suos confestim misit ad matrem alteriùs, ut ei anxiae de vitâ filii nuntiarent, illum salvum. Utrumque epulis secum accumbere voluit, et in eâdem familiaritate, quâ antea, habuit.

41. *Education of the Persians.*

Persæ liberos suos a quinto anno ad vicesimum tria edocebant, equitare, sagittas arcu mittere, vera loqui. Turpissimum apud eos habebatur, mentiri. Secundum mendacium turpitudini erat æs alienum : maximè, quòd, qui ære alieno obstringitur, mendacio obnoxius esse soleat, et sæpissime verba pro re dare. Justitiam quoque liberi Persarum edocebantur a pueritiâ. Nam quemadmodum pueri in Græciâ in scholas itabant, literarum liberaliumque artium discendarum causâ ; sic apud Persas pueri scholas frequentabant, ad accipiendam justitiæ disciplinam. Quam ut citiùs et certiùs discerent, non solùm eorum animis præcepta justitiæ inculcabantur, sed docebantur etiam justas ferre sententias de iis, quæ inter ipsos exoriebantur, controversiis, et legitimas pro cujusque delicti modo pœnas constituere. Itaque bonam diei partem impendebant publici justitiæ præceptores audiendis dijudicandisque puero-
rum disceptionibus.

42. *Xenophon, the Pupil of Socrates.*

Xenophontem in angiportu obviàm habuit Socrates. Quumque videret adolescentem vultu specioso admodum et verecundo, porrecto baculo vetuit, ne præteriret. Ut constitit, interrogavit eum Socrates, ubinam venderentur, quæ essent necessaria variis usibus civium ? Ad quæ cùm expedite respondisset Xenophon, percontatus est : ubinam boni ac probi homines fierent ? Id verò nescire se, quum

responderet adolescens, *Sequere igitur me*, inquit Socrates, *et discere*. Ex eo tempore Xenophon cœpit esse Socratis auditor, et bonus probusque factus est.

43. *Archimedes.*

Captis Syracusis, quas Archimēdes machinationibus suis mirificis diu defenderat, Marcellus, imperator Romanus, gravissimè edixit, ne quis Archimedi vim faceret. At is dum, animo et oculis in terram defixis, formas in pulvere describit, militi Romano, qui prædandi causâ in domum irruerat, strictoque gladio, quisnam esset? interrogabat, propter nimium ardorem studii nihil respondet, nisi hoc : *Noli turbare circulos meos*. A milite igitur, ignaro quis esset, interficitur.

44. *The cruel Pollio.*

Quis non Vedium Pollionem oderit, quòd murænas sanguine humano saginabat, et servos, si quid offenderent, in vivarium abjici jubebat? O hominem mille mortibus dignum! Quum aliquando apud eum cœnaret Augustus, fregerat unus ex servis ejus vas crystallinum. Rapi eum ad mortem Vedius jussit, et abjici murænis, quas ingentes in piscinâ continebat. Evasit e manibus puer, et confūgit ad Cæsaris pedes, nihil aliud petiturus, quàm ut aliter periret, nec esca piscium fieret. Motus est novo crudelitatis genere Cæsar, et illum quidem mitti, crystallina autem omnia coram se frangi jussit, complerique piscinam.

45. *The best Termination of the Day.*

Quotidie ad rationem reddendam vocandus est animus. Faciebat hoc Sextius, ut, consummato die, cùm se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret se ipsum : *Quod hodie malum tuum sanâsti? cui vitio obstitisti? quâ parte melior es?* Quid pulchrius hac consuetudine, excutiendi totum diem?

46. *The Eclipse explained.*

Pericles, cum classe Atheniensium ad bellum profecturus, triremem jam conscenderat, cùm sol fortè defecit. Quumque tenebræ cœlo obductæ essent, terror, ut magno prodigio oblato, incessit omnes. Pericles autem, gubernatorem trepidum ac stupentem cernens, chlamydem objecit oculis ejus, et ita tectum interrogavit, numquid horrendi id esset, aut calamitatem aliquam portenderet? Negavit ille. Tum Pericles: “Quid,” inquit, “inter hoc et illud interest, nisi quòd illud, quod cœlum caligine texit, chlamyde grandius est?”

47. *Æschines and Demosthenes.*

Æschines orator cùm cessisset Athenis et se Rhodum contulisset, rogatus a Rhodiis, legisse fertur orationem illam egregiam, quam in Ctesiphontem contra Demosthenem dixerat. Quâ perlectâ, petatum est ab eo postridie, ut legeret illam etiam, quæ erat contrà a Demosthene pro Ctesiphonte edita. Quam cùm suavissimâ et maximâ voce legisset, admirantibus, “Quanto,” inquit, “magis admiraremini, si audissetis ipsum!”

48. *Wisdom makes Men better.*

Stilponem, Megarëum philosophum, acutum sanè hominem et probatum temporibus illis accepimus. Hunc scribunt ipsius familiares, et ebriosum et mulierosum fuisse: neque hoc scribunt vituperantes, sed potiùs ad laudem. Vitiosam enim naturam ab eo sic edomitam et compressam esse doctrinâ, ut nemo unquam vinolentum illum, nemo in eo libidinis vestigium viderit. Quid? Socratem nonne legimus, quemadmodum notârit Zopyrus, physiognomon, qui se profitebatur hominum mores naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoscere. Stupidum esse Socratem dixit et bardum, quòd jugula concava non haberet: addidit etiam, mulierosum: in quo Alcibiades cachinnum dicitur sustulisse. Derisus quoque est a cæteris, qui illa in

Socrate vitia non agnoscerent : ab ipso autem Socrate sublevatus, qui, *Non errat*, respondit ; *talis enim naturâ essem, nisi naturam philosophiâ superâssem*. Hæc ex naturalibus causis vitia nasci possunt : extirpari autem et funditus tolli, ut is ipse, qui ad ea propensus fuerit, a tantis vitiis avocetur, non est id positum in naturalibus causis, sed in voluntate, studio, disciplinâ.

49. *The Inattentive Judges.*

Demosthenes quum aliquando quendam in causâ capitali defenderet, ac iudices videret parùm attentos ; “ Paulisper,” inquit, “ aures mihi præbete, rem narraturo novam atque auditu jucundam.” Ad quæ verba quum illi jam aures arrexissent, “ Adolescens,” inquit, “ quispiam, asinum conduxerat, quo Athenis Megaram profecturus uteretur. In itinere autem cùm æstus meridianus ingravesceret, neque esset umbraculum, quo solis ardorem defenderet, depositis clitellis, sub asino sedens, umbrâ ejus semet obtegebat. Id vero agaso vetabat, hominem inde depellens, atque clamans, asinum esse locatum, non umbram asini. Alter e diverso contendebat, etiam umbram asini sibi esse conductam. Atque ea rixa adeò inter eos exarsit, ut etiam ad manus venerint. Tandem in jus ambulant.” Hæc locutus Demosthenes, ubi vidisset iudices diligenter auscultantes, repente cœpit a suggestu descendere. Tum revocatus a iudicibus rogatusque, ut reliquam fabulam pergeret enarrare, “ Quid ? ” inquit, “ de asini umbrâ libet audire ? viri causam, de vitâ periclitantis, audire gravamini ? ”

50. *Patriotism of Epaminondas.*

Suorum injurias civium patienter ferebat Epaminondas, quòd se patriæ irasci nefas esse duceret. Cùm eum propter invidiam cives præficere exercitui noluissent, duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore eò esset deducta militum multitudo, ut omnes de salute pertimescerent, quod locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur :

desiderari cœpta est Epaminondæ diligentia. Erat enim ibi privatus numero militis. A quo cùm peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ, et exercitum obsidione liberatum, domum reduxit incolumem.

51. *Parental Love of Solon.*

Solon quum Miletum venisset ad Thaletem, mirum sibi videri dixit, quòd uxorem ille non duxisset, nec liberos relinqueret. Nihil tum Thales respondit, sed paulò pòst peregrinum quendam subornavit, qui se nuper Athenis advenisse simularet. Quærente Solone, num quid in eâ urbe novi? Homo, nihil aliud contigisse, respondit, nisi quod adolentem quendam efferri vidisset, cujus funus tota ferè civitas prosecuta esset. “Erat quippe,” inquit, “ut ferebant, filius viri, inter cives virtute præcellentis, et jam dudum ab urbe absentis.” “O infortunatum parentem!” exclāmat Solon. “Cæterum dic,” inquit, “quodnam ejus nomen ferebant?” “Audivi equidem,” respondit ille, “sed excīdit mihi. Hoc tantum memini, multum habitum esse sermonem de illius viri sapientiâ et justitiâ.” Solon, cujus metus ad singulas peregrini responsiones magis magisque crescebat, turbatus animo atque anxius quæsivit: numquid ille fato functus adolescens Solonis filius diceretur? Quod ita esse, respondente illo, cœpit Solon caput cædere aliaque et facere et dicere, quæ solent magno mœrore oppressi. Tum ridens Thales, qui aderat, “Hæc me,” inquit, “o Solon, a ducendâ uxore et gignendis liberis absterruerunt, quæ te etiam, fortissimi animi virum, nunc frangunt. Te verò nihil hic nuntius moveat! Hæc enim omnia ficta sunt.”

52. *Domestic Circumstances of Regulus.*

Attilius Regulus, primi Punici belli gloria, cùm in Africâ Carthaginis opes crebris victoriis contunderet, ac rogatum sibi ob res bene gestas in proximum annum imperium cognovisset: Consulibus scripsit, villicum in agello, quem septem jugerum habebât, mortuum esse, occasionemque nactum mercenarium, amoto inde rustico instru-

mento, discessisse. Ideoque petere se, ut sibi successor mitteretur, ne deserto agro deesset, unde uxor ac liberi sui alerentur. Quæ postquam senatus a Consulibus accepit, et agrum Attilii illico colendum locari, et alimenta conjugij ejus ac liberis præberi, resque, quas amiserat, redimi publicè jussit.

53. *Disappointed Ambition of Cicero.*

Ambitio Ciceronis, ex Siciliâ redeuntis, quàm fuerit decepta, ipse refert. “Sic tum existimabam,” inquit, “nihil homines aliud Romæ, nisi de quæsturâ meâ, loqui. Frumentum in summâ caritate maximum numerum miseram : negotiatoribus comis, mercatoribus justus, municipibus liberalis, sociis abstinens, omnibus eram visus in omni officio diligentissimus. Excogitati quidam erant a Siculis honores inauditi. Itaque hâc spe decidebam, ut mihi populum Romanum ultro omnia delaturum putarem. At ego, cùm casu diebus iis, itineris faciendi causâ, decedens e provinciâ, Puteolos fortè venissem, cùm plurimi et lautissimi solent esse in iis locis : concîdi penè, cùm ex me quidam quæsisset, *quo die Româ exissem, et numquid in eâ esset novi ?* Cui cùm respondissem, *me e provinciâ decedere : Etiam mehercules,* inquit, *ut opinor, ex Africâ.* Huic ego jam stomachans fastidiosè, *Imò ex Siciliâ,* inquam. Tum quidam, quasi qui omnia sciret, *Quid ? tu nescis,* inquit, *hunc Syracusis quæstorem fuisse ?* Quid multa ? destiti stomachari, et me unum ex iis feci, qui ad aquas venissent.”

54. *The Court of Areopagus.*

Athenis erat sanctissimum et severissimum consilium, Areopāgus. Ne autem reorum miserando adspectu hi judices commoverentur, ipsâ nocte, nullis admotis luminibus, judicia exercebant, summoque silentio sententias, tabellis inscriptas, dabant, ita ut alter alterius sententiam ignoraret. Hi Areopagitæ damnaverunt aliquando puerum, qui coturnicum oculos eruerat, judicantes, id signum esse perniciosissimæ mentis, multisque malo futuræ, si adolevisset.

Ab iisdem diligentissimè inquire solebat, quî quisque Atheniensium ageret, aut quonam quæstu sustentaret vitam, ut homines honestè viverent, memores, vitæ rationem esse reddendam.

55. *Fidelity of a Dog.*

Pyrrhus rex in itinere incīdit in canem, qui interfecti hominis corpus custodiebat. Quum audisset, eum jam tres dies cibi expertem assidēre, nec a cadavere discedere, mortuum jussit humari, canem verò deduci et curari diligenter. Paucis pōst diebus militum lustratio habetur. Transeunt singuli, sedente rege. Aderat canis. Is, quum antea quietus et tacitus fuisset, simul ac vidit, domini sui percussores transire, procurrit furens, eosque allatravit, subinde se ad Pyrrhum convertens, ita quidem, ut non modò rex, sed omnes, qui aderant, suspicionem de iis conciperent. Ergo comprehensi et examinati, levibus quibusdam signis aliunde accedentibus, fassi homicidium pœnas dederunt.

56. *The Tyrant Dionysius.*

Duodequadraginta annos tyrannus Syracusanorum fuit Dionysius, cūm quinque et viginti natus annos dominatum occupavisset. Quā pulchritudine urbem, quibus opibus præditam, servitute oppressam tenuit civitatem ! Atqui de hoc homine a bonis auctoribus sic scriptum accepimus, summam fuisse ejus in victu temperantiam, in rebusque gerendis virum acrem et industrium, eundem tamen maleficum naturâ et injustum. Ex quo omnibus, bene veritatem intuentibus, videri necesse est miserrimum. Ea enim ipsa, quæ concupierat, ne tum quidem, cūm omnia se posse censebat, consequebatur. Qui cūm esset bonis parentibus atque honesto loco natus (etsi id quidem alius alio modo tradidit) abundaretque æqualium familiaritatibus et consuetudine propinquorum : credebat eorum nemini ; sed iis, quos ex familiis locupletum servos delegerat, quibus no-

men servitutis ipse detraxerat, et quibusdam convenis et feris barbaris, corporis custodiam committebat. Ita propter injustam dominatûs cupiditatem in carcerem quodammodo ipse se incluserat. Quin etiam, ne tonsori collum committeret, tondere filias suas docuit. Et tamen ab iis ipsis, cùm jam essent adultæ, ferrum removit, instituitque, ut candentibus juglandium putaminibus barbam sibi et capillum adurerent. Cùmque duas uxores haberet, sic noctu ad eas ventitabat, ut omnia specularetur, et perscrutaretur antè. Et, cùm fossam latam cubiculari lecto circumdedit, ejusque fossæ transitum ponticulo ligneo conjunxisset : eum ipsum, cùm forem cubiculi clauserat, detorquebat. Idemque cùm in communibus suggestis consistere non auderet, concionari ex turri altâ solebat. Atque is, cùm pilâ ludere vellet (studiosè enim id factitabat) tunicamque poneret ; adolescentulo tradidisse gladium dicitur. Hic, cùm quidam familiaris jocans dixisset, *Huic quidem certè vitam tuam committas* ; arrisissetque adolescens : utrumque jussit interfici ; alterum, quia viam demonstravisset interimendi sui, alterum, quia id dictum risu approbavisset. Atque eo facto sic doluit, ut nihil gravius tulerit in vitâ : quem enim vehementer amârat, occiderat. Sic distrahuntur in contrarias partes impotentium cupiditates. Cùm huic obsecutus sis, illi est repugnandum.

57. *A Supper at Plato's.*

Timotheum, clarum hominem Athenis, et principem civitatis, ferunt, cùm cœnavisset apud Platonem, eoque convivio admodum delectatus esset, vidissetque eum postridie, dixisse, “Vestræ quidem cœnæ non solum in præsentîâ, sed etiam postero die jucundæ sunt.”

58. *Philip reproves the Prodigality of Alexander.*

Præclare epistolâ quâdam Alexandrum filium Philippus accusat, quòd largitione benevolentiam Macedonum consecetur. “Quæ te, malum,” inquit, “ratio in istam spem induxit, ut eos tibi fideles putares fore, quos pecuniâ cor-

rupisses ? An tu id agis, ut Macedones non te regem suum, sed ministrum et præbitorem sperent fore ? ”

59. *Socrates' Opinion of Happiness.*

Socrates, cùm esset ex eo quæsitum, Archelaum, Perdiccæ filium, qui tum fortunatissimus haberetur, nonne beatum putaret ? “ Haud scio,” inquit ; “ nunquam enim cum eo collocutus sum.”—“ Ain’ tu ? an tu aliter id scire non potes ? ”—“ Nullo modo.”—“ Tu igitur ne de Persarum quidem rege magno potes dicere, beatusne sit ? ”—“ An ego possim, cùm ignorem, quàm sit doctus, quàm vir bonus ? ”—“ Quid ? tu in eo sitam vitam beatam putas ? ”—“ Ita prorsus existimo, bonos, beatos ; improbos, miseros.”—“ Miser ergo Archelaus ? ”—“ Certè, si injustus.”

60. *Hannibal reproves Phormio.*

Cùm Hannibal Carthagine expulsus Ephesum ad Antiochum venisset exsul, proque eo, quòd ejus nomen erat magnâ apud omnes gloriâ, invitatus esset ab hospitibus suis, ut Phormionem, peripateticum, si vellet, audiret ; cùmque se non nolle dixisset, locutus esse dicitur, homo copiosus, aliquot horas de imperatoris officio, et de omni re militari. Tum, cùm cæteri, qui illum audierant, vehementer essent delectati, quærebant ab Hannibale, quidnam ipse de illo philosopho judicaret. Pœnus non optimè Græcè, sed tamen liberè respondisse fertur, multos se deliros senes sæpe vidisse ; sed qui magis, quàm Phormio, deliraret, vidisse neminem. Neque mehercule injuriâ. Quid enim aut arrogantius, aut loquacius fieri potuit, quàm Hannibali, qui tot annos de imperio cum populo Romano omnium gentium victore certâset, Græcum hominem, qui nunquam hostem, nunquam castra vidisset, nunquam denique minimam partem ullius publici muneris attigisset, præcepta de re militari dare ?

61. *Hunger is the best Sauce.*

Quis non videt, desiderii condiri epulas? Darius in fugâ, cum aquam turbidam, et cadaveribus inquinatam, bibisset, negavit unquam se bibisse jucundius. Nunquam videlicet sitiens biberat. Nec esuriens Ptolemæus ederat; cui cum peragranti Ægyptum, comitibus non consecutis, cibarius in casâ panis datus esset, nihil visum est illo pane jucundius. Socratem ferunt, cum usque ad vespere contentius ambularet, quæsitumque esset ex eo, quare id faceret: respondisse, se, quò melius cœnaret, opsonare ambulando famem. Quid? victum Lacedæmoniorum in phiditiis nonne videmus? ubi cum tyrannus cœnavisset Dionysius, negavit se jure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum. Tum is, qui illa coxerat: "Minimè mirum; condimenta enim defuêre." "Quæ tandem?" inquit ille. "Labor in venatu, sudor, cursus ad Eurotam, fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur."

62. *Excellent Memory of Themistocles.*

Fertur incredibili quâdam magnitudine consilii atque ingenii Atheniensis ille fuisse Themistocles: ad quem quidam doctus homo, atque imprimis eruditus accessisse dicitur, eique artem memoriæ, quæ tum primum proferebatur, pollicitus esse se traditurum. Cum ille quæsisset, quidnam illa ars efficere posset? dixisse illum doctorem, ut omnia meminisset; et ei Themistoclem respondisse, gratius sibi illum esse facturum, si se oblivisci, quæ vellet, quàm si meminisse, docuisset. Videsne, quæ vis in homine acerrimi ingenii, quàm potens et quanta mens fuerit? qui ita responderit, ut intelligere possemus, nihil ex illius animo, quod semel esset infusum, unquam effluere potuisse: cum quidem ei fuerit optabilius, oblivisci posse potius, quod meminisse nollet, quàm, quod semel audivisset, vidissetve, meminisse.

63. *Simonides, the Inventor of the Art of Memory.*

Gratiam habeo Simonidi illi Ceio, quem primum ferunt artem memoriæ protulisse. Dicunt enim, cùm cœnaret Crannone in Thessaliâ Simonides apud Scopam, fortunatum hominem et nobilem, cecinissetque id carmen, quod in eum scripsisset, in quo multa ornandi causâ, poetarum more, in Castorem scripta et Pollucem fuissent, nimis illum sordidè Simonidi dixisse, se dimidium ejus ei, quod pactus esset pro illo carmine, daturum : reliquum a suis Tyndaridis, quos æquè laudâsset, peteret, si ei videretur. Paulò pòst esse ferunt nuntiatum Simonidi, ut prodiret : juvenes stare ad januam duos quosdam, qui eum magnopere evocarent : surrexisse illum ipsum, prodiisse, vidisse neminem. Hoc interim spatio conclave illud, ubi epularetur Scopas, concidisse : eâ ruinâ ipsum oppressum cum suis interiisse. Quos cùm humare vellent sui, nec possent obtritros internoscere ullo modo : Simonides dicitur ex eo, quod meminisset, quo eorum loco quisque cubuisset, demonstrator uniuscujusque sepeliendi fuisse. Hâc tum re admonitus invenisse fertur, ordinem esse maximè, qui memoriæ lumen afferret.

64. *The Island Delos.*

(Memoriæ ac literis proditum est,) Latonam ex longo errore, et fugâ, gravidam, et jam ad pariendum vicinam, temporibus exactis, confugisse Delum, atque ibi Apollinem Dianamque peperisse. Quâ ex opinione hominum illa insula eorum deorum sacra putatur : tantaque ejus auctoritas religionis et est, et semper fuit, ut ne Persæ quidem, cùm bellum toti Græciæ, diis hominibusque, indixissent, et mille numero navium classem ad Delum appulissent, quidquam conarentur, aut violare, aut attingere.

65. *The Prisons of Syracuse.*

Lautumias Syracusanas omnes audistis : plerique nôstis. Opus est ingens, magnificum, regum, ac tyrannorum.

Totum est ex saxo, in mirandam altitudinem depresso, et multorum operis penitus exciso. Nihil tam clausum ad exitus, nihil tam septum undique, nihil tam tutum ad custodias, nec fieri, nec cogitari potest. In has lautumias, si qui publicè custodiendi sunt, etiam ex cæteris oppidis Siciliæ deduci imperantur.

66. *Mithridates and Medea, flying from Pontus.*

Ex suo regno sic Mithridates profugit, ut ex eodem Ponto Medea illa quondam profugisse dicitur : quam prædicant in fugâ fratris sui membra in iis locis, quâ se parens persequeretur, dissipavisse, ut eorum collectio dispersa, mœrorque patrius, celeritatem persequendi retardaret. Sic Mithridates fugiens maximam vim auri atque argenti, pulcherrimarumque rerum omnium, quas et a majoribus acceperat, et ipse bello superiore ex totâ Asiâ direptas in suum regnum congesserat, in Ponto omnem reliquit. Hæc dum nostri colligunt omnia diligentius, rex ipse e manibus effugit. Ita illum in persequendi studio mœror, hos lætitia, retardavit.

67. *Murder and Theft discovered.*

Strato medicus domi furtum fecit et cædem ejusmodi. Cùm esset in ædibus armarium, in quo sciret esse nummorum aliquantum et auri : noctu duos conservos dormientes occidit, in piscinamque dejecit : ipse armarii fundum exsecuit, et sestertiûm CL et auri quinque pondo abstulit, uno ex servis puero, non grandi, conscio. Furto postridie cognito, omnis suspicio in eos servos, qui non comparebant, commovebatur. Cùm exsectio illa fundi in armario animadverteretur ; quærebant homines, quonam modo fieri potuisset ? Quidam ex amicis Sassiæ recordatus est, se nuper in auctione quandam vidisse in rebus minutis aduncam, ex omni parte dentatam, et tortuosam venire serrulam, quâ illud potuisse ita circumsecari videretur. Ne multa : perquiritur a coactoribus. Invenitur ea serrula ad Stratonem pervenisse. Hoc initio suspicionis orto, et

apertè insimulato Stratone, puer ille conscius pertimuit : rem omnem dominæ indicavit : homines in piscinâ inventi sunt : Strato in vincula coniectus est, atque etiam in tabernâ ejus nummi, nequaquam omnes, reperiuntur.—Hoc uno modo sæpe multorum improbitate depressa veritas emergit, et innocentiae defensio interclusa respirat : quòd aut ii, qui ad fraudem callidi sunt, non tantum audent, quantum excogitant ; aut illi, quorum eminet audacia atque projecta est, a consiliis malitiæ deseruntur. Quod si aut confidens astutia, aut callida esset audacia, vix ullo obsisti modo posset.

68. *The Education of young Lucullus.*

In Tusculano cùm essem, vellemque e bibliothecâ pueri Luculli quibusdam libris uti, veni in ejus villam, ut eos ipse (ut solebam) inde promerem. Quò quum venissem, M. Catonem, quem ibi nescieram, vidi in bibliothecâ sedentem, multis circumfusum Stoicorum libris. Erat enim, ut scis, in eo inexhausta aviditas legendi, nec satiari poterat : quippe qui, ne reprehensionem quidem vulgi inanem reformidans, in ipsâ curiâ soleret legere, sæpe, dum senatus cogeretur, nihil operæ reipublicæ detrahens. Quò magis tum in summo otio maximâque copiâ quasi heluari libris, si hoc verbo in tam clarâ re utendum est, videbatur. Quod quum accidisset, ut alter alterum nec opinatò videremus, surrexit statim. Deinde prima illa, quæ in congressu solemus : “ Quid tu,” inquit, “ huc ? a villâ enim, credo : et, si ibi te esse scîssem, ad te ipse venissem.” “ Heri,” inquam, “ ludis commissis, ex urbe profectus veni ad vespèrum. Causa autem fuit huc veniendi, ut quosdam hinc libros promerem : et quidem, Cato, totam hanc copiam jam Lucullo nostro notam esse oportebit : nam his libris eum malo, quàm reliquo ornatu villæ, delectari. Est enim mihi magnæ curæ, quanquam hoc quidem proprium tuum munus est, ut ita erudiatur, ut et patri, et Cæpioni nostro, et tibi tam propinquo, respondeat. Laboro autem non sine causâ. Nam et avi ejus memoriâ moveor : (nec enim ig-

noras, quanti fecerim Cæpionem, qui, ut opinio mea fert, in principibus jam esset, si viveret :) et Lucullus mihi versatur ante oculos, vir, cùm omnibus excellens, tum mecum et amicitia, et omni voluntate, sententiâque, conjunctus.” “Præclarè,” inquit, “facis, cùm et eorum memoriam tenes, quorum uterque tibi testamento liberos suos commendavit, et puerum diligis. Quod autem meum munus dicis, non equidem recuso : sed te adjungo socium. Addo etiam illud, multa jam mihi dare signa puerum et pudoris et ingenii. Sed ætatem vides.” “Video equidem,” inquam : “sed tamen jam infici debet iis artibus, quas si, dum est tener, combiberit, ad majora veniet paratior.”

69. *The Love of Intelligence.*

Tantus est innatus in nobis cognitionis amor et scientiæ, ut nemo dubitare possit, quin ad eas res hominum natura, nullo emolumento invitata, rapiatur. Videmusne, ut pueri ne verberibus quidem a contemplandis rebus perquirendisque deterreantur ? ut pulsi requirant, et aliquid scire se gaudeant ? ut aliis narrare gestiant ? ut pompâ, ludis, atque ejusmodi spectaculis, teneantur, ob eamque rem vel famem et sitim perferant ? Quid verò ? qui ingenuis studiis atque artibus delectantur, nonne videmus, eos, nec valetudinibus, nec rei familiaris habere rationem ? omniaque perpeti ipsâ cognitione et scientiâ captos ? et cum maximis curis et laboribus compensare eam, quam ex discendo capiant, voluptatem ? Mihi quidem Homêrus hujusmodi quiddam vidisse videtur in iis, quæ de Sirenium cantibus finxerit. Neque enim vocum suavitate videntur, aut novitate quâdam et varietate cantandi, revocare eos solitæ, qui prætervehebantur : sed quia multa se scire profitebantur ; ut homines ad earum saxa discendi cupiditate adhærescerent.

70. *Socrates' Discourse before his Death.*

Magna me spes tenet, judices, bene mihi evenire, quòd mittar ad mortem. Necesse est enim, sit alterum de duobus : ut aut sensus omnino omnes mors auferat, aut in

aliud quendam locum ex his locis morte migretur. Quamobrem, sive sensus exstinguitur, morsque ei somno similis est, qui nonnunquam, etiam sine visis somniorum, placatissimam quietem affert: dii boni! quid lucri est emori? aut quàm multi dies reperiri possunt, qui tali nocti anteponantur? cui si similis futura est perpetuitas omnis consequentis temporis, quis me beatior? Sin vera sunt, quæ dicuntur, migrationem esse mortem in eas oras, quas, qui e vitâ excesserunt, incolunt: id multo jam beatius est, te, cum ab iis, qui se iudicum numero haberi volunt, evaseris, ad eos venire, qui verè iudices appellentur, Minoem, Rhadamanthum, Æacum, Triptolemum: convenireque eos, qui iustè, et cum fide, vixerint. Hæc peregrinatio mediocris vobis videri potest? ut verò colloqui cum Orpheo, Musæo, Homero, Hesiodo liceat, quanti tandem æstimatis? equidem sæpe emori, si fieri posset, vellem, ut ea, quæ dico, mihi liceret invenire. Quantâ delectatione autem afficerer, cum Palamedem, cum Aiace, cum alios, iudicio iniquorum circumventos, convenirem! tentarem etiam summi regis, qui maximas copias duxit ad Trojam, et Ulyssis, Sisyphique, prudentiam: nec ob eam rem, cum hæc exquirerem, sicut hîc faciebam, capite damnarer. Nec vos quidem, iudices, ii, qui me absolvistis, mortem timueritis. Nec enim cuiquam bono mali quidquam evenire potest, nec vivo nec mortuo: nec unquam ejus res a diis immortalibus negligentur. Nec mihi ipsi hoc accidit fortuito. Nec verò ego iis, a quibus accusatus sum, aut a quibus condemnatus, habeo, quòd succenseam, nisi quòd mihi nocere se crediderunt.—Sed tempus est, jam hinc abire me, ut morior, vos, ut vitam agatis. Utrum autem sit melius, dii immortales sciunt: hominem quidem scire arbitror neminem.

71. *Horatius Cocles.*

Cum Porsenna, rex Etruscorum, Romam infesto exercitu venisset, pro se quisque in urbem ex agris demigrant, urbem ipsam sepiunt præsidiis; alia muris, alia Tiberi ob-

jecto videbantur tuta. Pons sublicius iter pænè hostibus dedit, ni unus vir fuisset, Horatius Cocles, qui, positus fortè in statione pontis, cùm captum repentino impetu Janiculum, atque inde citatos decurrere hostes vidisset, trepidamque turbam suorum arma ordinesque relinquere, reprehensans singulos, obsistens, obtestansque Deùm et hominum fidem, testabatur : *nequidquam, deserto præsidio, eos fugere. Si transitum pontem a tergo reliquissent, jam plus hostium in Palatio Capitolioque, quàm in Janiculo, fore. Itaque monere, prædicere, ut pontem ferro, igni, quâcunque vi possent, interrumpant. Se impetum hostium, quantum corpore uno posset obsisti, excepturum.* Vadit inde in primum aditum pontis, obversisque cominus ad ineundum prælium armis, ipse miraculo audaciæ obstupescit hostes. Duos tamen cum eo pudor tenuit, Sp. Lartium, ac T. Herminium. Cum his primam periculi procellam parumper sustinuit. Deinde eos quoque ipsos, exiguâ parte pontis relictâ, revocantibus qui rescindebant, cedere in tutum coëgit. Circumferens inde truces minaciter oculos ad procures Etruscorum : nunc singulos provocare, nunc increpare omnes : *Servitia regum superbòrum, suæ libertatis immemores, alienam oppugnatum venire.* Cunctati aliquamdiu sunt, dum alius alium, ut prælium incipiant, circumspectant. Pudor deinde commovit aciem, et clamore sublato undique in unum hostem tela conjiciunt. Quæ cùm in objecto cuncta scuto hæsisent, neque ille minùs obstinatus ingenti pontem obtineret gradu ; jam impetu conabantur detrudere virum, quum simul fragor rupti pontis, simul clamor Romanorum alacritate perfecti operis sublatus, pavore subito impetum sustinuit. Tum Cocles, *Tiberine pater, inquit, te sancte precor, hæc arma et hunc militem propitio flumine accipias.* Ita sic armatus in Tiberim desiluit, multisque super incidentibus telis incolumis ad suos tranavit ; rem ausus plus famæ habituram ad posteros, quàm fidei.

72. *Mucius Scaevola.*

Cùm Porsenna nihilo minùs Romam obsideret, et frumenti esset cum summâ caritate inopia; Mucio adolescenti nobili indignum videbatur, populum Romanum ab iisdem Etruscis obsideri, quorum sæpe exercitus fuderit. Itaque magnò audacique aliquo facinore eam indignitatem vindicandam ratus, primò suâ sponte penetrare in hostium castra constituit: dein metuens, ne, si consulum injussu et ignaris omnibus iret, forte deprehensus a custodibus Romanis retraheretur ut transfuga, fortunâ tum urbis crimen adfirmante, senatum adiit: *Transire Tiberim, inquit, Patres, et intrare, si possim, castra hostium volo: non prædo, nec populationum invicem ultor. Majus, si dii juvant, in animo est facinus.* Appröbant Patres. Abdito intra vestem ferro proficiscitur. Ubi eò venit, in confertissimâ turbâ prope regium tribūnal constitit. Ibi cùm stipendium forte militibus daretur, et scribe cum rege sedens pari ferè ornatu multa ageret, eumque milites vulgò adirent; timens sciscitari, uter Porsenna esset, ne, ignorando regem, semet ipse aperiret, quis esset: scribam pro rege obtruncat. Vadentem inde, quâ per trepidam turbam cruento mucrone sibi ipse fecerat viam, cùm, concursu ad clamorem facto, comprehensum regii satellites retraxissent, ante tribunal regis destitutus, tum quoque inter tantas fortunæ minas metuendus magis, quàm metuens: “Romanus sum,” inquit, “civis. C. Mucium vocant. Hostis hostem occidere volui, nec ad mortem minus animi est, quàm fuit ad cædem. Et facere et pati fortia, Romanum est. Nec unus in te ego hos animos gessi: longus post me ordo est, idem petentium decus. Proinde in hoc discrimen, si juvat, accingere, ut in singulas horas capite dimices tuo: ferrum hostemque in vestibulo habeas regiæ. Hoc tibi juvenus Romana indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prælium timueris. Unì tibi, et cum singulis, res erit.” Cùm rex simul irâ insensus periculoque conterritus, circumdari ignes minitabundus juberet, nisi expromeret properè, quas insidiarum sibi minas per ambages jacēret: *En tibi,* inquit, *ut*

sentias, quàm vile corpus sit iis, qui magnam gloriam vident; dextramque accenso ad sacrificium foculo injicit. Quam cùm velut alienato ab sensu torreret animo: propè attonitus miraculo rex, cùm ab sede suâ prosiluisset, amoverique ab altaribus juvenem jussisset: Tu verò abi, inquit, in te magis, quàm in me, hostilia ausus. Juberem macte virtute esse, si pro meâ patriâ ista virtus staret. Nunc jure belli liberum te, intactum inviolatumque hinc dimitto. Tum Mucius, quasi remunerans meritum: Quandoquidem, inquit, est apud te virtuti honos, ut beneficio tuleris a me, quod minis nequisti; trecenti conjuravimus principes juventutis Romanæ, ut in te hâc viâ grassaremur. Mea prima sors fuit. Cæteri, ut cuique ceciderit primo, quoad te opportunum fortuna dederit, suo quisque tempore, aderunt. Mucium dimissum, cui postea Scævola a clade dextræ manûs cognomen inditum, legati a Porsennâ Romanam secuti sunt. Adeò moverat eum et primi periculi casus, quo nihil se præter errorem insidiatoris texisset, et subeunda dimicatio toties, quot conjurati superessent, ut pacis conditiones ultro ferret Romanis.

73. Camillus.

Romani, Camillo duce, obsidebant Falerios, Faliscorum urbem. Mos erat Faliscis, eodem magistro liberorum et comite uti: simulque plures pueri unius curæ demandabantur. Principum liberos, sicut ferè fit, qui scientiâ videbantur præcellere, erudiebat. Is quum in pace instituisset, pueros ante urbem lusûs exercendique causâ producere: nihil eo more per belli tempus intermisso, tum modò brevioribus, modò longioribus spatiis trahendo eos a portâ, lusu sermonibusque variatis, longiùs solito, ubi res dedit, progressus, inter stationes eos hostium castraque inde Romana in prætorium ad Camillum perduxit. Ibi scelesto facinori scelestiorem sermonem addidit: Falerios se in manus Romanis tradisse, quando eos pueros, quorum parentes capita ibi rerum sint, in potestatem dediderit. Quæ ubi Camillus audivit: *Non ad similem, inquit, tui nec populum,*

*nec imperatorem scelestus ipse cum scelesto munere venisti. Nobis cum Faliscis, quæ pacto fit humano, societas non est. Quam ingeneravit natura, utrisque est eritique. Sunt et belli, sicut pacis jura, justèque ea non minùs, quàm fortiter didicimus gerere. Arma habemus, non adversus eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur, sed adversus armatos, et ipsos, qui nec læsi, nec lacessiti a nobis castra Romana ad Vejos oppugnârunt. Eos tu, quantum in te fuit, novo scelere vicisti: ego Romanis artibus, virtute, opere, armis, sicut Vejos, vincam. Denudatum deinde eum, manibus post tergum illigatis, reducendum Falerios pueris tradidit, virgasque eis, quibus proditorem agerent in urbem verberantes, dedit. Ad quod spectaculum concursu populi primum facto, deinde a magistratibus de re novâ vocato senatu, tanta mutatio animis est injecta, ut, qui modò efferati odio irâque, Vejentium exitium penè, quàm Capenatium pacem mallent, apud eos pacem universa posceret civitas. Fides Romana, justitia imperatoris, in foro et curiâ celebrantur, consensuque omnium legati ad Camillum in castra, atque inde permissu Camilli Romam ad senatum, qui dederent Falerios, proficiscuntur. Introducti ad senatum ita locuti traduntur: *Patres Conscripti, victoriâ, cui nec Deus, nec homo quisquam invideat, victi a vobis et imperatore vestro, dedimus nos vobis; rati, quo nihil victori pulchrius est, meliùs nos sub imperio vestro, quàm legibus nostris victuros. Eventu hujus belli duo salutaria exempla prodita humano generi sunt. Vos fidem in bello, quàm præsentem victoriam maluistis: nos fide provocati, victoriam ultro detulimus. Sub ditione vestrà sumus. Mittite, qui arma, qui obsides, qui urbem patentibus portis accipiant. Nec vos fidei vestræ, nec nos imperii vestri pœnitebit. Camillo et ab hostibus, et a civibus gratiæ actæ. Pace datâ, exercitus Romam reductus.**

OUTLINES
OF THE
HISTORY OF THE ANCIENT WORLD,
SELECTED FROM JUSTIN AND NEPOS
BY FREDERIC JACOBS.

A. REGNUM ASSYRIORUM.

1. *Ninus.* (*Justin. I. 1.*)

Antiquissimis temporibus primi in Asiâ Assyrii regnum condidisse feruntur. Horum rex Ninus, primùm finitimis, tum aliis post alios populis perdomitis, totius Orientis populos subegit. Postremum ei bellum cum Zoroastre, rege Bactrianorum, fuit, qui primus dicitur artes magicas invenisse, siderumque motus diligentissimè spectâsse. Hoc occiso ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Ninyâ, et uxore Semiramïde.

A. C.
1345.

2. *Semiramis.* (*Ibid. I. 2.*)

Semirâmis nec filio immaturo imperium tradere, nec ipsa palàm capessere ausa, sexum dissimulans, brachia et crura velamentis, caput tiarâ tegit; et, ne novo habitu aliquid occultare videretur, eodem modo et populum vestiri jussit; quem morem vestis exinde gens universa servavit. Sic Semiramis primis regni initiis Ninyas esse credita est. Magnas deinde res gessit, ita ut mulier etiam viros virtute superare videretur. Babyloniam condidit, murumque urbi cocto latere circumdedit. Nec contenta regni terminos tueri, Æthiopiam imperio adjecit, et Indiæ bellum intulit. Ad postremum a filio interfecta est, duo et quadraginta annos post Ninum rerum potita. Ninyas contentus imperio a parentibus sibi tradito, belli studia deposuit, et veluti sexum cum matre mutâset, in fœminarum turbâ consenuit.

Posterius ejus hoc exemplum secuti sunt. Imperium Assyrii mille trecentos annos tenuerunt.

3. *Sardanapalus.* (*Ibid. I. 3.*)

A. C.
825.

Postremus apud eos regnavit Sardanapālus, vir muliere mollior. Ad quem quum fortè Arbāces, Medis a rege præpositus, venisset, invenit eum inter mulierum greges, muliebri habitu, et purpuram colorentem, et pensa virginibus dividentem. Quibus visis, indignatus Arbaces, tot viros huic fœminæ parere, omnem rem ad amicos retulit, negatque se ei obedire posse, qui se fœminam esse malit quàm virum. Fit igitur conjuratio. Bellum Sardanapalo inferitur. Quo ille audito, primùm, ut mulieres solent, latebras circumspicit; mox deinde cum paucis et incompositis in bellum progreditur. Victus prælio in regiam se recipit, ubi exstructo incensoque rogo et se et divitias in flammam conjecit. Quo solo facinore virum se præstitit.

B. REGNUM MEDORUM ET PERSARUM.

1. *Astyages.* (*Justin, I. 4.*)

A. C.
825-558.

Sardanapalo sublato quum Arbaces rex esset constitutus, imperium ab Assyriis ad Medos translatum est. Post multos deinde reges ad Astyagem descendit. Hic aliquando per somnum vidit e sinu filiae Mandanes vitem enatam, cujus palmitibus omnis Asia obumbraretur. Consulti harioli, qui somnia interpretabantur, responderunt, nepotem regi ex filiâ natum iri, qui et avum regno spoliaret omnemque Asiam subigeret. Hoc responso perterritus, Astyages filiam Cambysi in matrimonium dedit, mediocris fortunæ viro, ex gente Persarum, quæ tunc temporis nullis adhuc rebus gestis illustrabatur. Sed ne sic quidem ab omni metu liberatus est.

2. *Cyri natales. (Ibid. I. 4.)*

Quum itaque Mandane puerum peperisset, Astyages eum Harpāgo, arcanorum suorum participi, occidendum dedit. Is veritus, ne Mandane aliquando necati infantis ultionem a se exigeret, pastori regii pecoris puerum exponendum tradit. Forte eodem tempore et ipsi pastori filius natus erat. Ejus igitur uxor, auditâ regii infantis expositione, maritum precibus movit, ut sibi afferret ostenderetque puerum. Cujus precibus fatigatus pastor reversus in silvam, juxta infantem invenit canem, ubera parvulo præbentem, et a feris alitibusque defendentem. Motus et ipse misericordiâ, quâ canem motam viderat, puerum defert ad stabula, eâdem cane anxie prosequente. Quem ubi in manus mulier accepit, ille eam risu et blanditiis ita cepit, ut puerum a se nollet dimittere, maritoque precibus persuaderet, ut suum ipsius puerum exponeret, altero servato. Atque ita permutatâ sorte parvulorum, hic pro filio pastoris educatur, ille pro nepote Astyagis exponitur.

3. *Cyrus agnoscitur. (Ibid. I. 5.)*

Puer deinde quum inter pastores esset, Cyri nomen accepit. Ibi aliquando rex inter ludentes creatus, contumaces flagellis cecidit; ob quam contumeliam puerorum parentes irati regem adierunt, querentes, quòd ingenui pueri a servo regio verberibus essent affecti. Rex puerum accessitum quum interrogâsset, quomodo ausus esset illos verberare, ille, vultu nihil mutato, se ut regem fecisse respondit. Hoc responsum puerique constantiam admiratus Astyages, somnium, quod olim viderat, sibi in mentem revocat, quumque et vultûs similitudo, et expositionis tempora convenirent, nepotem agnovit. Et quoniam somnium exitum habuisse existimabat, quòd Cyrus regnum inter pastores gessisset, puero quidem pepercit, sed Harpago ob imperium neglectum iratus, filium ejus interfecit patrique epulandum apposuit.

4. *Harpagus Astyagen prodit. (Ibid. I. 5.)*

Ab initio quidem Harpagus dissimulavit dolorem, sed intentus occasioni vindictæ exercendæ, tempore interjecto, quum adolevisset Cyrus, omnia ei perscripsit : ut Astyages eum interfici jusserit, ut suo beneficio sit servatus, ut ipse filium crudelitate regis amiserit. Deinde eum hortatur, ut exercitum paret, pronamque ad regnum viam ingreditur ; simul Medorum ipsi transitionem promittit. Epistola, quia regis custodes omnes aditus obsidebant, exenterato lepori inseritur, lepusque Cyro apud Persas degenti per fidum servum mittitur.

5. *Cyrus exercitum parat. (Ibid. I. 6.)*

Cyrus, Harpagi epistolis lectis, nihil cunctatus, populum convocavit, eoque in locum silvestrem adducto, silvam securibus excidi jussit. Quod quum strenuè fecissent, eosdem postero die ad epulas invitat. Deinde quum alacriores ipso convivio factos videret, rogat, si conditio esset proposita, utrùm hesterni diei laborem, an præsentium epularum hilaritatem prælaturi essent ? omnibusque clamantibus, *se præsentibus præferre epulas* ; ait : *Hesterno diei omnem vitam similem agetis, quamdiu Medis parebitis : at si me sequemini, efficiam, ut per omnem vitam epulas agere videamini.*

6. *Astyages regno exuitur. (Ibid. I. 6.)*

A. C. 558. Lætis omnibus, Medis bellum infert. Astyages Harpago summam belli committit, oblitus injuriarum, quibus eum affecerat. At ille exercitum acceptum statim Cyro tradit, regisque crudelitatem defectione ulciscitur. Quod ubi Astyages audivit, contractis undique auxiliis ipse in Persas proficiscitur, variamque ibi belli fortunam expertus, tandem in prælio capitur. Cyrus avo regnum abstulit, eumque maximæ genti Hyrcanorum præposuit. Nam in Medos reverti ipse noluit. Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverunt annos trecentos quinquaginta.

7. *Cyrus Lydiam et Cræsum superat. (Ibid. I. 7.)*

Initio regni Cyrus civitates, quæ Medorum tributariæ fuerant, bello domuit. Deinde quum adversus Babylonios bellum gereret, Cræsus, rex Lydorum, cujus opes et divitiæ illâ tempestate insignes erant, Babyloniiis auxilium tulit; eoque victo, Cyrus bellum in Lydiam transfert. Ibi Cræsi exercitus, fortunâ prioris prælii jam percussus, nullo negotio funditur, Cræsus ipse capitur. Victor, clementiâ erga victum usus, et vitam ei et patrimonii partem concessit. Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, Lydi rebellavêre. Quibus iterum victis arma et equi adempti, jussique sunt cauponias et ludicras artes exercere. Sic gens, industriâ quondam potens, mollitiæ et luxuriâ effœminata, virtutem pristinam perdidit.

A. C.
546.8. *Cyrus interficitur. (Ibid. I. 8.)*

Cyrus, subactâ Asiâ, Scythis bellum infert. Erat eo tempore Scytharum regina, Tomyris, quæ quum hostes Araxis fluminis transitu prohibere posset, iis transire permisit, existimans, faciliorem sibi intra terminos regni pugnam fore. Itaque Cyrus, trajectis copiis, quum aliquantisper in Scythiam processisset, castra metatus est. Deinde, simulato metu, quasi refugiens, castra deseruit, atque in iis vini affâtum, et quæ epulis erant necessaria, reliquit. Quod quum reginæ nuntiatum esset, adolescentulum filium ad insequendum hostem cum tertiâ parte copiarum misit. Quum ventum ad Cyri castra esset, adolescens, rei militaris ignarus, omissis hostibus, milites suos insuetos vino se onerare patitur. Quibus cognitis, Cyrus rêversus per noctem, ebrios opprimit, omnesque Scythas unâ cum reginæ filio interfecit. Amisso tanto exercitu, et, quod gravius erat, unico filio Tomyris, ultionem meditata, hostes recenti victoriâ exultantes, pari fraude decipit. Quippe simulato timore propter cladem recens acceptam refugiens, Cyrum ad angustias usque produxit.

A. C.
529.

Ibi compositis insidiis, ducenta millia Persarum cum ipso rege trucidavit. Tum caput Cyri amputatum in utrem humano sanguine repletum conjici jubet, cum hâc exprobratione crudelitatis : *Satia te, inquit, sanguine, quem sitisti, cujusque insatiabilis semper fuisti.* Cyrus regnavit annos triginta.

9. *Cambyasis regnum et interitus.* (*Ibid. I. 9.*)

A. C. 525-522. Cyro successit filius Cambyses, qui imperio patris Ægyptum adjecit. Ægyptiorum offensus superstitionibus, Apis cæterorumque deorum ædes dirui jubet. Ad Jovis quoque Ammonis nobilissimum templum expugnandum milites misit, qui arenæ tempestate excitatæ molibus oppressi sunt. Post hæc per quietem vidit, fratrem suum Smerdin esse regnaturum. Quo somnio exterritus, non dubitavit post sacrilegia etiam parricidium facere ; et mago cuidam mandavit, ut Smerdin interficeret. Interim ipse, equum, ut narrant, conscendens, gladio suâ sponte evaginato, vulneratus occubuit.

10. *Pseudo Smerdis.* (*Ibid. I. 9.*)

A. C. 522. Nuntio de regis morte accepto, ille, cui parricidium a rege mandatum fuerat, fratrem Cambysis, cui regnum debebatur, occidit, suumque ipsius fratrem Oropasten, interfecto Smerdi ore et corporis habitu simillimum, in illius locum subjecit. Quæ res eò occultior fuit, quòd apud Persas persona regis sub specie majestatis occultitur. Sed postquam unus et alter fraudem suspicari cœpit, Ostānes, vir nobilis, filiam suam, quæ inter regias pellices erat, interrogavit, an Cyri filius rex esset. Ille se id scire negabat. Tum eam dormientis caput pertractare jubet : nam mago illi Cambyses aures olim utrasque præciderat. Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, nobilissimis Persarum rem indicat, eosque in cædem falsi regis impellit. Septem tantum conscii fuere hujus conjurationis, qui, postquam se sa-

ramento obstrinxerant, extemplo ad regiam pergunt, ferro sub veste occultato. Ibi obviis interfectis, quum ad regem penetrâssent, pugnâ in tenebris ortâ, Gobryas, unus conjuratorum, Oropasten complexus medium, socios ut ferirent hortatus est; cunctantesque, ne eum pro mago transfoderent, vel per suum corpus adigere ferrum jussit. Tum fortunâ ita regente Gobryâ incolumi, magus interficitur.

11. *Dariûs Hystaspis rex creatur. (Ibid. I. 10.)*

Quibus peractis, conjurati virtute et nobilitate pares, pacti sunt inter se, ut die statutâ omnes equos ante regiam primo mane perducerent; et cujus equus inter Solis ortum hinnitum primus edidisset, is rex esset. Nam et Solem Persæ unum deum esse credunt, et equos eidem deo sacratos putant. Erat autem inter conjuratos Dariûs, Hystaspis filius; cui, de eventu sollicito, equi custos ait: "Si hæc res, quam tu dicis, victoriam decernit, nihil negotii superesse existima." Tum per noctem, pridie constitutam diem, equum ad eundem locum ducit, simulque equam. Posterâ die itaque quum ad statutam horam omnes convenissent, Darii equus, cognito loco, ubi equam viderat, hinnitum statim edidit. Quo auspicio audito, omnes confestim equis desilierunt, et Dariûm regem salutaverunt. Populus quoque universus, principum secutus judicium, eundem regem constituit. Principio regni Cyri filiam in matrimonium duxit, regalibus nuptiis regnum firmaturus; ut non tam in extraneum translatus, quàm in familiam Cyri reversum esse videretur.

A. C.
521.

12. *Zopyri dolo Babylonia capitur. (Ibid. I. 10.)*

Interjecto deinde tempore, quum Assyrii descivissent, et Babyloniam occupâssent, difficillique urbis expugnatio esset, unus de interfectoriis magorum Zopyrus, domi se verberibus lacerari toto corpore jubet; tum naso, auribus, et labiis abscissis, regi se inopinanti offert. Jam quum Dariûs ejus adspectu at-

A. C.
516.

tonitus, auctorem tam fœdæ lacerationis requireret, ille, quo consilio hoc fecerit, edocet; rebusque cum rege compositis, transfugæ titulo in Babyloniam proficiscitur. Ibi ostendit populo laniatum corpus regisque Darii jussu se tam crudeliter affectum esse queritur, persuadetque mirantibus, ut se in urbem reciperent. Omnibus et virtus viri et nobilitas pariter nota erat, nec de fide dubitabant, quam corpus verberibus laniatum satis probare videbatur. Receptus igitur, omnium suffragio dux constituitur, et acceptâ parvâ manu, semel iterumque Persarum copias consulto cedentes fundit. Ad postremum universus ei creditur exercitus. Hunc Dario prodit, urbemque ipsam in ejus potestatem redigit.

13. *Darii expeditio contra Scythias. (Ibid. II. 5.)*

A. C. Multis in Asiâ feliciter gestis, Darius Scythis
514. bellum intulit, et armatis septingentis millibus hominum, Scythiam ingressus, quum hostes ei pugnae potestatem non facerent, metuens, ne interrupto ponte Istri, reditus sibi intercluderetur, amissis octoginta millibus hominum, trepidus refûgit. Inde Macedoniam domuit. Paulò pòst, quum cognovisset, Athenienses Ionibus contra se auxilium tulisse, bello eos adortus est. Quod quo eventu gestum sit, in Atheniensium historiâ narrabitur.

14. *Filiorum Darii de Regno Contentio. (Ibid. II. 10.)*

A. C. Persarum legionibus in campo Marathonio magno
485. prælio superatis, Darius, bellum instauraturus, in ipso apparatu decedit, relictis multis filiis, et in regno et ante regnum susceptis. Ex his Artemenes, maximus natus, ætatis privilegio, regnum sibi vindicabat; Xerxes, quòd patre ad regiam dignitatem sublato, primus genitus esset. Hoc certamen duo fratres concordi animo ad patrum suum Artaphernem deferunt, qui, domi cognitâ causâ, Xerxem præposuit; adeoque fraterna fuit conten-

tio, ut nec victor insultaret, nec victus doleret; ipsoque litis tempore munera sibi invicem mitterent.

15. *Xerxes bellum adversus Græciam parat.*
(*Ibid. II. 10.*)

Igitur Xerxes bellum a patre cœptum adversus Græciam denuo instruxit, eique apparatusi quin-
quennium insumpsit. Septingenta millia ex regni
sui provinciis armasse dicitur, et trecenta millia auxiliario-
rum; ut non immeritò proditum sit, flumina ab exercitu
ejus siccata esse, Græciamque omnem vix capere exerci-
tum ejus potuisse. Naves quoque mille ducentas numero
habuisse dicitur. Huic tanto agmini dux defuit. Rex
enim primus in fugâ, postremus in prælio semper visus est.
In periculis timidus, ubi metus abesset, inflatus erat.

A. C.
480.

16. *Pugna ad Thermopylas.* (*I. id. II. 11.*)

Ejus introitus in Græciam quàm terribilis, tam
turpis discessus fuit. Nam quum Leonidas, rex
Spartanorum, cum quatuor millibus militum an-
gustias Thermopylarum occupâset, Xerxes contemptu pau-
citatatis eos aggreditur. Triduo ibi pugnatum, magnaue in
Persarum exercitu cædes est edita. Quartâ die quum
nuntiatum esset Leonidæ, summum montium cacumen a
viginti millibus hostium teneri, socios hortatur, *recedant et
se ad meliora patriæ tempora reservent; sibi cum Sparta-
nis fortunam esse experiendam.* Tum cæteri discessère;
soli Lacedæmonii remanserunt. Hi omnes Xerxis castra
adorti, post ingentem cædem editam ibi occubuerunt.

A. C.
480.

17. *Xerxes Græciâ vastatâ fugatur.* (*Ibid. II. 12.*)

Tum Xerxes maris fortunam experiiri statuit.
Sed ante navalis prælii congressionem misit qua-
tuor millia armatorum Delphos ad templum Apol-
linis diripiendum. Quæ manus tota imbribus et fulmini-
bus deleta est, ut intelligerent, quàm nullæ essent homi-

A. C.
480.

num adversus Deos vires. Post hæc Thespias et Platæas et Athenas vacuas hominibus incendit; et quoniam ferro in homines non poterat, in ædificia igne grassatur. Cujus incendii flammæ quum viderent Græci in classe circum Salamîna insulam statutâ, dissensio inter principes orta est, quum plurimi hortarentur, ut domos suas discederent mœnibusque se defenderent. Tum Themistocles, Atheniensium imperator, timens, ne discessu sociorum vires Græciæ minuerentur, per servum fidum Xerxi nuntiat, *uno in loco eum contractas Græciæ vires facillimè opprimere posse. Quòd si populi, qui jam abire vellent, dissiparentur, majori labore ei singulos consectandos esse.* Hoc dolo impulit regem, ut signum pugnæ daret. Græci quoque adventu hostium coacti sunt prælium collatis viribus capessere. Interea rex, velut spectator pugnæ, in litore remanet. Artemisia autem, regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xerxi venerat, plurima in hoc navali prælio virtutis documenta dedit. Sic illo tempore in viro muliebris timor, in muliere virilis conspiciebatur audacia. Quum prælium anceps esset, Iones, qui cum rege pugnant, a Themistocle instigati, pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt; quorum defectio animos cæterorum fregit. Itaque circumspicientes fugam pelluntur Persæ, et mox, prælio victi, in fugam vertuntur.

18. *Xerxis in Asiam reditus. (Ibid. II. 13.)*

A. C. 480. Hac clade percussus Xerxes domum redire statuit, parte exercitûs cum Mardonio in Græciâ relictâ. Sed Græci, auditâ regis fugâ, consilium ineunt pontis rumpendi, quo ille Hellespontum junxerat, ut intercluso reditu cum reliquiis exercitûs deleretur. Sed Themistocles timens, ne interclusi hostes iter, quod aliter non pateret, ferro patefacerent, servum ad Xerxem mittit, certiolemque facit consilii a Græcis capti; et occupare transitum, maturatâ fugâ, jubet. Ille percussus nuntio, tradit ducibus milites perducendos; ipse cum paucis Abydon contendit. Ubi quum solutum pontem hibernis tem-

pestatibus offendisset, piscatoriâ scaphâ trepidus trajecit. Pedestrium copiarum, quas ducibus tradiderat, maxima pars peste et inopiâ periit; tantaque vis mali fuit, ut viæ cadaveribus implerentur, alitesque et feræ, in prædam intentæ, exercitum sequerentur.

19. *Persæ apud Platæas et Mycalen victi. (Ib. II. 14. Corn. Nep. Vit. Cim. c. 2. Vit. Aristid. c. 2.)*

Cæterùm fortuna Persarum cum duce mutata non est. Mardonius prælio apud Platæas victus ipse periit; pauci militum fugâ elapsi sunt. Eodem forte die, quo Mardonii copiæ deletæ sunt, etiam navali prælio in Asiâ sub monte Mycæle adversus Persas dimicatum est. Ibi ante prælium commissum, quum classes ex adverso starent, fama ad utrumque exercitum venit, vicisse Græcos et Mardonii copias deletas esse. Qui nuntius, ut par erat, Græcorum fortitudinem et fiduciam auxit, Persarum animos fregit. Captæ sunt ibi, Cimonis præcipuè virtute atque consilio, ducentæ naves Cyprorum et Phœnicum, eodemque die in terrâ maxima vis barbarorum prostrata est. Post hanc victoriâ maritimæ res Atheniensium in dies magis florere cœperunt. Quum enim antea et terrâ et mari duces essent Lacedæmonii, factum est, ut summa imperii maritimi a Lacedæmoniis transferretur ad Athenienses. Hoc imprimis Aristidi debebatur, qui, cùm in communi Græciæ classe esset simul cum Pausaniâ, duce Lacedæmoniorum, summâ æquitate et humanitate effecit, ut Græciæ civitates, superbiâ Pausaniæ offensæ, ad Atheniensium sese societatem applicarent, hosque sibi duces adversus barbaros deligerent. Hoc autem imperio ita usi sunt Athenienses, ut brevi pòst tempore soli in mari regnare viderentur.

A. C.
479.

20. *Xerxis familia, post regis cædem, domesticis seditionibus agitata. (Justin. III. 1.)*

A. C.
467.

Post bellum in Græciâ infelicitè gestum, Xerxes, terror antea gentium, etiam suis contemptui esse cœpit. Quippe Artabanus, præfectus ejus, deficiente quotidie regis majestate, spem regni concepit animo, et cum septem robustissimis filiis regiam vesperi ingressus, Xerxem trucidavit. Tum ut filios regis, votis suis obsistentes, amoveret, Artaxerxi, admodum puero, persuasit, regem a Dario, qui erat adolescens, occisum esse, quo maturius regno potiretur, eumque impulit, ut patris cædem in fratre vindicaret. Quum ventum ad domum Darii esset, hic dormiens inventus interficitur. Quo facto, ut etiam Artaxerxem tolleret, Artabanus, principum de regno certamina metuens, assumit in societatem concilii Bacabasum : qui præsentis rerum statu contentus, rem prodat Artaxerxi, quomodo pater ejus occisus, ut frater falsâ parricidii suspitione oppressus esset, quænam ipsi denique pararentur insidiæ. His cognitis Artaxerxes in posterum diem armatum exercitum adesse jubet, recogniturus et numerum militum et in armis industriam singulorum. Itaque quum inter cæteros et ipse Artabanus armatus assisteret, rex simulavit, se breviorè loricam habere, jussitque Artabanum suam secum commutare ; tum exuentem se et nudatum gladio trajecit, simulque filios ejus corripit jubet. Atque ita egregius juvenis et cædem patris, et se ab insidiis Artabani vindicavit.

21. *Intestina discordia in regno Persarum gliscit. (Justin. V. 11.)*

A. C.
425-401.

Artaxerxem secutus est filius Xerxes, qui post breve quadraginta quinque dierum regnum a Sogdiano occisus est. Qui regnum scelere occupatum, quum cædibus tueri conaretur, post septem menses a Dario prælio superatus periit. Sub his regibus imperium Persarum principum discordiis populorumque seditionibus agitatum magis magisque inclinari cœpit. Darius moriens

Artaxerxi, majori natu filio, qui Mnemon appellabatur, regnum, minori, Cyro, urbes Lydiæ, quibus præfectus fuit, testamento legavit. Sed Cyro judicium patris injuria videbatur; itaque occultè adversus fratrem bellum paravit. Quod quum nuntiatum esset, Artaxerxi, Cyrum ad se accessitum compedibus aureis vinxit, interfecissetque, nisi mater prohibuisset.

22. *Cyrus in bello adversus fratrem suscepto perit.*
(*Just. V. 11.*)

Quod periculum quum effugisset, Cyrus jam non occultè bellum, sed palàm parare cœpit; auxilia undique contrahit. Sed quum in prælio commisso fratrem imprudentiùs aggreditur, hunc quidem equi fuga periculo subtrahit, Cyrus autem a cohorte regiâ circumventus intericitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere; quæ et in cornu, in quo steterant, vicerunt, et post mortem Cyri neque armis a tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt, sed per indomitas nationes et gentes barbaras, virtute suâ confisi, in patriam revertuntur.

A. C.
401.

23. *Artaxerxis filii in patrem conjurant.* (*Just. X. 1. 2.*)

Artaxerxi ex pellicibus centum et quindecim filii fuere, sed tres tantùm justo matrimonio suscepti, Darius, Ariarates, et Ochus. Ex his Darium per indulgentiam pater, contra morem Persarum, regem vivus fecit. Sed hic paternâ pietate nihil motus, interficiendi patris consilium cepit. Occiso quippe Cyro, Aspasiâ, pellicem ejus, in regium gynæceum translata, a patre sibi dari postulaverat. Hic, pro suâ in liberos indulgentiâ, primò se id facturum esse dixerat; mox pœnitentiâ ductus, Solis eam sacerdotio præfecit, quo munere ab omni virorum consortio prohibebatur. Hinc exacerbatu juvenis cum quinquaginta fratribus in patrem conjuravit; sed deprehensus cum sociis pœnas parricidii dedit. Conjuges quoque conjuratorum

cum liberis omnibus interfectæ sunt, ne quod vestigium tanti sceleris superesset. Paulò pòst Artaxerxes morbo ex dolore contracto decessit.

24. *Ochus. Darius Codomannus, postremus rex Persiæ.*
(*Just. X. 3.*)

A. C. 365-330. Post patris mortem Ochus regnum paternum invasit. Qui parem conjurationem timens, regiam cognatorum et principum cæde replet. Tum bellum Cadusiis infert. In quo bello Codomannus quidam adversus hostem, qui unum ex Persis ad singulare certamen provocaverat, magno animo processit, et hoste occiso victoriam suis et propè amissam gloriam restituit. Ob hæc decora præficitur Armeniis. Interjecto deinde tempore post mortem Ochi regis, ob memoriam pristinæ virtutis rex a populo constituitur, Darii nomine honoratus; bellumque cum Alexandro non sine virtute gessit. Postremò ab Alexandro victus et a cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finivit.

C. RES ATHENIENSIIUM.

1. *Atheniensium origines et primi reges.* (*Just. II. 6.*)

A. C. 1556-1183. Athenienses non solum incrementis suis, sed etiam origine gloriantur. Non enim a sordidis initiis crevère, nec ex aliis regionibus advenerunt, sed eodem innati solo, quod incolunt; et quæ illis sedes, eadem origo est. Primi lanificii et olei et vini usum docuère. Arare quoque et serere frumenta glandem vescentibus monstrârunt. Literæ certè ac facundia, leges et civilis disciplina veluti templum Athenas habuère. Ante Deucaliōnis tempora regem habuère Cecrōpem; quem, ut omnis antiquitas fabulosa est, biformem tradidère, quia primus mareni fœminæ matrimonio junxit. Huic successit

Cranæus, cujus filia Atthis regioni nomen dedit. Post hunc Amphictyon regnavit, qui primus Minervæ urbem sacravit, et nomen civitati Athenas dedit. Hujus temporibus aquarum illuvies majorem partem populorum Græciæ absumpsit. Superfuerunt, quos refugia montium receperunt, aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus evecti sunt, a quo propterea genus humanum conditum dicitur. Per ordinem deinde successionis regnum ad Erechtheum descendit, sub quo frumenti satio apud Eleusin a Triptolemo reperta est. In hujus muneris honorem noctes initiorum sacratæ. Tenuit et Ægeus, Thesei pater, Athenis regnum. Post Ægeum Theseus, ac deinceps Thesei filius, Demophoon, qui auxilium Græcis adversus Trojanos tulit, regnum possedit.

2. *Codrus se pro patriâ devovet. (Justin. II. 6.)*

Erant inter Athenienses et Dorienses veteres offensæ, quas vindicaturi bello Dorienses, de eventu prælii oracula consuluerunt. Responsum, superiores fore, ni regem Atheniensium occidissent. Itaque quum ventum esset in bellum, militibus ante omnia custodia regis præcipitur. Atheniensibus eo tempore rex Codrus erat; qui et responso Dei, et præceptis hostium cognitis, permutato regis habitu, pannosus, sarmentaque gerens, castra hostium ingreditur; ibique in turbâ militum, quum unum falce sponte vulnerâset, occiditur. Cognito regis corpore, Dorienses sine prælio discedunt. Atque ita Athenienses virtute ducis, pro salute patriæ morti se offerentis, bello liberantur.

A. C.
1068.

3. *Solon civitati Athenarum leges scribit. (Just. II. 7.)*

Post Codrum nemo Athenis regnavit; quod memoriæ nominis ejus tributum est. Administratio reipublicæ annuis magistratibus permissa. Sed civitati nullæ tunc leges erant, quia libido regum pro legibus habebatur. Legitur itaque Solon, vir justitiæ insignis, qui velut novam civitatem legibus conderet. Quo mune-

A. C.
594.

re ita functus est, ut et apud plebem et optimates, diuturnis antea dissidiis agitados, parem iniret gratiam. Hujus viri, inter multa egregia, illud quoque memorabile fuit. Inter Athenienses et Megarenses de Salamine insulâ, quam sibi uterque populus vindicabat, propè usque ad interitum dimicatum fuerat. Post multas clades acceptas, Athenienses legem tulerunt, ne quis illud bellum reparandum proponeret. Solon igitur quum opportunitatem quandam vidisset insulæ vindicandæ, dementiam simulat, habituque deformis, more vecordium, in publicum evolat; factoque concursu hominum, versibus suadere populo cœpit, quod vetabatur; omniumque animos ita inflammavit, ut extemplo bellum adversus Megarenses decerneretur, et devictis hostibus insula Atheniensium fieret.

4. *Pisistratus tyrannidem per dolum occupat.* (Just. II. 8.)

A. C. 561. Legibus civitati scriptis, Solon peregrè profiscitur. Dum abest, Pisistratus, nobilis adolescens, propter res in bello præclarè gestas populo carus, tyrannidem per dolum occupat. Quippe quum domi se verberibus affecisset, lacerato corpore in publicum progreditur. Advocatâ concione, vulnera populo ostendit; de crudelitate principum, a quibus hæc se passum simulabat, queritur, credulamque multitudinem et lacrymis et oratione accendit, dum se optimatibus propter populi amorem invisum esse significat. Sic ad custodiam corporis sui satellitum auxilium obtinet; per quos occupatâ tyrannide per annos triginta tres, inter varias rerum vicissitudines, regnavit.

5. *Hippias, Pisistrati filius, patriâ pellitur. Bellum Persicum primum.* (Just. II. 9. Corn. Nep. Vita Milt. c. 4. 5.)

A. C. 510-499. Post ejus mortem Hipparchus et Hippias in paternum imperium successerunt. Qui quum per aliquot annos eâdem, quâ pater, clementiâ

regnâssent, Hipparchus ab Harmodio et Aristogitone, ob injuriam quandam acceptam in tyrannos incensis, interficitur. Quorum virorum virtute quum admonita civitas libertatis esset, tandem Hippias regno pulsus in exsilium agitur, et in Persiam profectus, Dario, Atheniensibus bellum illaturo, ducem se adversus patriam offert. Igitur Athenienses, nuntio de Persarum adventu accepto, auxilium a Lacedæmoniis petiverunt. Quos ubi viderunt religione retineri, quominus statim auxilium ferrent, non expectatâ eorum ope, instructis decem millibus civium, et Plataënsibus auxiliaribus mille, in campos Marathonios in prælium egrediuntur. Miltiades erat unus ducum exercitûs, ejusque potissimum auctoritate impulsî Athenienses copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo castra fecerunt. Deinde postero die sub montis radicibus acies instruitur. Datis, Persarum dux, etsi non æquum locum videbat suis, tamen, fretus numero copiarum suarum, configere cupiebat. Itaque in aciem peditum centum, equitum decem millia produxit, præliumque commisit. Tanta verò Atheniensibus in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, ut quum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ad hostem venirent. Nec audaciæ eventus defuit. Pugnatum est enim tantâ virtute, ut Persæ perterriti non castra sed naves peterent, ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt.

6. *Virtutis in illo prælio documenta. (Just. II. 9.)*

In illo prælio tanta virtus singulorum fuit, ut cujus laus prima esset, difficile dictu videretur. Inter cæteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit. Cynegîri quoque, militis Atheniensis, gloria multorum scriptorum laudibus celebrata est. Qui post innumeras cædes, quum fugientes hostes ad naves egisset, onustam navem dextrâ manu tenuit, nec prius dimisit, quàm manum amitteret, tum quoque amputatâ dextrâ, navem sinistrâ comprehendit; quam et ipsam quum amisisset, ad postremum morsu navem retinuit. Persæ magnam vim hominum eo prælio amiserunt. Cecidit et Hippias, tyrannus Atheniensis, auctor

et concitor ejus belli, Diis patriæ ultoribus pœnas repetentibus.

7. *Honor Miltiadi tributus.* (Corn. Nep. *Vita Milt.* c. 6.)

Jam non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum docere. Huic viro, qui Athenas totamque Græciam liberârat, hic honor tributus est, ut, quum in porticu, quæ Pœcile vocatur, pugna depingeretur Marathonia, in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, milites hortantis præliumque committentis. Antiquissimis enim temporibus rari fuerunt honores et tenues, et propter id ipsum gloriosi. Idem populus postquam corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

8. *Bellum Persicum alterum.* (Corn. Nep. *Vita Them.* c. 2. 3.)

A. C. 480. Paulò pòst Xerxes majoribus viribus Græciam aggressus est. Quo adventante quum oraculum Delphis consulissent, responsum est, mœnibus ligneis se tuerentur. Quod responsum, quò valeret, quum intelligeret nemo, Themistocles persuasit civibus, ut in naves se suaque conferrent; eum enim significari murum ligneum. Quo consilio probato navium augent numerum, suaque omnia, quæ moveri poterant, conjuges liberosque partim Salaminem, partim Trœzênem asportant; arcem sacerdotibus paucisque majoribus natu ad sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt. Communis autem Græciæ classis trecentarum navium, quarum ducentæ erant Atheniensium, primùm apud Artemisium inter Eubœam continentemque terram cum classiariis regiis confluit. Angustias enim Themistocles quærebat, ne multitudine regiarum navium circumiretur. Hinc etsi pari prælio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superâsset, ancipiti premerentur periculo.

Quo factum est, ut ab Artemisio discederent, et adversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent.

9. *Xerxes Themistoclis consilio ad Salamina superatur.*
(*Corn. Nep. Vit. Them. c. 4. Justin. II. 12.*)

At Xerxes, Thermopylis expugnatis, protinus accessit Urbem, eamque nullis defendentibus, in-
terfectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delevit; cujus flammâ perterriti classarii, quum manere non auderent, et plurimi hortarentur, ut domos suas discederent, mœnibusque se defenderent, Themistocles unus restitit, et universos quidem hosti pares esse posse aiebat, dispersos autem perituros. Quum verò socios minùs, quàm vellet, moveret, noctu de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis, Græcos in eo esse, ut fugerent, qui si discessissent, majore cum labore et longinquiore tempore bellum confecturum, quum singulos consecrari cogeretur; quos si statim aggrediretur, brevi universos oppressurum. Hoc eò valebat, ut ingratis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re auditâ, barbarus, nihil doli subesse ratus, postridie alienissimo sibi loco, contrâ opportunissimo hostibus, adeò angusto mari conflictit, ut ejus multitudo navium explicari non posset. Victus ergo est magis consilio Themistoclis, quàm armis Græciæ.

A. C.
480.

10. *Xerxes in Asiam revertitur.* (C. N. I. c. 5.)

Hic etsi malè rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his Græciam opprimere posset. Ne igitur bellare perseveraret, Themistocles eum certiolem fecit, id agi, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur, quo ipse reditu in Asiam excluderetur. Idque ei persuasit. Celerissimo itaque itinere in Asiam reversus est, seque a Themistocle non superatum, sed conservatum judicavit. Sic unius viri prudentiâ Græcia liberata est.

A. C.
480.

11. *Reliquiæ Persarum delentur. (Corn. Nep. Vit. Them. c. 6.)*

A. C. 479. Quum tamen pars exercitûs sub duce Mardonio, regis genero, in Græciâ esset relictâ, quæ bellum continuaret, hæ quoque copiæ superatæ sunt apud Plataëas, urbem Bœotiæ; eoque ipse dux cecidit prælio. Eodem forte die in Asiâ ad montem Mycalen Persæ a Græcis pugnâ superati sunt. Jamque omnibus pacatis, Athenienses belli damna reparare cœperunt. Quumque Phalereo portu neque magno neque bono uterentur, Themistoclis consilio triplex Piræei portus constitutus est, isque mœnibus circumdatus, ut ipsam urbem dignitate æquipararet, utilitate superaret. Idem muros Athenarum restituit, Lacedæmoniis vetantibus, non sine periculo suo.

12. *Pausanias, dux Spartanorum, prodicionem meditatur. (Just. II. 15. Corn. N. Vita Paus. c. 2.)*

A. C. 479. Post hæc Lacedæmonii, ut his illatum Græciæ bellum ulciscerentur, ultro fines Persarum depopulantur. Cui bello quum præfecissent Pausaniam, hic superbiâ elatus, majores res cœpit appetere. Nam quum, Byzantio expugnato, cepisset plures Persarum nobiles, atque in his nonnullos regis propinquos, hos clam Xerxi remisit, simulans, eos ex vinculis publicis effugisse; et cum his Gongylum Eretriensem, qui literas regi redderet, in quibus hæc scripta fuisse tradunt: *Pausanias dux Spartaë, quos Byzantii ceperat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit, seque tecum affinitate jungi cupit. Quare si tibi videtur, des et filiam tuam nuptum. Id si feceris et Spartam et cæteram Græciam sub tuam potestatem se redacturum pollicetur. His de rebus si quid gerivolueris, certum hominem ad eum mittas fac cum quo colloquatur.*

13. *Pausanias capitis damnatur.* (Corn. Nep. Vita Paus. c. 3. 5.)

Rex tot hominum sibi necessariorum salute magnopere gavisus, confestim Artabazum cum epistolâ ad Pausaniam mittit, in quâ eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ polliceretur. Si fecerit, nullius rei a se repulsam esse laturum. Hujus Pausanias voluntate cognitâ, alacrior ad rem gerendam factus, in suspicionem cecidit Lacedæmoniorum, nec multò pòst proditiōis accusatus damnatur. Mortem ut fugeret, in ædem Minervæ, quæ Chalciæcus vocatur, se recepit. Hinc ne exire posset, statim Ephori valvas ejus ædis lapidibus obstruxerunt, tectumque sunt demoliti, ut facilius sub dio interiret. Dicunt illo tempore matrem Pausaniæ adhuc vixisse, eamque, postquam de scelere filii comperisset, in primis lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte commaculavit. Hîc quum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflavit.

A. C.
470.

14. *Themistocles in Asiam confugit.* (Corn. Nep. V. Them. c. 8. 9.)

Paulò antè Themistocles testarum suffragiis e civitate ejectus, Argos habitatum concessit. Hîc quum propter multas virtutes magnâ cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quòd societatem cum rege Persarum ad Græciam opprimendam fecisset. Hoc crimine absens proditiōis est damnatus. Id ut audit, quòd non satis tutum se Argis videbat, in Asiam confugit. Quò quum venisset, epistolam misit ad regem Artaxerxem his verbis : *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Græcorum in domum tuam intuli, quum mihi necesse esset patriam meam defendere. Idem multò plura bona feci postquam Xerxes in periculo esse cæpit. Nunc autem ad te confugi, exagitatus a cunctâ Græciâ, tuam petens amici-*

A. C.
471.

tiam; quam si ero adeptus, non minùs me bonum amicum habebis, quàm fortem inimicum ille expertus est. Rogo autem, ut de his rebus, de quibus tecum loqui volo, annum mihi temporis des, eoque transacto me ad te venire patiaris.

15. *Themistocles, a rege Persiæ benignè exceptus, Magnesiæ moritur. (Corn. Nep. Vit. Them. c. 10.)*

A. C. 471. Ad hæc rex, tantam animi magnitudinem admiratus, cupiensque talem virum sibi conciliari, benignè respondit. Themistocles autem omne illud tempus literis sermonique Persarum dedit; quibus adeò eruditus est, ut multò commodiùs dicatur apud regem verba fecisse, quàm hi poterant, qui in Perside erant nati. Hic quum multa esset regi pollicitus, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domiciliumque Magnesiæ sibi constituit. In hac urbe morbo obiisse dicitur. Fama tamen fuit, eum venenum sumpsisse, quum se, quæ regi de Græciâ opprimendâ pollicitus esset, præstare posse desperaret. Sunt, qui narrent, ossa ejus ab amicis clam in Atticâ sepulta esse, quoniam legibus non concederetur, quòd prodicionis esset damnatus.

16. *Cimon insulas Atheniensibus subjicit. (Corn. Nep. Vita Cim. c. 2.)*

A. C. 463. Dum illa gerebantur, Athenienses maris imperium sine æmulo exercebant. Hoc et Themistoclis prudentiæ et Cimonis virtuti debebant. Hic vir post victoriam apud Mycalen de Persis reportatam, quum prædâ potitus domum reverteretur, quòd jam nonnullæ insulæ propter acerbitem imperii ab Atheniensibus defecerant, benè animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit. Scyrum, quòd contumaciùs se gesserat, vacuefecit, sessores veteres urbe insulâque ejecit, agros civibus divisit. Thasios, opulentiâ fretos, suo adventu fregit. His manubiis Athenarum arx, quæ ad meridiem vergit, est ornata.

17. *Ostracismo patriâ pulsus, mox revocatur. (Ibid. c. 3.)*

Quibus rebus quum unus in civitate maximè floreret, incidit in eandem invidiam, quam Themistocles : nam testarum suffragiis decem annorum exsilio multatus est. Cujus facti celerius Athenienses, quàm ipsum, poenituit. Nam quum ille forti animo invidiæ ingratorum civium cessisset, bellumque Lacedæmonii Atheniensibus indixissent, confestim notæ ejus virtutis desiderium consecutum est. Itaque post annum quintum, quàm expulsus erat, in patriam revocatus est. Ille, quòd hospitio Lacedæmoniorum utebatur, satius existimans, contendere Lacedæmonem, suâ sponte profectus, pacem inter duas potentissimas civitates conciliavit. Pòst, neque ita multò, Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, quum majorem partem ejus insulæ devicisset, in morbum implicitus, in oppido Citio est mortuus.

A. C.
461.

18. *Bellum Peloponnesiacum. Pericles. (Just. III. 2, et 7.)*

Quum Athenienses maris imperium non sine superbiâ sociorumque injuriâ exercerent, multique, gravi eorum jugo fatigati, alios, qui se tuerentur, circumspicerent ; tota Græcia, ducibus Lacedæmoniis, æmulæ urbi magnitudinem et incrementa invidentibus, in duas partes divisa, velut in viscera sua arma convertit. Hoc bellum, quo nullum aliud florentes Græciæ res gravius afflixit, sæpius susceptum et depositum est. Initio Spartani fines Atticæ populabantur, hostesque ad prælium provocabant. Sed Athenienses, Periclis consilio, ultionis tempus exspectantes, intra mœnia se continebant. Deinde, paucis diebus interjectis, naves conscendunt, et, nihil sentientibus Lacedæmoniis, totam Laconiam deprædantur. Clara quidem hæc Periclis expeditio est habita ; sed multò clarior privati patrimonii contemptus fuit. Nam in populatione cæterorum agrorum, Periclis agros hostes intactos reliquerant, ut aut invidiam ei apud cives concitarent, aut

A. C.
431.

in prodicionis suspicionem adducerent. Quod intelligens, Pericles agros reipublicæ dono dedit. Post hæc aliquot diebus interjectis, navali prælio dimicatum est. Victi Lacedæmonii fugerunt. Post plures annos, fessi malis, pacem in annos quinquaginta fecêre, quam nonnisi sex annos servaverunt. Nam inducias, quas proprio nomine pepigerant, ex sociorum personâ rumpebant. Hinc bellum in Siciliam translatum est.

19. *Atheniensium in Siciliam expeditio. (Just. IV. 3. 4.)*

A. C. 415. Quum enim jam antea, bello inter Catinienses et Syracusanos exorto, Athenienses Catiniensibus opem tulissent, tempore interjecto, quum pacis conditiones a Syracusanis non servarentur, illi denuo legatos Athenas miserunt, qui sordidâ veste, capillo barbâque promissâ, concionem adeunt, populumque lacrymis movent, ut, quamvis Peloponnesiaco bello districtus, auxilium illis mittendum censeret. Igitur classis ingens decernitur; creantur duces Nicias, Alcibiades, et Lamachus; tantæque vires in Siciliam effusæ sunt, ut iis ipsis terrori essent, quibus auxilio venerant.

20. *Atheniensium res in Siciliâ gestæ. (Just. IV. 4.)*

A. C. 415-414. Brevi pòst, quum Alcibiades, ob causas mox indicandas, revocatus esset, Nicias et Lamachus duo prælia pedestria secundo Marte pugnant; munitionibusque urbi Syracusarum circumdatis, incolas etiam marinis commeatibus intercludunt. Quibus rebus fracti Syracusani, auxilium a Lacedæmoniis petiverunt. Ab his mittitur Gylippus, qui, quum in itinere de belli jam inclinato statu audivisset, auxiliis partim in Græciâ, partim in Siciliâ contractis, opportuna bello loca occupat. Duobus deinde præliis victus, tertio hostes in fugam conjecit, sociosque obsidione liberavit. In eo prælio Lamachus fortiter pugnans occisus est.

21. *Athenienses sæpius victi ingentem cladem accipiunt.*
(Just. IV. c. 4. et 5.)

Sed quum Athenienses, terrestri bello superati, portum Syracusarum tenerent, Gylippus classem Lacedæmone cum auxiliis arcessit. Quo cognito et ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthēnem et Eurymedonta cum supplemento copiarum mittunt, et quasi Græciæ bellum in Siciliam translatum esset, ita ex utrâque parte summis viribus dimicabatur. Primâ igitur congressione navalis certaminis Athenienses vincuntur; castra quoque cum omni publicâ ac privatâ pecuniâ amittunt. Inter hæc mala quum etiam terrestri prælio victi essent, Demosthenes censere cœpit, *ut abirent Siciliâ, dum res, quamvis afflictæ, nondum tamen perditæ essent.* Nicias autem, seu pudore malè actæ rei, seu impellente fato, manere contendit. Reparatur igitur navale bellum; sed inscitiâ ducum, qui Syracusanos, inter angustias maris facîle se tuentes, temerè aggressi fuerant, Atheniensium copiæ iterum vincuntur. Eurymēdon dux in primâ acie fortissimè dimicans, primus cadit; triginta naves, quibus præfuerat, incenduntur; Demosthenes et Nicias autem cum reliquiis exercitûs terrestri itinere fugiunt. Ab his relictas centum triginta naves Gylippus invasit; ipsos deinde insequitur; fugientes partim capit, partim cædit. Demosthenes, amisso exercitu, a captivitate gladio et voluntariâ morte se vindicat: Nicias autem cladem suorum auxit dedecore captivitatis.

22. *Alcibiades capitis damnatus Spartam se confert.*
(Just. V. 1. Corn. Nep. Vita Alcib. c. 4.)

Dum hæc in Siciliâ per biennium geruntur, belli illius concitor et dux Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris violâsse. Revocatus a bello ad causam dicendam, multa secum reputans de immoderatâ civium suorum licentiâ crudelitæque erga nobiles, utilissimum ratus impendentem evitare

A. C.
415.

tempestatem, fugit, et primùm Elidem, deinde Thebas se contulit. Postquam autem se capitis damnatum, bonis publicatis, audivit, et id, quod usu venerat, Eumolpidas sacerdotes a populo coactos, ut se devoverent, ejusque devotionis exemplum, in pilâ lapideâ incisum, esse positum in publico, Lacedæmonem demigravit. Ibi reges impulit, ut Atheniensibus, adversâ fortunâ in Siciliâ turbatis, bellum inferrent. Ejus quoque consilio Lacedæmonii cum Persarum rege amicitiam fecerunt, deinde Deceliam in finibus Atticæ munierunt, præsidioque perpetuo in obsidione quasi Athenas tenuerunt.

23. *Persarum sibi favorem conciliat. (Justin. V. 2. Corn. Nep. l. c. 5.)*

A. C. 412. Non contentus autem patriæ hostes consilio adjuvisse, Alcibiades cum quinque navibus in Asiam contendit, et tributarias Atheniensium civitates auctoritate nominis sui ad defectionem compellit. Sed apud Lacedæmonios Alcibiadis virtus plus invidiæ quàm gratiæ contraxit. Nam quum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt, ne quando patriæ caritate ductus ab ipsis descisceret, et cum suis in gratiam rediret. Itaque tempus ejus interficiendi quærere instituerunt. Quâ re cognitâ Alcibiades ad Tissaphernem præfectum regis Darii se contulit. Cujus quum in intimam amicitiam pervenisset, ei persuadet, ne nimis enixè Lacedæmonios juvaret. Nam dissidentibus Græcis regem Persarum arbitrum pacis ac belli fore. Domesticis itaque bellis Græciam atterendam esse, ne externis vacet; exæquandasque vires partium et inferiores auxilio levandos. Grata oratio Tissapherni fuit. Itaque Lacedæmoniis commeatus navesque malignè præbere cœpit.

24. *Cum Atheniensibus in gratiam redit. (Just. V. 3.)*

Per idem tempus Alcibiades cum duce exercitûs Atheniensium, qui apud Samum morabatur, per internuntios colloquitur, polliceturque his amicitiam regis, si respubli-

ca a populo ad senatum translata foret ; sperans fore, ut aut concordante civitate dux belli ab omnibus legeretur, aut discordiâ inter ordines factâ, ab alterâ parte in auxilium vocaretur. Itaque, permittente populo, imperium ad senatum transfertur. Qui cùm crudeliter in plebem consuleret, ab exercitu Alcibiades exsul revocatur, duxque classi constituitur. Hac denuntiatione territi senatores, primò urbem prodere Lacedæmoniis tentavêre ; dein, quum id nequissent, in exsilium profecti sunt. Itaque Alcibiades, patriâ ab intestino malo liberatâ, summâ curâ classem instruit, atque ita in bellum adversus Lacedæmonios perrexit.

25. *Lacedæmoniorum vires frangit.* (Corn. Nep. Vita Alcib. c. 5.)

Hac expeditione tanta subito rerum commutatio facta est, ut Lacedæmonii, qui paulò antè victores viguerant, perterriti pacem peterent ; victi enim erant quinque terrestribus præliis, tribus navalibus, in quibus trecentas triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas præterea urbes Græcas, quæ in orâ sitæ sunt Asiæ ; quarum expugnaverant quàm plurimas, in his Byzantium ; neque minùs multas consilio ad amicitiam adjunxerant, quòd in captos benevolentiam fuerunt usi. Inde prædâ onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis, Athenas venerunt.

26. *Athenas redit.* (Corn. Nep. l. c. 6.)

Ad hunc redeuntis exercitûs triumphum effusa omnis multitudo obviam procedit, et universos quidem milites, præcipuè tamen Alcibiadem mirantur. Sic enim populo erat persuasum, omnes et adversas superiores et præsentis secundas res accidisse ejus operâ. Itaque et cladem in Siciliâ et Lacedæmoniorum victorias suæ culpæ tribuebant, quòd talem virum e civitate expulissent. Hic ut navi

egressus est, illum unum omnes prosequabantur, et id quod nunquam antea usu venerat, nisi Olympiæ victoribus, coronis aureis æneisque vulgo donabatur. Postquam in Urbem venerat, concione advocatâ, sic verba fecit, ut nemo tam ferus esset, quin ejus casum lacrymaret, inimicumque his se ostenderet, quorum operâ patriâ pulsus fuerat. Restituta igitur huic sunt publicè bona; et iidem illi sacerdotes, qui eum devoverant, rursus resacrare sunt coacti.

27. *Lysandro duce res Lacedæmoniorum reparantur.*
(*Just. V. 5.*)

A. C. Dum hæc Athenis geruntur, a Lacedæmoniis
407. Lysander classi belloque præficitur; et in locum Tissaphernis Darius, rex Persarum, filium suum, Cyrum, Ioniæ Lydiæque præposuit, qui Lacedæmonios auxiliis opibusque ad spem fortunæ prioris erexit. Aucti igitur viribus Alcibiadem cum centum navibus in Asiam profectum, dum agros populatur, repentino adventu opprèsere. Magnæ et inopinatæ cladis nuntius quum Athenas venisset, tanta Atheniensium desperatio fuit, ut statim Cononem in Alcibiadis locum mitterent, ducis se fraude magis quàm belli fortunâ victos arbitrantur. Alcibiades autem impetum multitudinis veritus, denuo in voluntarium exsilium proficiscitur.

28. *Athenienses magno prælio apud Ægospotamos superantur.* (*Justin. V. 6. 7. Corn. Nep. Vita Alcib. c. 8.*)

A. C. Itaque Conon Alcibiadi suffectus classem maximâ industriâ adornat; sed navibus exercitus deerat. Nam ut numerus militum expleretur, senes et pueri arma capere coacti sunt. Pluribus itaque præliis adverso Marte pugnatis, tandem Lysander, Spartanorum dux, Atheniensium exercitum, qui, navibus relictis, in terram prædatum exierat, ad Ægospotamos oppressit, eoque impetu totum bellum finivit. Hac enim clade res Atheniensium penitus inclinata est. Tributariæ civitates qua

metus in fide retinuerat, Lysandro se tradiderunt, nec aliud ditionis Atheniensium relictum est præter urbem ipsam.

29. *Atheniensium consternatio. (Just. V. 7.)*

Quæ quum Athenis nuntiata essent, ingens omnium consternatio fuit ; viri mulieresque relictis domibus, per urbem currere pavidī ; alius alium sciscitari ; auctorem nuntii requirere. In foro deinde coëunt, noctemque ibi inter timorem, questus, et lacrymas transigunt. Alii fratres, aut filios, aut parentes deflent, et cum privatis casibus querelam publicam miscent : *Jam se ipsos, jam ipsam patriam perituram, miserioremque superstitem, quàm amissorum fortunam esse. Nullam nunc classem superesse, in quam confugiant ; nullum exercitum, cujus virtute servari possint.*

30. *Athenæ se Lysandro tradunt. (Justin. V. 8. Corn. Nep. Vita Lys. c. 1.)*

Dum hæc Athenis fiunt, Lysander Græciæ civitates in Lacedæmoniorum potestatem redigit, et undique iis, qui Atheniensium rebus studerent, ejectis, decem in unaquâque civitate delegit viros, quibus summum imperium potestatemque omnium rerum commisit. His actis, Athenas navigavit, miseramque civitatem, obsidione circumdatam, fame urget. Sciebat enim, neque ex advectis copiis multum superesse, et, ne novæ advehi possent, providebat. Quibus malis Athenienses fracti, multis fame et ferro amissis, pacem petivêre ; quæ an dari deberet, diu inter Spartanos sociosque deliberatum est. Quum nonnulli nomen Atheniensium delendum, urbemque incendio consumendam censerent, Spartani negarunt, se passuros, ut ex duobus Græciæ oculis alter erueretur ; pacemque Atheniensibus sunt polliciti, si longi muri brachia deicerent, navesque, quæ reliquæ forent, traderent ; denique si respublica triginta rectores, ex civibus deligendos, acciperet.

A. C.
404.

31. *Triginta viri tyrannidem Athenis exercent. (Justin. V. 8. 9.)*

A. C. 404. His legibus acceptis, tota civitas subito mutari cœpit. Triginta rectores reipublicæ constituuntur, Lacedæmoniis et Lysandro dediti, qui brevi tyrannidem in cives exercere cœperunt. Quippe a principio tria millia satellitum sibi statuunt; et quasi hic numerus ad continendam civitatem non sufficeret, septingentos milites a victoribus accipiunt. His copiis instructi exhaustam urbem cædibus et rapinis fatigant: quumque hoc uni ex numero suo Therameni displicere didicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. Quo factum est, ut multi, urbe relictâ, exsiliî miserias quàm domesticum terrorem pati mallent.

32. *Alcibiades interficitur. (Corn. Nep. Vita Alcib. 9. 10.)*

Horum tyrannorum consiliis etiam Alcibiades periit. Qui quum castellum in Phrygiâ habitaret, ubi liberandæ patriæ agitabat consilia, Critias cæterique tyranni Atheniensium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserunt, qui eum certiolem facerent, nisi Alcibiadem sustulisset, nihil earum rerum ratum fore, quas ipse Athenis constituisset. Quare si suas res gestas manere vellet, illum persequeretur. Lysander, his verbis commotus, Pharnabazo, satrapæ, persuasit, ut homines mitteret, qui vicinitati, in quâ Alcibiades erat, negotium darent, ut eum interficerent. Illi, quum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa casam eam, in quâ quiescebat, eamque succenderunt. Ille autem ut sonita flammæ est excitatus, quum ei gladius esset subductus, familiaris sui subalare telum arripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadiâ hospes, qui nunquam discedere voluerat. Hunc sequi se jubet, et id, quod in presentîâ vestimentorum fuit, arripuit. His in ignem ejectis, flammæ vim transiit. Quem ut barbari incendium effugisse viderunt, telis eminus missis interfecerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. At

mulier, quæ cum eo vivere consuêrat, muliebri suâ veste coniectum cremavit. Sic Alcibiades annos circiter quadraginta natus diem obiit supremum.

33. *Thrasybulus exsul patriæ liberandæ capit consilium.*
(*Corn. Nep. Vita Thrasyb. c. 2.*)

Inter cives, qui tyrannorum furorem effugerant, Thrasybūlus erat, qui, ad spem liberandæ patriæ erectus, adunatis triginta exsulibus, Phylem, quod est castellum in finibus Atticæ, occupavit. Hoc initium fuit salutis Atheniensium. Hinc viribus paulatim auctis, in Piræeum transiit, Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti, ab eâque turpiter repulsi protinus in urbem, armis impedimentisque amissis, refugerunt. Usus est Thrasybulus non minùs prudentiâ quàm fortitudine; nam cedentes violari vetuit; cives enim civibus parcere æquum censebat; neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit; neminem jacentem veste spoliavit; nihil attigit præter arma, quæque ad victum pertinebant. In secundo prælio cecidit Critias, triginta tyrannorum acerrimus.

A. C.
404.

34. *Exsules in patriam redeunt.* (*Corn. Nep. l. c. 3.*)

Dum hæc geruntur, Pausanias, rex Lacedæmoniorum, tyrannis auxilio missus est. Is Ly-sandro infensus, inter Thrasybulum et eos, qui urbem tenebant, fecit pacem, his conditionibus, *ne qui præter triginta tyrannos, et decem, qui postea prætores creati, eâdem crudelitate in cives grassati erant, afficerentur exsilio, neve bona publicarentur; reipublicæ procuratio populo redderetur.* Præclarum hoc quoque Thrasybuli, quòd reconciliatâ pace, quum plurimum in civitate posset, legem tulit: *ne quis anteactarum rerum accusaretur, neve multaretur; eamque illi legem Oblivionis vocant.*

A. C.
404.

35. *Athenienses se desidiæ tradunt. (Just. VI. 9.)*

A. C. 394-338. Non ita multò pòst per victoriam, a Conone de Lacedæmoniorum classe reportatam, fractæ res Atheniensium nonnihil reparatæ sunt; nec tamen pristinam inter Græcos auctoritatem potuerunt recipere. Magis magisque in torporem et segnitiem resoluti, non ut olim in classem et exercitum, sed in dies festos apparatusque ludorum redditus publicos effundebant, frequentiusque in theatris quàm in castris versabantur. Tum vectigal publicum, quo milites et remiges alebantur, inter urbanum populum dividi cœptum. Quibus rebus effectum est, ut, Græcis otio torpescentibus, obscurum antea Macedonum nomen emergeret; et Philippus, obses triennio Thebis habitus in Epaminondæ domo, hujus præstantissimi viri et Pelopidæ virtutibus eruditus, Græciæ servitutis jugum imponeret.

D. DE REBUS LACEDÆMONIORUM.

1. *Lycurgus Spartanorum legislator. (Just. III. 2.)*

A. C. 880. Lacedæmoniorum respublica auctoritatem, quâ inter Græcos pollebat, et incrementa debebat legibus et disciplinæ Lycurgi. Qui vir quum fratri suo, Polydectæ, regi Spartanorum, successisset, regnumque sibi vindicare potuisset, Charilao, filio ejus, qui natus posthumus fuerat, quum ad ætatem adultam pervenisset, regnum summâ fide restituit; ut intelligerent omnes, quantò plus apud bonos pietatis jura, quàm omnes opes valerent. Jam probitate ejus perspectâ, populus et principes, diuturnis inter se dissidiis agitati, conjunctis precibus eum permoverunt, ut civitati leges scriberet. Quo difficillimo negotio suscepto, rem ita perfecit, ut, dum Lycurgi leges florebant, Spartanorum civitas principem locum inter Græcos obtineret.

2. *Quædam Lycurgi leges.* (Just. III. 2. 3.)

Ac primùm quidem populum in obsequia principum, principes ad justitiam imperiorum formavit. Parsimoniam omnibus suasit. Emi singula non pecuniâ, sed compensatione mercium jussit. Auri argentique usum, velut omnium scelerum materiam, sustulit. Fundos omnium æqualiter inter omnes divisit. Convivari omnes publicè jussit, ne cujus divitiæ vel luxuria in occulto essent. Pueros puberes in agrum deduci præcepit, ut primos annos non in luxuriâ, sed in opere et laboribus agerent. Virgines sine dote nubere jussit, ut uxores eligerentur, non pecuniæ. Maximum honorem senum esse voluit. Hæc quoniam primò, solutis antea moribus, dura videbat esse, auctorem eorum Apollinem Delphicum fingit. Dein, ut æternitatem legibus suis daret, jurejurando obligat civitatem, nihil eos de ejus legibus mutaturos, priusquam reverteretur, et simulat, se ad oraculum Delphicum proficisci, consulturum, quid addendum mutandunque legibus videretur Deo. Proficiscitur autem Cretam, ibique perpetuum exsilium egit, abjicique in mare ossa sua moriens jussit, ne, reliquiis suis Lacedæmonem relatis, Spartani se religione jurisjurandi solutos arbitrarentur.

3. *Bella Messenica.* (Just. III. 4. 5.)

His igitur moribus ita brevi civitas convaluit, ut quum Messeniis bellum intulissent, gravissimâ A. C. 743-668. se execratione obstringerent, non, priusquam Messeniam expugnâssent, reversuros. Sed decem annis in obsidione urbis frustra consumptis, Messenii tandem per insidias expugnantur. Deinde, quum per octoginta annos omnia servitutis mala perpassi essent, post longam pœnarum patientiam bellum restaurant. Lacedæmonii autem tanto majore confidentiâ ad arma concurrunt, quòd adversus servos dimicaturi videbantur. Res tamen aliter cecidit, atque ipsi speraverant. Nam tribus præliis fusi, eò usque desperationis adducti sunt Spartani, ut ad supple-

mentum exercitûs servos suos manumitterent. Tum de belli eventu oraculo Delphis consulto, jubentur ducem belli ab Atheniensibus petere. Athenienses autem, quum hoc responsum cognovissent, in contemptum Spartanorum Tyrtæum poëtam claudum pede miserunt. Qui quum venisset, carmina exercitui recitavit, in quibus virtutis hortamenta, damnorum solatia, belli consilia, conscripserat. Itaque tantum ardorem militibus injecit, ut omnes alacri animo mortem oppeterent. Rarò unquam cruentius prælium fuit. Ad postremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit.

4. *Lacedæmonii principatum in Græciâ exercent.*

A. C. Insequenti ævo factum est, ut Lacedæmonii,
500. ob insitam quandam populo nobilitatem et eximiam virtutis famam, principatum in Græciâ obtinerent. Quare in Persicis bellis omnes Græciæ civitates, quæ se adversus barbaros conjunxerant, eorum imperio parebant. Sed post illa tempora quum Athenienses maris sibi imperium vindicâssent, ingens Lacedæmoniorum contra eos exarsit invidia. Hinc inimiciæ, mox bella exorta; unumque gravissimum, quod, per viginti septem annos extractum, universæ Græciæ vires vehementer afflixit. Victoria penes Spartanos fuit; qui post pugnam apud Ægos flumen, ubi Atheniensium robur fractum est, terrâ marique dominari cœperunt.

5. *Lacedæmonii cum Persis in Asiâ bellum gerunt.* (*Just. VI. 1. Corn. Vit. Con. c. 2.*)

A. C. Jam auctis viribus, Lacedæmonii totius Asiæ
399. imperium affectare cœperunt. Circa illud tempus, Conon, Atheniensis, qui, amissâ bello patriâ, in exilio vivebat, contulit se ad Pharnabazum, Satrapen Ionie et Lydiæ, eundemque generum regis et propinquum, apud quem ut gratiâ valeret, multo labore perfecit. Nam quum Lacedæmonii in societate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant, Agesilaumque bellatum misissent in

Asiam, maximè impulsì a Tissapherne, qui a regis amicitia defecerat, et cum Lacedæmoniis coierat societatem, hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator; re verà autem exercitui præfuit Conon, ejusque arbitrio omnia gesta sunt. Hic summum ducem Agesilaum multum impedivit, sæpeque ejus consiliis obstitit, neque non fuit apertum, si ille non fuisset, Agesilaum Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum.

6. *Agesilai res gestæ. (Corn. Nep. Vit. Ages. c. 4.)*

Hic quum jam animo meditaretur proficisci in Persas et ipsum regem adoriri, nuntius ei domo venit Ephorùm jussu, bellum Athenienses et Bœotios indixisse Lacedæmoniis; quare venire non dubitaret. Qui quum victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, gloriosius tamen duxit, si institutis patriæ paruisset, quàm si bello superâset Asiam. Quum jam haud ita longè abesset Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses et Bœotii cæterique eorum socii apud Coroneam; quos omnes gravi proelio vicit. Huic victoriæ vel maxima fuit laus, quòd, quum plerique se ex fugâ in templum Minervæ conjecissent, quæreturque ex eo, quid his fieri vellet, etsi aliquot vulnera acceperat eo proelio, et iratus videbatur omnibus, qui adversus eum arma tulerant, tamen antetulit iræ religionem, et eos vetuit violari. Neque verò hoc solum in Græciâ fecit, ut templa Deorum sancta haberet, sed etiam apud barbaros summâ religione omnia simulacra arasque conservavit.

A. C.
396.

7. *Græciæ civitates sese invicem debilitant. (Corn. Vita Agesil. c. 5. Vit. Conon. c. 4. Just. VI. 4.)*

Post hoc proelium collatum est omne bellum circa Corinthum, ideoque Corinthium est appellatum. Hic quum unâ pugnâ decem millia hostium Agesilao duce cecidissent, eoque facto opes adversariorum debilitatæ viderentur, tantum absuit ab insolentiâ gloriæ, ut

A. C.
395-393.

commiseraretur fortunam Græciæ, quòd tam multi vitio adversariorum cecidissent ; namque illâ multitudine, si sana mens esset, Græciam a Persis supplicium sumere potuisset. Sed per idem tempus Conon, Persarum classi præfectus, Spartanorum vires in pugnâ navali apud Cnidum fregit. Victi Lacedæmonii fugam capessunt, multis navibus amissis, quas Conon partim ceperat, partim depresserat. Hoc initium Atheniensibus resumendæ potentiae fuit. Conon cum parte navium in patriam venit ; muros a Lysandro dirutos reficiendos curat ; pecuniæque quinquaginta talenta, quæ a Pharnabazo acceperat, civibus suis donat.

S. Bellum exoritur inter Thebanos et Lacedæmonios.
(*Just. VI. 6.*)

A. C. 395. Dum hæc geruntur, Artaxerxes, rex Persarum, legatos in Græciam mittit, per quos jubet omnes ab armis discedere ; qui aliter fecisset, eum se pro hoste habiturum ; civitatibus libertatem suaque omnia restituit. Fessi tot bellis Græci cupidè paruerunt. Sed Lacedæmonii securis insidiantes, castellum Arcadum expugnant, occupatoque præsidium imponunt. Itaque armato instructoque exercitu Arcades, adhibitis in auxilium Thebanis, qui jam, Epaminondæ virtute excitati, ad Græciæ imperium adspirabant, bellum repetunt. In eo prælio Archidamus, dux Lacedæmoniorum, vulneratur ; qui quum cædi suos videret, per præconem corpora interfectorum ad sepulturam poscit. Hoc est enim signum apud Græcos victoriæ traditæ. Quâ confessione contenti Thebani signum parcendi dederunt.

9. Spartanorum virtus. Epaminondas in pugnâ ad Mantineam interficitur. (Just. VI. 7. Corn. Nep. Vita Epam. c. 9.)

A. C. 362. Paulò post Thebani, Epaminondâ duce, occupandæ urbis hostium spem ceperunt. Igitur principio noctis taciti Lacedæmonia proficiscuntur, non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe senes, et

cætera imbellis ætas, quum adventum hostium sensissent, in ipsis portarum angustiis armati occurrunt. Pauci igitur senes sustinuerunt aciem, cui paulò antè universa juvenus par esse non potuit. Agesilai autem adventu nuntiato, Thebani recessêre. Nec bellum diu dilatum; siquidem Spartanorum juvenus, senum virtute et gloriâ incensa, teneri non potuit, quin ex continenti acie decerneret. Quum victoria Thebanorum esset, Epaminondas, dum non ducis tantum, verum etiam fortissimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii: neque tamen prius pugnâ excesserunt, quam repugnantes profligârunt. At Epaminondas quum animadverteret, mortiferum se vulnus accepisse, simulque, si ferum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim emissurum, usque eò retinuit, quoad renuntiatum est, vicisse Bœotios. Id postquam audivit, "Satis," inquit, "vixi; invictus enim morior." Tum, ferro extracto, confestim exanimatus est.

10. *Epaminondæ laus.* (*Just. VI. 8. Corn. Nep. Vita Epam. c. 3.*)

Unâ cum Epaminondâ Thebanorum quoque vires ceciderunt; ut non tam illum amisisse, quam cum illo interiisse omnes viderentur. Nam neque hunc ante ducem ullum memorabile bellum gessêre; nec postea virtutibus, sed cladibus insignes fuêre; ut manifestum sit, patriæ gloriam et natam et exstinctam cum eo fuisse. Fuit autem incertum, vir melior, an dux esset. Erat enim modestus, prudens, gravis, temporibus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo, adeò veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur. Paupertatem adeò facîle perpessus est, ut de republicâ nihil nisi gloriam caperet; honores autem ita gessit, ut ornamentum non accipere, sed dare ipse honoribus videretur. Jam literarum studium et philosophiæ doctrina tanta fuit, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato contigisset.

E. MACEDONUM IMPERIUM.

1. *Macedoniæ origines.* (Justin. VII. 1.)

Macedonia antè, nomine Emathionis regis, Emathia cognominata est. Hujus, sicut incrementa modica, ita termini perangusti fuère. Antiquissimis temporibus Carānus, ex Herculis progenie, responso oraculi sedes quærere jussus, cum magnâ multitudine Græcorum in Emathiam venit, ibique urbem Edessam, oppidanis propter imbrium et nebulæ magnitudinem non sentientibus, gregem caprarum secutus, occupavit. Oraculum autem jusserat eum ducibus capris imperium quærere. Hinc etiam postea in bellis, quæ cum finitimis gerebat, capras ante signa habere solebat. Urbem quoque Edessam, ob memoriam muneris Ægas, populum Ægeadas vocavit. Pulso deinde Midâ, qui partem Macedoniæ tenebat, aliisque regibus, in locum omnium solus successit, primusque adunatis gentibus variorum populorum, veluti unum corpus Macedoniæ fecit.

2. *Primi Macedoniæ reges.* (Just. VII. 2.)

Post hunc Perdicca regnavit, cujus et vita illustris et mortis postrema memorabilia fuère; siquidem senex moriens Argæo filio monstravit locum, quo condi vellet, ibique non sua tantum, sed et succedentium sibi regum ossa poni jussit; præfatus, quoad ibi conditæ posterorum reliquiæ forent, regnum in familiâ mansurum: creduntque extinctam in Alexandro stirpem, quod locum sepulturæ mutaverit. Argæus, moderatè et cum amore popularium administrato regno, successorem filium Philippum reliquit: qui immaturâ morte raptus Aëröpum, parvulum admodum, instituit heredem. Illis temporibus Macedonibus assidua certamina cum Thracibus et Illyriis fuère. Tum quoque Illyrii, infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur. Qui quum primo prælio pulsus es-

sent, rege suo in cunis prolato et pone aciem posito, acriùs certamen repetivêre. Conserto itaque prælio magnâ cæde Illyrios fudêre, ostenderuntque hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse.

3. *Amynta rex. (Just. VII. 4.)*

Multis annis interjectis, per ordinem successionis regnum ad Amyntam pervenit. Hic quoque rex insigni industriâ et omnibus imperatoriis virtutibus instructus fuit. Ex Eurydice tres filios sustulit, Alexandrum, Perdiccam, et Philippum, Alexandri Magni patrem, et filiam Euryōnen. Cum Illyriis et Olynthiis gravia bella gessit. Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ regnum adultero tradendum susceperat, occupatus fuisset, nisi filia matris consilia et scelus prodidisset. Functus itaque multis periculis senex decessit, regno maximo ex filiis Alexandro tradito.

4. *Philippus, Thebis eruditus, fratri Perdiccæ succedit. (Just. VII. 5.)*

Alexander inter prima initia regni bellum ab Illyriis pactâ mercede redemit; et interjecto tempore, Philippo fratre obside dato, cum Thebanis pacem conciliat; quæ res ad egregiam Philippi indolem formandam plurimum valuit. Siquidem per triennium Thebis obses habitus in domo Epaminondæ, summi et philosophi et imperatoris, ad hujus viri exemplum se composuit. Nec multò post Alexander, insidiis Eurydices matris petitus, occubuit; cui Amyntas, quum in scelere esset deprehensa, propter communes liberos pepercerat, ignarus, eam his ipsis aliquando exitiosam fore. Frater quoque ejus Perdicca pari insidiarum fraude decipitur, parvo filio relicto. Nuntio de fratris morte accepto, Philippus clam Thebis aufugit, domumque rediit, ubi diu pupilli regis tutorem egit. At ubi graviora bella imminebant, serumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus a populo regnum suscepit.

A. C.
360.

5. *Initia regni. (Just. VII. 6.)*

Principium imperii non satis prosperum videbatur, cum hinc insidiarum metus, inde inopia regni, continuis bellis exhausti, immaturam adolescentis ætatem urgeret. Simul finitimæ gentes, velut conspiratione factâ ad opprimendam Macedoniam, ex diversis locis uno tempore regnum bello petebant. Quibus bellis omnibus quum par esse non posset, alia interpositâ pactione composuit, alia redemit, invalidissimos quosque aggressus vicit: quo factum est, ut et militum trepidos animos firmaret, et se a contemptu hostium vindicaret. Primum illi cum Atheniensibus certamen ad Amphipolín fuit; quibus per insidias victis, quum interficere omnes posset, incolumes sine pretio dimisit. Post hæc, bello in Illyrios translato, multa millia hostium cædit. Urbem nobilissimam Larissam capit in Thessaliâ, non prædæ cupiditate, sed quòd exercitui suo robur Thessalorum equitum adjungere gestiebat. His ita gestis, jam non contentus submovere bella, ultro etiam quietos lacessit. Quum Methōnam urbem oppugnaret, jacta de muris sagitta dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior adversus hostes factus est; adeò ut, interjectis diebus, pacem deprecantibus daret, nec moderatus tantum, verum etiam mitis adversus victos esset.

6. *Philippus se Græcorum rebus immiscet. (Justin. VIII. 1.)*

Rebus Macedoniæ compositis, finitimisque hostibus aut devictis aut territis, Philippus Græcorum libertati cœpit insidiari. Quare civitatum contentiones alit, et auxilium inferioribus ferendo victos pariter victoresque subire regiam servitutem coëgit. Causa et origo hujus mali Thebani fuere; qui quum rerum potirentur, incredibili odio adversus Phocenses inflammati, bellum sacrum excitavêre. Quod quum soli profligare non possent, Philippum ducem eligunt, qui sacrilegos puniret. Phocenses enim, templo Apollinis occupato, magnam inde vim auri in belli usum converterant. Igitur Philippus, quasi sacrilegii ultor esset,

omnes milites coronas laureas sumere jubet, atque ita, veluti Deo duce, in prælium pergit. Phocenses, insignibus Dei conspectis, conscientia delictorum territi, abjectis armis fugam capessunt, pœnasque violatæ religionis sanguine pendunt.

7. *Fines imperii promovet. (Justin. VIII. 1.)*

Philippus, quum magnam inde gloriam apud omnes nationes adeptus esset, Olynthios aggreditur. Receperant enim per misericordiam, post cædem unius, duos fratres ejus, quos Philippus ex novercâ genitos, velut æmulos regni, interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam urbem antiquam et nobilem exscindit, et fratres olim destinato supplicio tradit, simulque prædâ ingenti fruitur. Inde auraria in Thessaliâ, argenti metalla in Thraciâ occupat. His ita gestis, forte evenit, ut eum fratres duo, reges Thraciæ, disceptationum suarum judicem eligerent. Sed Philippus ad judicium, velut ad bellum, instructo exercitu supervenit, et regno utrumque spoliavit.

A. C.
348.

8. *In Graciam penetrat. (Justin. VIII. 4.)*

Paulò pòst Thebani iterum legatos ad eum miserunt, qui rogarent, ut bellum contra Phocenses susceptum renovaret. Contrà Phocensium legati, adhibitis Lacedæmoniis et Atheniensibus, bellum deprecabantur, cujus ab eo dilationem ter jam emerant. Secretò igitur auditis utriusque populi legationibus, his veniam belli pollicetur; illis contrà, venturum se auxiliumque laturum. Utrosque vetat parare bellum aut metuere. Sic factum est, ut, securis omnibus, Thermopylarum angustias occuparet. Tunc primùm Phocenses captos se fraude Philippi animadvertentes, trepidi ad arma confugiunt. Sed neque spatium erat instruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia; et Philippus excidium minabatur, ni deditio fieret. Victi igitur necessitate, pactâ salute, se

A. C.
346.

dediderunt. At, deditione factâ, cæduntur passim rapiunturque, haud secus ac si prælio superati essent.

9. *Bella secunda gerit in Chersoneso et in Scythiâ.*
(*Justin. VIII. 6. IX. 1.*)

A. C. 340. His peractis, rebusque Macedoniæ compositis, Dardanos cæterosque finitimos expugnat, et Byzantium, nobilem urbem et maritimam, obsidione cingit. Quam quum expugnare non posset, profectus cum fortissimis, se ad Chersonensium urbes convertit, plurimasque earum sibi subjicit, filiumque Alexandrum, decem et octo annos natum, ad se arcessit, ut prima stipendia sub patris militiâ faceret. In Scythiam quoque prædandi causâ profectus est; Scythasque, et virtute et numero præstantes, dolo vicit. Viginti millia puerorum ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. Aliquot millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa.

10. *Græcos ad Chæroneam vincit.* (*Justin. IX. 3.*)

A. C. 338. Ab hac expeditione reversus, diu dissimulatum bellum Atheniensibus infert, quorum causæ Thebani se junxerunt. Factâ igitur inter duas antea infestissimas civitates societate, legationibus Græciam fatigant. Communem hostem putant communibus viribus summovendum; neque enim cessaturum Philippum, nisi omnem Græciam domuerit. Motæ quædam civitates Atheniensibus se jungunt, quasdam autem ad Philippum belli metus traxit. Prælio ad Chæroneam commisso, quum Athenienses longè majore militum numero præstarent, tamen assiduis bellis induratâ Macedonum virtute vincuntur. Non tamen immemores pristinæ virtutis ceciderunt; quippe adversis vulneribus omnes loca, quæ tuenda a ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt. Hic dies universæ Græciæ et gloriam dominationis et vetustissimam libertatem finivit.

11. *Bellum contra Persas parat. (Just. IX. 4. 5.)*

Hujus victoriæ callidè dissimulata lætitia est. Non solita sacra Philippus illâ die fecit; non in convivio risit; non coronas aut unguenta sumpsit; et, quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem nemo sentiret. Atheniensibus, quos passus infestissimos fuerat, et captivos grâtis remisit, et bello consumptorum corpora sepulturæ reddidit. Compositis in Græciâ rebus, omnium civitatum legatos ad formandum rerum præsentium statum evocari Corinthum jubet. Ibi pacis leges universæ Græciæ pro meritis singularum civitatum statuit, conciliumque omnium, veluti unum senatum, ex omnibus legit. Auxilia deinde singularum civitatum describuntur; nec dubium erat, eum Persarum imperium et suis et Græciæ viribus impugnaturum esse.

A. C.
337.12. *Philippus interficitur. (Just. IX. 6.)*

Interea dum auxilia a Græciâ coëunt, nuptias Cleopâtræ filiæ, et Alexandri, quem regem Epiri fecerat, magno apparatu celebrat. Ubi quum Philippus ad ludos spectandos, medius inter duos Alexandros, et filium et generum, contenderet, Pausanias, nobilis ex Macedonibus adolescens, occupatis angustiis, Philippum in transitu obtruncat. Hic ab Attalo indigno modo tractatus, quum sæpe querelam ad Philippum frustra detulisset, et honoratum insuper adversarium videret, iram in ipsum Philippum vertit, ultionemque, quam ab adversario non poterat, ab iniquo iudice exegit.

A. C.
336.13. *Olympias mariti percussorem muneribus condecorat. (Justin. IX. 7. 8.)*

Creditum est etiam, percussorem immissum ab Olympiade, matre Alexandri, fuisse; nec ipsum Alexandrum ignarum paternæ cædis exstitisse, quòd Philippus, Olympiade repudiata, Cleopâtram, Parmeniōnis sororem, in matrimonium duxisset. Olympias certè fugienti percussori equos præparatos habuit. Ipsa deinde, quum regis nece

auditâ accurrisset, eâdem nocte, quâ venit, Pausaniæ in cruce pendentis capiti coronam auream imposuit. Paucos deinde post dies reflexum corpus interfectoris super reliquias mariti cremavit, et tumultum ei fecit eodem in loco, parentarique eidem quotannis curavit. Post hæc Cleopatram, a quâ pulsa Philippi matrimonio fuerat, filiâ ejus in matris gremio interfectâ, finire vitam suspendio coëgit. Novissimè gladium, quo rex percussus est, Apollini consecravit. Cæterùm decessit Philippus anno ætatis quadragesimo septimo, quum annis viginti quinque regnâset.

14. *Philippus cum Alexandro filio comparatus.* (Justin. IX. 8.)

Philippo Alexander filius successit, et virtute et vitiis patre major. Vincendi ratio utrique diversa. Hic apertè, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hostibus, hic palàm fuis. Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. Iram pater dissimulare, plerumque etiam vincere; hic ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat. Vini uterque nimis avidus; sed ebrietatis diversa ratio. Pater de convivio in hostem procurrare, manum conserere, periculis se temerè offerre; Alexander non in hostem, sed in suos sævire. Regnare ille cum amicis volebat; hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, hic metui. Literarum cultus utrique similis. Solertiæ pater majoris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus promptior; ille nec sociis abstinebat. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius consummavit.

15. *Initia regni Alexandri.* (Justin. XI. 2.)

A. C. Imperio suscepto, prima Alexandro cura pater-
336. narum exsequiarum fuit; in quibus ante omnia cædis conscios ad tumultum patris occidi jussit. Inter initia regni multas gentes rebellantes compescuit;

orientes nonnullas seditiones exstinxit. Inchoatum deinde a patre Persicum bellum aggreditur. In cujus apparatu nuntiatur, Athenienses et Thebanos ab eo ad Persas defecisse, auctoremque ejus defectionis Demosthenem oratorem exstitisse; qui omnes Macedonum copias unâ cum rege a Triballis deletas esse affirmaverit. Quâ opinione mutatos omnium ferme civitatum animos esse; præsidia Macedonum obsideri.

16. *Alexander Græcos defectionem meditantes coërcet.*
(*Justin. XI. 3.*)

His motibus occursurus summâ celeritate in Græciam penetravit. Athenienses, sicuti primi defecerant, ita primos consilii pœnitere cœpit, missisque legatis bellum deprecantur. Quibus auditis et graviter increpatis Alexander bellum remisit. Inde Thebas exercitum convertit, eâdem indulgentiâ usus, si parem pœnitentiam invenisset. Sed Thebani armis, non precibus, usi sunt. Itaque victi gravissima quæque supplicia miserrimæ captivitatis experti sunt. Urbs diruitur, agri inter victores dividuntur; captivi sub coronâ venduntur. Miseranda res Atheniensibus visa. Itaque profugos contra interdictum regis apud se receperunt. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secundâ legatione denuo bellum deprecantibus ita demum remitteret, ut oratores et duces, quorum fiduciâ toties rebellarent, sibi dederentur. Res eò deducta est, ut, retentis oratoribus, duces in exsilium agerentur; qui ex continenti ad Darium profecti, non mediocre momentum Persarum viribus accessêre.

A. C.
335.

17. *Persicum bellum aggreditur.* (*Just. XI. 5.*)

Jam ad Persicum bellum proficiscens, patrimonium omne suum, quod in Macedoniâ et Europâ habebat, amicis divisit, sibi *Asiam sufficere* præfatus. Nec exercitui alius quàm regi animus fuit. Quippe omnes obliti conjugum liberorumque, et longinquæ a domo

A. C.
334.

militiæ, nihil nisi Orientis opes cogitabant. Quum delati in Asiam essent, primus Alexander jaculum velut in hostilem terram jecit; armatusque de navi tripudianti similis prosiluit, atque ita hostias cædit, precatus, ne se regem illæ terræ invitæ accipiant. In Illo quoque ad tumulos heroum, qui Trojano bello ceciderant, parentavit.

18. *Primâ congressione Persas vincit. (Just. XI. 6.)*

A. C. Inde hostem petens milites a populatione Asiæ
334. prohibuit, *parcendum suis rebus* præfatus, *nec perdenda ea, quæ possessuri venerint.* In exercitu ejus fuere peditum triginta duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naves centum octoginta duo. Hac tam parvâ manu universum terrarum orbem vincere est aggressus. Quum ad tam periculosum bellum exercitum legeret, non juvenes robustos, sed veteranos, qui cum patre patruisque militaverant, elegit: ut non tam milites, quàm magistros militiæ electos putares. Prima cum hoste congressio in campis Adrastiae fuit. In acie Persarum sexcenta millia militum fuerunt, quæ non minùs arte quàm virtute Macedonum superata, terga verterunt. Magna itaque cædes Persarum fuit. De exercitu Alexandri novem pedites, centum viginti equites cecidère; quos rex magnificè humatos statu is equestribus donavit; cognatis eorum autem immunitates a publicis muneribus dedit. Post victoriam major pars Asiæ ad eum defecit. Habuit et plura prælia cum præfectis Darii, quos jam non tam armis, quàm terrore nominis sui vicit.

19. *Gordii nodum fatalem solvit. (Just. XI. 7.)*

Post hæc Gordium urbem petit, quæ posita est inter Phrygiam majorem et minorem, quòd audierat, in eâ urbe, in templo Jovis, jugum plaustrì Gordii esse positum; cujus nexum si quis solvisset, eum totâ Asiâ regnaturum, antiqua oracula cecinisse. Captâ igitur urbe quum in templum venisset, illud jugum requisivit; quo monstrato, quum cap-

ita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset, gladio loramenta cædit, dicens, *nihil interest, quo modo nodus solvatur*; atque ita resolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit.

20. *In gravem morbum incidit. (Just. XI. 8.)*

Hæc illi agenti nuntiat, Darium cum ingenti exercitu adventare. Itaque timens angustias, magnâ celeritate Taurum transcendit. Quum Tarsum venisset, captus amœnitate Cydni fluminis, per mediam urbem influentis, projectis armis, plenus pulveris ac sudoris, in præfrigidam undam se projecit. Tum repenti tantus nervos ejus occupat rigor, ut jam de eo actum esse videretur. Unus erat ex medicis, nomine Philippus, qui remedium polliceretur; sed hunc Parmenionis epistolæ pridie e Cappadociâ missæ suspectum faciebant. Hic enim, ignarus infirmitatis Alexandri, scripserat, a Philippo medico caveret; nam corruptum illum a Dario ingenti pecuniâ esse. Alexander tamen tutius est ratus, dubiæ se fidei medico credere, quàm indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epistolas medico tradidit; atque ita inter bibendum oculos in vultum legentis intendit. Ut securum conspexit, lætior factus est, sanitatemque quartâ die recepit.

21. *Darium vincit ad Issum. (Just. XI. 9.)*

Interea Darius cum quadringentis millibus pedum, ac centum millibus equitum in aciem procedit. Movebat hæc multitudo hostium respectu paucitatis suæ Alexandrum; nec tamen bellum differre ratus, circumvectus suos, singulas gentes diversâ oratione alloquitur. Illyrios et Thracas opum ac divitiarum ostentatione; Græcos veterum bellorum memoriâ, internecivique cum Persis odii accendebat. Macedones autem nunc Europæ victæ admonet, nunc Asiæ expetitæ; nec inventas illis toto orbe pares vires gloriatur. Nec Darii segnis opera in ordinandâ acie fuit. Quippe ipse omnia circumire,

A. C.
333.

singulos hortari, veteris gloriæ Persarum admonere. Post hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo uterque rex vulneratur. Tamdiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Exinde cædes Persarum secuta est. In castris eorum multum auri cæterarumque opum inventum. Inter captivos castrorum mater et uxor et filiæ duæ Darii fuere. Ad quas visendas cùm Alexander venisset, conspectis armatis invicem se complexæ, velut statim moriturae, complorationem edidère. Provolutæ deinde genibus Alexandri mortis dilationem precantur, dum Darii corpus sepeliverint. Motus tantâ mulierum pietate Alexander, et Darium vivere dixit, et timentibus mortis metum dempsit, easque haberi ut reginas præcepit.

22. *Plurimæ Asiæ gentes victori se subjiciunt. (Justin. XI. 10.)*

Post hoc prælium Parmenionem ad occupandam Persicam classem, aliosque amicorum suorum ad recipiendas Asiæ civitates misit, quæ statim, auditâ famâ victoriæ, in potestatem victorum venerunt. Tunc in Syriam proficiscitur, ubi obvios cum infulis multos Orientis reges habuit. Ex his, pro meritis singulorum, alios in societatem recepit, aliis regnum ademit, suffectis in loca eorum novis regibus. Insignis præter cæteros fuit Abdalonymus, rex ab Alexandro Sidoniæ constitutus. Quem Alexander, quum operam locare ad puteos exhauriendos hortosque irrigandos solitus esset, regem fecerat, spretis nobilibus, ne generis id, non dantis, beneficium putarent. Quum Tyrriorum legatis, qui ei coronam auream magni ponderis miserant, significasset, se Tyrum ire velle ad vota Herculi reddenda, iique ejus introitum deprecarentur, ita exarsit, ut urbi excidium minaretur. Confestim admoto exercitu, post diuturnam obsidionem, Tyriis muros animosè defendentibus, urbs tandem per prodicionem capitur.

23. *Ab oraculo Jovis Ammonis Alexander salutatur deus.*
(*Justin. XI. 11.*)

Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciam-
que sine certamine cepit. Ad Jovem deinde
Ammonem pergit, consulturus et de eventu futu-
rorum et de origine suâ. Nam mater ejus Olympias glo-
riata erat, Alexandrum non ex Philippo, sed ex serpente
ingentis magnitudinis esse conceptum. Igitur Alexander,
cupiens, originem divinam sibi tribui, subornat antistites,
quid sibi responderi velit per præmissos docens. Itaque
ingredientem templum statim antistites, ut Ammonis filium,
salutant. Simul victoriam omnium bellorum, possessionemque
terrarum dari respondetur. Comitibus quoque
ejus imperatum, ut Alexandrum pro deo, non pro rege col-
erent. Reversus ab Ammone Alexandriam condidit, et
coloniam Macedonum caput esse Ægypti jubet.

A. C.
332.

24. *Darius pacem precatur frustra.* (*Just. XI. 12.*)

Darius quum Babyloniam profugisset, per epistolam
Alexandrum precatur, redimendarum sibi captivarum po-
testatem faciat, inque eam rem magnam pecuniam pollice-
tur. Sed Alexander in pretium captivarum regnum om-
ne, non pecuniam petit. Interjecto tempore aliæ epistolæ
Darii Alexandro redduntur, quibus filiæ matrimonium et
regni portio offertur. Sed Alexander *sua sibi dari* re-
scripsit, jussitque regni arbitria victori permittere. Tum,
spe pacis amissâ, bellum Darius reparat, et cum quadrin-
gentis millibus peditum, et centum millibus equitum ob-
viâ vadit Alexandro. In itinere nuntiatur, uxorem ejus
decessisse, ejusque mortem illacrymatum Alexandrum,
exsequiasque benignè prosecutum esse. Tunc Darius,
quum se beneficiis quoque a rege superatum videret, ter-
tias epistolas scripsit, et gratias egit, quòd nihil hostile in
suos fecerit. Offert deinde majorem partem regni usque
ad flumen Euphraten, et alteram filiam uxorem; pro re-
liquis captivis triginta millia talentorum. Ad hæc Alexan-

der, *gratiarum actionem supervacaneam esse*, respondit; *se didicisse non adversus calamitates hostium, sed vires eorum contendere*. Cæterum neque mundum posse duobus solibus regi, neque orbem terrarum duo maxima regna salvo statu terrarum habere posse; proinde aut deditionem eo die, aut in posterum aciem paret.

25. *Magno prælio ad Gaugamelam vincitur.* (Justin. XI. 13. 14.)

A. C. 331. Postero die aciem producunt. Tum repente ante prælium Alexandrum somnus oppressit; quumque ad pugnam solus rex deesset, a Parmenione ægrè excitatus est. Ante prælium utraque acies hostibus spectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorumque pulchritudinem mirabantur; Persæ a tam paucis victa suorum tot millia stupebant. Raro ullo prælio tantum sanguinis fusum est. Darius quum vinci suos videret, mori voluit et ipse, sed a proximis fugere compulsus est. Alexander autem periculosissima quæque aggrediebatur, et ubi confertissimos hostes acerrimè pugnare conspexisset, eò se semper ingerebat. Hoc prælio Asiæ imperium ei obtigit, quinto post acceptum regnum anno. Post hæc expugnat Persepolin, caput Persici regni, urbem antiquissimam plurimisque refertam opibus, quæ interitu ejus primùm apparuerè.

26. *A suis interficitur.* (Justin. XI. 15.)

A. C. 330. Interea Darius a cognatis suis in vico Parthorum Tharâ aureis compedibus vincitur. Alexander postero die citato cursu supervenit, ibique cognovit, Darium clauso vehiculo per noctem exportatum. Jusso cætero exercitu subsequi, cum sex millibus equitum fugientem insequitur; in itinere multa et periculosa prælia fecit. Emensus deinde multum itineris quum nullum Darii invenisset indicium, respirandi equis datâ potestate,

unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium, multis quidem vulneribus confossum, sed spirantem adhuc invenit, et unum e captivis ad eum adduxit. Quem quum rex ex voce civem esse cognovisset, Alexandro dicere jubet, *se plurimam ei gratiam habere, quòd in matrem liberosque suos regium, non hostilem animum exhibuisset. Quare se precari superùm inferùmque numina, et deos regni custodes et præsides, ut illi terrarum omnium contingat imperium.* Post hæc porrectâ manu expiravit. Quæ ubi Alexandro nuntiata sunt, viso corpore defuncti, tam indignam mortem lacrymis prosecutus est; corpusque regio more sepeliri jussit.

27. *Græcarum civitatum motus ad libertatem recuperandam. (Just. XII. 1.)*

Dum hæc in Asiâ gerebantur, Græcia ferè omnis, spe recuperandæ libertatis, ad arma concurrerat, auctoritatem Lacedæmoniorum secuta. Dux hujus belli Agis, rex Lacedæmoniorum, fuit. Quem motum Antipater, dux ab Alexandro in Macedoniâ relictus, in ipso ortu oppressit. Magna tamen utrimque cædes fuit. Agis rex, quem suos terga dantes videret, dimissis satellitibus, ut Alexandro felicitate, non virtute inferior videretur, tantam stragem hostium edidit, ut agmina interdum fugaret. Ad postremum, etsi a multitudine victus, gloriâ tamen omnes vicit.

28. *Alexander Persarum vitam et cultum imitatur. (Justin. XII. 3.)*

Alexander autem, Hyrcanis Mardisque subactis, habitum regum Persarum et diadema, insolitum antea regibus Macedonicis, assumit, et amicos quoque longam vestem auratam et purpuream sumere jubet. Ut luxum quoque Persarum imitaretur, ingentes epularum apparatus fecit, et convivia juxta regiam magnificentiam instruxit.

29. *Alexander suorum in se animos exacerbat. (Justin. XII. 5.)*

Tum etiam primùm hostili odio in suos sævire cœpit. Maximè indignabatur, carpi se sermonibus suorum, quòd Philippi patris patriæque mores subvertisset. Propter quæ crimina Parmenio senex, dignitate regi proximus, cum Philotâ filio interficitur. Fremere itaque omnes universis castris cœpère, innoxii senis filiique casum miserantes; interdum, *se quoque non debere meliùs sperare*, dicentes. Quæ quum nuntiata Alexandro essent, simulat, se ex amicis quosdam in patriam victoriæ nuntios missurum. Hortatur milites, ut suis scriberent, datasque epistolas tacitè ad se deferri jubet; ex quibus cognito de se singulorum judicio, in unam cohortem eos, qui de rege duriùs opinati fuerant, contribuit, aut consumpturus eos, aut in ultimis terris in colonias distributurus. Inde Drancas, Euergetas, cæterosque populos, qui ad radicem Caucasi habitabant, subegit. Interea unus ex amicis Darii, Bessus, vinctus adducitur, qui regem non solùm prodiderat, verùm etiam interfecerat. Quem in ultionem perfidiæ fratri Darii excrucians tradidit. Et ut his terris nomen relinqueret, urbem Alexandriam super amnem Tanaïm condidit. In Bactrianis quoque Sogdianisque duodecim urbes condidit, ibique eos, quos in exercitu seditiosos cognoverat, habitare jussit.

30. *Clitum suâ manu interficit. (Justin. XII. 6.)*

A. C. 329. His ita gestis solenni die amicos in convivium vocat. Ubi ortâ inter ebrios rerum a Philippo gestarum mentione, ipse se patri præferre cœpit, assentante majore convivarum parte. Itaque quum unus e senibus, Clitus, fiduciâ amicitiae regiæ, memoriam Philippi tueretur, laudaretque ejus res gestas, Alexander adeò irâ exarsit, ut, telo a satellite raptò, Clitum in convivio trucidaret. Pòst, iræ æstu subsidente, in pœnitentiam versus, mori voluit. Mansit hæc moriendi voluntas etiam insequentibus diebus, donec exercitûs universi precibus exora-

tus est, precantis, ne ita unius mortem doleat, ut universos perdat; neque milites in ultimam deductos barbariam, inter infestas gentes destituat. Revocato igitur ad bellum animo, Chorasmos et Dahas in deditionem accepit.

31. *In Indiam penetrat. (Justin. XII. 7.)*

A. C. 327. Post hæc Indiam petit, ut Oceano finiret imperium. Cui gloriæ ut etiam exercitûs ornamenta convenirent, phaleras equorum et arma militum argento inducit; exercitumque suum, ab argenteis clypeis, *Argyraspidas* appellavit. Quum ad Nysam urbem venisset, oppidanis non repugnantibus, fiduciâ Liberi patris, a quo condita urbs erat, parci jussit. Tunc ad sacrum montem duxit exercitum, vite hederâque non aliter vestitum, quàm si manu cultus exornatusque esset. Ubi ad montem accessit, exercitus, repentino mentis impetu correptus ululare cœpit, et Bacchantium more discurrit.

32. *Porum, regem Indiæ, superat. (Just. XII. 8.)*

Unus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis et animi magnitudine pariter insignis; qui ad famam de Alexandri adventu bellum paraverat. Commisso prælio, Alexandrum ad singulare certamen provocat. Nec Alexander pugnæ moram facit; sed primâ congressione vulnerato equo, quum præceps in terram decidisset, concursu satellitum servatur. Porus multis vulneribus obrutus capitur. Qui victum se adeò doluit, ut, quum veniam ab hoste invenisset, neque cibum capere vellet, neque vulnera curari pateretur; ægrèque ab eo obtentum est, ut vellet vivere. Quem Alexander ob honorem virtutis incolumem in regnum remisit. Duas ibi urbes condidit, unam Nicæam, alteram ex nomine equi Bucephalen vocavit.

33. *Macedones in patriam redire cupiunt.* (Justin. XII. 8.)

Quum ad Cuphites venisset, ubi eum cum ducentis millibus equitum hostes opperiebantur, exercitus omnis, laboribus fessus, lacrymis eum precatur, finem tandem belli faceret, aliquando patriæ reditûsque meminisset. Ostendere alius canitiem, alius vulnera, alius ætate consumptum corpus et cicatricibus obductum. Motus eorum precibus, veluti finem victoriis facturus, castra solito magnificentiora fieri jussit, quorum molitionibus et hostis terreretur, et posteris sui admiratio relinqueretur. Nullum opus lætius milites fecerunt. Itaque cæsis hostibus cum gratulatione in hæc castra reverterunt.

34. *Alexander e vitæ periculo ægrè servatur.* (Justin. XII. 9.)

Inde Alexander ad amnem Acesinem pergit ; per quem in Oceanum devehitur, et in Ambros et Sigambros navigat. Quæ gentes eum armatis octoginta millibus peditum, et sexaginta millibus equitum excipiunt. Quum prælio victor esset, exercitum ad urbem eorum duxit. Quam quum de muro, quem primus ceperat, a defensoribus desertam animadvertisset, in urbis planitiem sine ullo satellite desiliit. Itaque quum eum hostes solum conspexissent, clamore edito undique in eum concurrunt. Ubi obrui multitudine se vidit, trunco se, qui propter murum stabat, applicuit. Quum sic diu agmen sustinuisset, tandem, regis periculo cognito, amici ad eum desiliunt, ex quibus multi cæsi ; præliumque tamdiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris dejectis, in auxilium veniret. In eo prælio sagittâ sub mammâ trajectus est, cujus vulneris curatio ipso vulnere gravior fuit.

35. *Oceano lustrato nuptias celebrat.* (Justin. XII. 10.)

Tandem saluti redditus Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit. Ipse cum lectissimâ manu, navibus

consensus, Oceani littora peragrat. Ibi Oceano libamenta dedit, prosperum in patriam reditum precatus; ac, veluti positus imperii terminis, otio fluminis Indi invehitur. Ibi in monumenta rerum a se gestarum urbem Barcen condidit, arasque statuit. Inde terrestri itinere Babyloniam redit. Ibi filiam Darii regis Statiram in matrimonium recepit; sed et optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit.

36. *Babyloniam redit.* (Justin. XII. 13.)

A. C.
325. Ab ultimis oris Oceani Babyloniam revertenti nuntiatur, non solum legationes Carthaginiensium cæterarumque Africæ civitatum, sed et Hispaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardinia, nonnullas quoque ex Italiâ ejus adventum Babyloniam opperiri. Hac igitur ex causâ Babyloniam festinanti quidam ex magis prædixit, ne urbem introiret, testatus, hunc locum ei fatalem fore. Sed ab Anaxarcho philosopho compulsus, ut magorum prædicta contemneret, Babyloniam reversus, convivium solemniter instituit. Ibi quum totus in lætitiâ effusus esset, recedentem jam e convivio Medius Thessalus, instauratâ comessatione, invitat. Accepto poculo, inter bibendum veluti telo confixus ingemuit, elatusque e convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret. Venenum accepisse creditur.

37. *Babyloniæ moritur.* (Justin. XII. 15.)

Quartâ die Alexander indubitatam mortem sentiens, *agnoscere se fatum domûs majorum suorum*, ait; *namque plerosque Æacidarum intra tricesimum annum defunctos*. Tumultuantes deinde milites, insidiis periisse regem suspicantes, ipse sedavit, eosque omnes ad conspectum suum admisit, osculandamque dextram porrexit. Quum lacrymarent omnes, ipse non sine lacrymis tantum, verum etiam sine ullo tristioris mentis argumento fuit. Ad postremum corpus suum in Ammo-

A. C.
323.

nis templo condi jubet. Quum deficere eum amici viderent, quærent, *quem imperii faciat hæredem*; respondit, *dignissimum*. Hac voce omnes amicos suos ad æmulam regni cupiditatem accendit. Sextâ die, præclusâ voce, exemptum digito annulum Perdiccæ tradidit, quæ res gliscentem amicorum discordiam sedavit. Nam etsi non voce nuncupatus hæres, judicio tamen electus esse videbatur.

38. *De Alexandri virtute et fortunâ quædam.* (Justin. XII. 16.)

Decessit Alexander mensem unum tres et triginta annos natus, vir supra humanum modum vi animi præditus. Omina quædam magnitudinem ejus in ipso ortu portendisse existimabantur. Quo die natus est, pater ejus nuntium duarum victoriarum accepit; alterius belli Illyrici, alterius certaminis Olympici, in quod quadrigas miserat. Puer acerrimis literarum studiis eruditus fuit. Exactâ pueritiâ, per quinquennium Aristotele, philosopho præstantissimo, usus est magistro. Accepto tandem imperio tantam militibus suis fiduciam fecit, ut, illo præsentente, nullius hostis arma timerent. Itaque cum nullo hoste unquam congressus est, quem non vicerit; nullam urbem obsedit, quam non expugnaverit. Victus denique est non virtute hostili, sed insidiis suorum et fraude.

39. *Luctus barbarorum, Macedonum lætitia.* (Justin. XIII. 1.)

Exstincto in ipso ætatis et victoriarum flore Alexandro Magno, triste apud omnes totâ Babylone silentium fuit. Ut verò nuntius de ejus morte disseminatus est, omnes barbaræ gentes, paulò antè ab eo devictæ, non ut hostem, sed ut parentem luxerunt. Mater quoque Darii regis, auditâ morte victoris, in quo pietatem filii erat experta, mortem sibi ipsa conscivit. Contrà Macedones, non ut civem, sed ut hostem defunctum gaudebant; severitatem nimiam et assidua belli pericula exsecrantes. Huc accedebat,

quòd principes regnum et imperia, vulgus militum thesauros, veluti prædam, spectabant. Erant enim in thesauris quinquaginta millia talentum, quæ sibi divisum iri sperabant. Nec amici Alexandri frustra regnum spectabant. Nam tantæ virtutis et venerationis erant, ut singulos reges putares. Neque unquam antè Macedonia vel ulla gens alia tanto clarorum virorum proventu floruit; quos primò Philippus, mox Alexander tantâ curâ legerat, ut non tam ad societatem belli, quàm in successionem regni electi viderentur.

40. *Duces de imperio constituendo consilia ineunt. (Just. XIII. 2.)*

Cæterum, defuncto Alexandro, armati in regiam coeunt, ad formandum rerum præsentium statum. Perdicca censet, Roxanes, regiæ conjugis, quam gravidam reliquerat partum esse expectandum, et si puerum peperisset, hunc patri successorem fore. Meleager negat, exspectandum, dum reges nascerentur, quum jam genitis uti liceret. Esse Pergami puerum, filium Alexandri, natum ex Barsine, nomine Herculem; seu mallent juvenem, esse in castris fratrem Alexandri, Aridæum, comem et cunctis non suo tantum, verum et patris Philippi nomine acceptissimum. Ptolemæus recusabat regem Aridæum, tum, quòd ex Larissæo scorto natus esset, tum ob majorem, quâ laborabat, valetudinem; nam verendum esse, ne ille nomen regis, alius imperium teneret; melius esse ex his legi, qui pro virtute regi suo proximi fuerint. Vicit Perdiccæ sententia, consensu universorum. Placuit itaque Roxanes exspectari partum, et si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdiccam, Crateron, et Antipatrum constituunt, confestimque in tutorum obsequia jurant.

41. *Aridæus, Philippi filius, rex creatur. (Justin. XIII. 3. 4.)*

Quum equites idem fecissent, pedites indignati, nullas sibi consiliorum partes relictas, Aridæum, Alexandri fratrem, regem appellant, satellitesque illi ex turbâ suâ legunt, et nomine Philippi patris vocari jubent. Magnâ hinc in castris seditione ortâ, tandem ab equitibus quoque Aridæus rex agnoscitur. Servata est portio regni Alexandri filio, si natus esset. His ita compositis, Macedoniae et Græciæ Antipater præponitur; regiae pecuniæ custodia Cratæro traditur; castrorum et exercitus cura Meleagro et Perdicae assignatur; jubeturque Aridæus rex corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. Tunc Perdica, lustratione castrorum indictâ, seditiosos supplicio occultè tradi jubet. Reversus inde, provincias inter principes divisit.

A. C.
323.

42. *Bellum in Græciâ ortum per Antipatrum comprimitur. (Justin. XIII. 5.)*

Dum hæc in Oriente geruntur, in Græciâ Athenienses et Ætoli bellum, quod jam vivo Alexandro moverant, summis viribus instruebant. Causa belli erat, quòd reversus ab Indiâ Alexander epistolas in Græciam scripserat, quibus omnium civitatum exsules restituebantur. Quæ litteræ recitatae præsentè universâ Græciâ, in mercatu Olympiaco, magnos motus excitaverunt, quòd plurimi non legibus, sed per factionem principum pulsi fuerant, principesque verebantur, ne revocati potentiores in republicâ fierent. Palàm igitur jam tum multæ civitates libertatem bello vindicandam fremebant. Principes tamen omnium Athenienses et Ætoli fuerunt. Bello igitur exorto Antipater, cui Græcia sorte obvenerat, Leonatum ex Asiâ in auxilium vocavit. Qui quum venire cum exercitu nuntiatus esset, obvii ei Athenienses cum instructis copiis fuere, ibique equestri prælio, gravi vulnere ictus, exstinguitur. Sed Antipater, exercitu extincti re-

A. C.
321.

cepto, quum par hostibus etiam prælio videretur, solutus obsidione, quâ cinctus fuerat Lamiae, in Macedoniam concessit; Græcorum quoque copiae, finibus Græciæ hoste depulso, in urbes dilapsæ sunt.

43. *Certamina inter duces Alexandri. (Just. XIII. 6. XV. 1.)*

A. C.
322. Post hæc bellum inter Perdiccam et Antigonum oritur, quod, velut incendium, mox latius serpsit. Macedonia, in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur, ferrumque a barbaris in civilem sanguinem vertit. In hoc bello Perdiccas occisus est; pluresque ejusdem partis duces perierunt. Et jam finitum certamen inter successores Alexandri Magni videbatur, quum repenti inter ipsos victores nata est discordia. Ptolemæus et Cassander, Antipatri filius, initâ cum Lysimacho et Seleuco societate, contra Antigonum bellum terrarumque enixè instruunt. Tenebat Ptolemæus Ægyptum cum Africæ parte minore et Cypro et Phœnice. Cassandro parebat Macedonia cum Græciâ. Asiam et partes Orientis occupaverat Antigonus, cujus filius Demetrius, primâ belli congressione, a Ptolemæo apud Gamalam vincitur. In quo prælio major Ptolemæi moderationis gloria, quàm ipsius victoriæ fuit. Siquidem et amicos Demetrii non solum cum suis rebus, verum etiam additis insuper muneribus, dimisit; et ipsius Demetrii privatum omne instrumentum ac familiam reddidit, dicens: non se propter prædam, sed propter dignitatem inisse bellum, indignatum, quòd Antigonus, devictis diversæ factionis ducibus, solus communis victoriæ præmia corripuisset.

44. *Exstinctâ Alexandri sobole, principes regum nomen sumunt. (Justin. XV. 2.)*

Dum hæc aguntur, Cassander Herculem, Alexandri filium, qui ferè annos quatuordecim excerserat, ne favore paterni nominis in regnum Mace-

doniæ vocaretur, occidi tacitè cum matre Barsine jubet ; tum alterum quoque filium cum matre Roxane pari fraude necavit. Interea Ptolemæus cum Demetrio navali proelio iterato congreditur, et amissâ classe in Ægyptum refugit. Hâc victoriâ elatus, Antigonus regem se cum Demetrio filio appellari jubet. Ptolemæus quoque, ne minoris apud suos auctoritatis esset, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Cassander et Lysimachus et ipsi regiam sibi majestatem vindicârunt. Sed Ptolemæus et Cassander cæterique factionis alterius duces, quum se singulos ab Antigono carpi ac lacessi viderent, per epistolas se invicem exhortati sunt ad bellum communibus viribus suscipiendum. Cui quum Cassander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copiis in auxilium sociis mittit.

45. *Lysimachi fortitudo.* (Justin. XV. 3.)

Erat hic Lysimachus illustri inter Macedones loco natus, sed magis etiam virtute quàm genere clarus. Quum Alexander Callisthenem philosophum miserandum in modum omnibus membris truncâset, et insuper cum cane in cavæâ clausum circumferret, Lysimachus, eum audire et præcepta virtutis ab eo accipere solitus, misertus tanti viri, venenum ei in remedium calamitatum dedit. Quod adeò ægrè Alexander tulit, ut eum objici ferocissimo leoni juberet. Sed quum leo impetum fecisset in eum, Lysimachus manum amiculo involutam in os leonis immersit, arreptâque linguâ feram exanimavit. Quod quum nuntiatum regi esset, admiratio iræ successit, cariorumque eum propter constantiam tantæ virtutis habuit. Post mortem regis, quum inter successores ejus provinciæ dividerentur, ferocissimæ gentes, quasi omnium fortissimo, assignatæ sunt.

46. *Nova inter Alexandri successores bella oriuntur.*
(Justin. XV. 4.)

A. C.
307. Priusquam bellum inter Ptolemæum sociosque ejus adversus Antigonum committeretur, repentè ex Asiâ majore Seleucus, novus Antigono hostis, accessit. Hujus quoque viri virtus clarissima fuit. Post mortem Alexandri, occupato regno Orientis, urbem condidit, patris nomine Antiochiâ vocatam, et campos urbi vicinos Apollini dicavit, a quo generis originem ducebat. Multa in Oriente post divisionem inter socios regni Macedonici bella gessit. Principio Babyloniam cepit; inde auctis ex victoriâ viribus Bactrianos expugnavit. Compositis deinde in Oriente rebus, in bellum cum Antigono descendit. Conjunctis igitur omnium sociorum copiis, prælium committitur; in eo Antigonus occiditur; Demetrius filius ejus in fugam vertitur. Sed socii, profligato hostili bello, denuo in semet ipsos arma verterunt; et, quum de prædâ non conveniret, iterum in duas factiones diducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lysimacho junguntur. Cassandro defuncto Philippus filius succedit. Sic quasi ex integro nova Macedoniæ bella nascuntur.

47. *Regnum Macedonia, parricidiis inquinata, Demetrius occupat.* *(Justin. XVI. 1.)*

Post Cassandri regis, filiique ejus Philippi continuas mortes, Thessalonice, uxor Cassandri, non multo post tempore, ab Antipatro filio occiditur. A. C.
294. Causa parricidii fuit, quòd, post mortem mariti, in divisione inter fratres regni, in alterum filium Alexandrum videbatur fuisse propensior. Quod facinus eò gravius visum est, quòd nullum maternæ fraudis vestigium fuit. Ob hæc igitur Alexander, in ultionem maternæ necis gesturus cum fratre bellum, auxilium a Demetrio petit: nec Demetrius, spe invadendi Macedonici regni, moram fecit. Cujus adventum verens Lysimachus persuadet genero Antipatro, ut malit cum fratre suo in gratiam redire, quàm paternum

hostem in Macedoniam admitti. Inchoatam igitur inter fratres reconciliationem quum præsensisset Demetrius, per insidias Alexandrum interfecit, regnumque Macedoniae occupavit. Lysimachus quoque quum bello Dromichætis, regis Thracum, premeretur, traditâ ei alterâ parte Macedoniae, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem cum eo fecit.

48. *Demetrius a Pyrrho, Epiri rege, Macedonia pellitur.*
(*Justin. XVI. 2.*)

A. C.
288.

Igitur Demetrius, totius Macedoniae viribus instructus, Asiam occupare statuit. Sed Ptolemæus, Seleucus, et Lysimachus, pactâ societate conjunctisque copiis, bellum adversus Demetrium transferunt in Europam. His comitem se jungit Pyrrhus, rex Epiri, sperans, Demetrium non difficilius amittere Macedoniam posse, quàm acquisierat. Nec spes frustra fuit; quippe, exercitu ejus corrupto, ipsoque in fugam acto, regnum Macedoniae occupavit. Demetrius autem, a tot exercitibus circumventus, quum posset honestè mori, turpiter se dedere Seleuco maluit. Finito bello, Ptolemæus cum magnâ rerum gestarum gloriâ moritur, regno minimo natu ex filiis relicto.

49. *Lysimachus et Seleucus, ultimi commilitonum Alexandri, pereunt.* (*Just. XVI. 3. XVII. 1. 2.*)

A. C.
282-281.

Sed mox inter Lysimachum et Pyrrhum, socios paulò antè adversus Demetrium, bellum exarsit. Victor Lysimachus, pulso Pyrrho, Macedoniam occupavit. Inde Thraciæ bellum intulit. Mox post varia ostenta, quæ Lysimacho dira portendebant, Agathoclem, filium, Arsinoë noverca veneno interfecit. Hoc parricidium principum secuta est cædes, luentium supplicia, quòd occisum juvenem dolebant. Itaque et hi, qui cædibus superfuerant, et hi, qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum deficiunt, eumque compellunt, ut bel-

lum Lysimacho inferret. Ultimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit. Lysimachus quatuor et septuaginta annos natus erat; Seleucus septem et septuaginta. Sed in hac quoque ætate utrique juvenilis erat animus, imperiique cupiditatem insatiabilem gerebant. Lysimachus in eo bello strenuè moritur, amissis antè variis casibus quindecim liberis. Seleucus autem, solum se de cohorte Alexandri superesse gavisus, post septem menses a Ptolemæo Cerauno, cujus sororem Lysimachus in matrimonio habuerat, per insidias circumventus, occiditur, regnumque Macedoniae, quod Lysimacho eripuerat, cum vitâ pariter amittit.

50. *Motus in Græciâ. (Justin. XXIV. 1. 3.)*

Paulò pòst, dissidentibus inter se Ptolemæo Cerauno et Antiocho et Antigono regibus, omnes fermè Græciæ civitates, ducibus Spartanis, ad spem libertatis erectæ, in bellum prorumpunt; et, ne cum Antigono, sub cujus regno erant, bellum cepisse viderentur, socios ejus Ætolos aggrediuntur, causam belli prætendentes, quòd sacratum Apollini campum Cirrhæum per vim occupâssent. Conjuncto exercitu, Ætolorumque finibus devastatis, magnam cladem passi sunt. Deinde, Spartanis bellum reparantibus, auxilium multæ gentes negaverunt, existimantes, dominationem eos, non libertatem Græciæ quærere. Interea inter reges bellum finitur. Nam Ptolemæus, pulso Antigono, quum regnum totius Macedoniae occupâisset, pacem cum Antiocho facit, affinitatemque cum Pyrrho, datâ ei in matrimonium filiâ suâ, jungit. Sed brevi pòst, incredibilibus commissis sceleribus, a Gallis regno spoliatus captusque, vitam ferro, ut meruerat, amisit.

51. *Galli in Græciam penetrant. (Just. XXIV. 4. 5.)*

Namque Galli, abundante multitudine, quum eos non caperent terræ, quæ genuerant, trecenta millia hominum ad sedes novas quærendas miserunt. Ex his portio in Italiâ consedit, quæ et Romam in-

cendit, alia portio in Illyricos sinus penetravit, et in Pannoniâ consedit, ubi per multos annos bella cum finitimis gesserunt. Hortante deinde successu, divisis agminibus, alii Græciam, alii Macedoniam petivêre. Tantusque terror Gallici nominis fuit, ut etiam reges non lacesiti ultro pacem ingenti pecuniâ mercarentur. Solus rex Macedoniæ Ptolemæus adventum Gallorum intrepidus audit, hisque cum paucis et incompositis, quasi parricidiorum furiis agitato, occurrit. Prælio commisso Macedones cæduntur. Ptolemæus multis vulneribus saucius capitur: caput ejus amputatum et lanceâ fixum circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga servavit: cæteri aut capti aut occisi.

52. *Galli Brenno duce Delphos petunt. (Justin. XXIV. 6.)*

A. C. 277. Paulò pòst Brennus, quo duce portio Gallorum in Græciam se effuderat, cum centum et quinquaginta millibus peditum et quindecim millibus equitum in Macedoniam irrumpit. Victo exercitu, totius regionis agros deprædatur. Tum Delphos iter vertit ad Apollinis templum spoliandum. Hoc templum positum est in monte Parnasso, in rupe undique impendente, cujus præcipitiis, ut naturali præsidio, defenditur. Multa ibi et opulenta regum populorumque visuntur mûnera, quæque magnificentîâ suâ et gratam hominum voluntatem, et Apollinis veracitatem manifestant.

53. *Cum ingenti clade repelluntur. (Just. XXIV. 7.)*

Brennus cum in conspectu haberet templum, ad acucendos suorum animos, prædæ ubertatem militibus ostendebat, statuasque cum quadrigis, quarum ingens copia procul visebatur, solido auro fusas esse affirmabat. Quâ asseveratione incitati Galli, simul et mero saucii, sine respectu periculorum in bellum ruebant. Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum sexaginta quinque millia; Delphorum sociorumque nonnisi quatuor millia militum erant. Hi plus

in Deo, quàm in viribus spei ponentes, cum contemptu hostium resistebant, Gallosque scandentes e summo montis vertice, partim saxo, partim armis obruebant. Inter hæc templorum antistites, sparsis crinibus, cum insignibus et infulis, in primam pugnantium aciem procurrunt, eos hortantes, ne cunctarentur diis antesignanis hostem cedere. Quibus vocibus incensi omnes certatim in proelium prosiliunt. Præsentiam Dei statim sensere. Nam et terræ motu portio montis abrupta Gallorum stravit exercitum, et tempestas insecuta grandine et frigore saucios absumpsit. Dux ipse Brennus, quum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finivit. Alter ex ducibus cum decem millibus sauciorum citato agmine Græciâ excedit. Sed nec fugientibus fortuna æquior fuit; nullus sine labore et periculo dies; assidui imbres et gelu, nix, fames, lassitudo, et pervigiliæ miseras infelicitis belli reliquias obterebant. Quo pacto evenit, ut brevè ex tanto exercitu nemo superesset.

54. *Clade in Macedoniâ acceptâ, Galli in Asiam trajiciunt. (Justin. XXV. 1. 2.)*

Pace inter duos reges, Antigonum Gonatam, A. C. 278-275.
Demetrii filium, et Antiochum, regem Syriæ, statuta, quum in Macedoniam Antigonus reversus esset, Gallorum exercitus, qui a Brenno ad fines tuendos relictus erat, in Macedoniam irrupit. Qui quum classem in Hellesponti littoribus collocatam incautiùs diripiunt, a remigibus et ab exercitûs parte, quæ eò cum conjugibus et liberis confugerat, trucidantur; tantaque cædes Gallorum fuit, ut opinio hujus victoriæ Antigono pacem, non a Gallis tantum, verum etiam a finitimis præstaret. Postea Galli, a Bithyniæ rege in auxilium vocati, partâ victoriâ regnum cum eo diviserunt; eamque regionem Gallogræciam cognominaverunt.

55. *Pyrrhus rex Epiri Macedoniam invadit. (Justin. XXV. 3.)*

A. C. 274. Interea Pyrrhus ex Siciliâ in Epirum reversus fines Macedoniæ invadit; cui Antigonus cum exercitu occurrit, victusque prælio in fugam vertitur. Atque ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem accipit; Antigonus autem cum paucis equitibus Thessalonicam se recepit, ut inde cum conductâ Gallorum manu bellum repararet. Rursus a Ptolemæo, Pyrrhi filio, funditus victus, cum septem comitibus fugiens salutis latebras in solitudine quærit.

56. *Argos oppugnans occiditur. (Just. XXV. 4. 5.)*

A. C. 272. Pyrrhus autem, in tanto fastigio regni collocatus, Græciæ Asiæque imperium meditatur. Primum illi bellum adversus Spartanos fuit; ubi majore mulierum quam vivorum virtute exceptus, Ptolemæum filium, et exercitûs partem robustissimam amisit. Ptolemæus in oppugnatione urbis usque in mediam urbem procurrerat, ubi concursu multitudinis interfectus est. Cujus corpus ut relatum est patri, duxisse Pyrrhum ferunt, *aliquantò tardiùs eum, quàm timuerit ipse, vel temeritas ejus meruerit, occisum esse.* Ipse Pyrrhus quum a Spartanis repulsus Argos petisset, ibi inter confertissimos violentissimè dimicans saxo de muris ictus occiditur. Satis constans inter omnes auctores fama est, nullum nec ejus, nec superioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse. Nam et vitæ sanctitate atque justitiâ optimos quosque æquabat; scientiâ rei militaris plurimos superabat, patriamque suam, angustam et ignobilem, famâ rerum gestarum toto orbe illustrem reddidit.

57. *Antigonus Gallos magno prælio fundit. Bella inter Macedonas et Epirotas. (Justin. XXVI. 1. 2. 3.)*

Post mortem Pyrrhi non in Macedoniâ tantum, verum etiam in Asiâ Græciâque magni bellorum motus fuere; civitatesque mutuis inter se odiis in bellum ruebant. Inter hos motus Antigonus, qui in Macedoniæ regnum redierat, quum multiplici bello et Ptolemæi regis et Spartanorum premeretur, novusque ei hostis, Gallogræciæ exercitus, affluxisset, parvâ manu adversus cæteros relictâ, adversus Gallos totis viribus proficiscitur. Galli, quum hostiæ ante pugnam cæsæ infaustum pugnae exitum portenderent, in furorem versi conjuges et liberos suos trucidant, cruentique ex recenti suorum cæde in prælium proficiscuntur. Omnes occisione cæsi. Post hujus pugnae eventum, Ptolemæus et Spartani victorem hostium exercitum declinantes, in tutiora se recipiunt. Antigonus ubi eorum discessum videt, bellum Atheniensibus infert. In quo quum occupatus esset, Alexander, rex Epiri, ulcisci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Macedoniæ depopulatur. Adversus quem quum reversus a Græciâ Antigonus esset, transitione militum destitutus, regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. Hujus filius Demetrius, puer admodum, absente patre, reparato exercitu, non solum amissam Macedoniam recipit, verum etiam Epiri regno Alexandrum spoliât. Tanta fortunæ varietas erat! Paulò post tamen Alexander, non minore Epirotarum desiderio, quàm suorum auxilio, in regnum restituitur.

A. C.
277.

58. *Seleuci et Antiochi, fratrum, flagitia. (Justin. XXVII. 1. 2.)*

Mortuo Syriæ rege Antiocho, Seleucus, qui in ejus locum successerat, parricidio novercæ, Ptolemæi sororis, inquinatus, a Ptolemæo terrâ marique victus est. Quum, quò se verteret, non haberet, Antiochi fratris auxilium implorat, oblatâ ei Asiâ inter fines Tauri montis, in præmium latæ opis. Antiochus autem, quum esse annos quatuor-

decim natus, supra ætatem regni avidus, occasione arreptâ fratrem regno spoliare conatus est. Eâ tempestate omnia bella in exitium Asiæ gerebantur. Seleucus et Antiochus fratres bellum propter Asiam gerebant; Ptolemæus, rex Ægypti, sub specie sororiæ ultionis, Asiæ inhiebat; hinc Bithynus Eumenes, inde Galli Asiam depopulabantur. Victo Antiocho, quum Eumenes majorem Asiæ partem occupâset, ne tunc quidem fratres a bello abstinuerunt. Antiochus victus, quum profugo nusquam tatus locus esset, ad Ptolemæum hostem confugit. Sed Ptolemæus eum servari arctissimâ custodiâ jubet. Hinc operâ cujusdam mulieris, quam familiarius noverat, custodibus deceptis, elabitur, fugiensque a latronibus interficitur. Seleucus quoque iisdem fermè diebus, amisso regno, equo præcipitatus obiit. Sic fratres, ambo exsules, ambo regno privati, similibus casibus, scelerum suorum pœnas luerunt.

59. *Antigonus, Philippi tutor, regnum Macedoniae administrat. (Justin. XXVIII. 3.)*

A. C. Circa illa tempora Demetrius, rex Macedoniae,
233. Antigoni Gonatæ filius, relicto filio Philippo admodum parvulo, decessit. Cui Antigonus Doson tutor datus, acceptâ in matrimonium matre pupilli, regem se constitui laborabat. Interjecto deinde tempore, quum seditione minaci Macedonum clausus in regiâ teneretur, in publicum sine satellitibus procedit, projectoque in vulgus diademate ac purpurâ, *dare hæc eos alteri jubet, qui aut imperare illis nesciat, aut cui parere ipsi sciant.* Commemorat deinde beneficia sua, *ut defectionem sociorum vindicaverit: ut Dardanos, Thessalosque exsultantes morte Demetrii regis compescuerit: ut denique dignitatem Macedonum non solùm defenderit, verùm etiam auxerit. Quorum si illos pœniteat, deponere se imperium et reddere illis munus suum: ipsi regem quærant, cui imperent.* Quum populus pudore motus recipere eum regnum juberet, tamdiu recusavit, quoad seditionis auctores supplicio traderentur.

60. *Spartanos superat. Horum in malis virtus. (Just. XXVIII. 4.)*

Post hæc bellum Spartanis infert, qui soli adhuc Macedonum arma contemnebant. Inter duas nobilissimas gentes summis viribus pugnabatur; quum hi pro vetere Macedonum gloriâ, illi non solum pro illibatâ libertate, sed etiam pro salute certarent. Victi Lacedæmonii non ipsi tantum, sed etiam conjuges liberique magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit; nulla amissum conjugem flevit; filiorum mortem senes laudabant; patribus in acie cæsis filii gratulabantur; suam vicem omnes dolebant, quod non ipsi pro patriæ libertate cecidissent. Inter hæc nullus in urbe strepitus, nulla trepidatio; magis omnes publicam quam privatam fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex, post multas hostium cædes, toto corpore suo pariter et hostium cruore madens, supervenit; ingressusque urbem non humi consedit, non cibum aut potum poposcit, non armorum onus deposuit, sed acclinis parieti, quum quatuor millia sola ex pugnâ superfuisse conspexisset, hortatur, ut se ad meliora tempora reipublicæ reservarent. Tum cum conjuge et liberis Ægyptum ad Ptolemæum proficiscitur, a quo honorificè susceptus, diu in summâ dignatione vixit. Postremò post Ptolemæi mortem a filio ejus cum omni familiâ interficitur. Antigonus autem fortunam tantæ urbis miseratus a direptione milites prohibuit, veniamque his, qui superfuerunt, dedit. Nec multò post ipse decessit, regnumque Philippo pupillo, annos quatuordecim nato, tradidit.

A. C.
222.

61. *Multa imperia novâ regum successione mutantur. (Justin. XXIX. 1.)*

Iisdem fermè temporibus propè universi orbis imperia nova regum successione mutata sunt. Nam et in Macedoniâ Philippus, mortuo Antigono, regnum suscepit; et in Asiâ, interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus

constitutus est. Ægyptum, patre ac matre interfectis, occupaverat Ptolemæus, cui ex crimine facinoris cognomen *Philopãtor* fuit. Etiam Spartani in locum Cleomenis suffecêre Lycurgum; et apud Carthaginienses ætate immaturâ dux Hannibal constituitur, non penuriâ seniorum, sed odio Romanorum, quo eum a pueritiâ sciebant imbutum. In his regibus pueris magna indoles virtutis enituit. Solus Ptolemæus, sicut scelestus in occupando regno, ita et segnis in administrando fuit.

62. *Philippus cum Hannibale societatem contra Romanos jungit. (Justin. XXIX. 2. 4.)*

A. C. 215. Philippus quum, Dardanis aliisque finitimis superatis, Ætolis bellum inferre gestiret, a Demetrio, Illyriorum rege, impulsus est, ut Romanos aggrederetur. Querebatur ille Romanorum injuriam, *qui non contenti Italiæ terminis, imperium totius orbis spe complexi, bellum cum omnibus regibus gererent. Se cedere illi regno, quod Romani occupaverint, profitetur; gratius habiturus, si in possessione imperii sui socium potius quàm hostes videret.* Hujusmodi oratione impulit Philippum, ut omissis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotii existimantem, quòd jam victos ab Hannibale apud Thrasy-mēnum lacum audierat. Itaque ne eodem tempore multis bellis distineretur, pacem cum Ætolis facit, navesque fabricare cœpit, quibus in Italiam trajiceret. Legatum deinde ad Hannibalem, jungendæ societatis gratiâ, cum epistolis mittit; qui a Romanis comprehensus et ad senatum perductus, incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne, dubius adhuc, indubitatus hostis redderetur.

63. *Pacem cum Romanis facere cogitur. (Justin. XXIX. 4.)*

Paulò pòst autem quum Romanis nuntiatum esset, Philippum in Italiam copias trajecturum, Lævinum prætorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum mittunt. Qui quum in Græciam trajecisset, multis promissis impu-

lit Ætolos, ut bellum adversus Philippum susciperent. Philippus quoque Achæos in Romanorum bellum sollicitat. Interea et Dardani Macedoniae fines vastare cœperunt, et Lævinus prætor, junctâ cum Attalo rege societate, Græciam populatur. His aliisque rebus distractus rex Macedoniae cum Romanis pacem facit, contentis interim bellum Macedonicum distulisse; Philopœmœni autem, Achæorum prætori, quem didicerat animos sociorum ad Romanos trahere, insidias prætendit. Quibus cognitis ille Achæos auctoritate suâ a rege Macedoniae prorsus abstraxit.

64. *Ptolemæi quædam gesta. (Just. XXX. 1. 2.)*

Dum hæc in Græciâ geruntur, Ptolemæus, qui ad necem utriusque parentis fratris quoque cædem adjunxerat, luxuriæ se tradiderat, nec amici tantum, verum etiam omnis exercitus regis exemplum secuti erant. Quibus cognitis, Antiochus, rex Syriæ, repentino bello multas urbes ejus oppressit, ipsamque Ægyptum aggreditur. Ptolemæus autem, exercitu in Græciâ conducto, secundum proelium facit, spoliâsetque regno Antiochum, si fortunam virtute juvisset. Sed contentus recuperatione urbium, quas amiserat, factâ pace, in pristinam luxuriam revolutus, regnum perditissimis hominibus tanquam prædam permisit. Eo mortuo Alexandrini, supplicio de prædonibus illis sumpto, legatos miserunt ad populum Romanum, rogantes, ut tutelam pupilli susciperent, tuerenturque regnum Ægypti, quod jam Philippum et Antiochum, factâ inter se pactione, inter se divisisse dicebant.

65. *Romani bellum contra Philippum suscipiunt. (Justin. XXX. 3. 4.)*

Grata legatio Romanis fuit, causam belli adversus Philippum quærentibus, qui iis, belli Punici temporibus, insidiatus fuerat. Mittuntur itaque legati, qui Antiocho et Philippo denuntient, regno Ægypti abstineant. Mittitur et M. Lepidus in Ægypt-

tum, qui tutorio nomine regnum pupilli administraret. Dum hæc aguntur, legationes Attali et Rhodiorum, injurias Philippi querentes, Romam venerunt. Quæ res omnem cunctationem Macedonici belli senatui exemit. Statim igitur titulo ferendi sociis auxilii, bellum adversus Philippum decernitur, legionesque cum consule in Macedoniam mittuntur. Nec multo pòst tempore tota Græcia, fiduciâ Romanorum ad spem pristinæ libertatis erecta, bellum Philippo intulit; atque ita quum rex undique urgeretur, pacem petere compellitur. Repudiâtâ a senatu pace, prælium commissum est apud Cynoscephalas in Thessaliâ inter Philippum et Flaminium, Romanorum ducem. Macedonas Romana fortuna vicit. Fractus itaque bello Philippus, pace acceptâ, nomen quidem regium retinuit; sed omnibus Græciæ urbibus extra terminos antiquæ possessionis amissis, solam Macedoniam retinuit.

66. *Antiochum, Hannibalis consiliis adjutum, Romani aggrediuntur. (Justin. XXXI. l. 2. 4.)*

A. C.
192. Interea Antiochus, rex Syriæ, Ægyptum occupare statuit. Itaque Phœnicen cæterasque Syriæ quidem, sed juris Ægypti civitates, cum invasisset, legatos ad eum senatus misit, qui denuntiarent ei, abstineret regno pupilli populi Romani, postremis patris precibus fidei suæ traditi. Quibus spreto, bellum ei denuntiatum est. Eodem tempore Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus, multas Græciæ civitates occupaverat. Igitur senatus, ne uno tempore duplici bello Romanæ vires distinerentur, scripsit, Flaminio, si ei videretur, sicuti Macedoniam ita Græciam a Nabide liberaret. Terribile quippe Antiochi bellum nomen Hannibalis fecit, quem æmuli ejus cum Antiocho inisse societatem apud Romanos criminabantur. Qui quum sibi a Romanis insidias strui intellexisset, clam nave conscensâ, cursum ad Antiochum direxit. Ad hunc quum pervenisset, negabat opprimi Romanos nisi in Italiâ posse. Cujus consilia quum regi placerent, Romani ad Antiochum legatos mi-

sêre, qui et regis apparatus specularentur, et Hannibalem assiduo colloquio suspectum invisumque redderent. Hic dolus bene illis successit. Quippe Antiochus reconciliatam ejus cum Romanis gratiam existimans, eum veluti hostem proditoremque sui odisse cœpit.

67. *Eum pugnâ navali superant. (Just. XXX. 6.)*

Dum igitur Antiochus, falsâ suspitione deceptus, omnem belli apparatus temerè et negligenter agit, Acilius, Romanus consul, omnia bello necessaria summâ industriâ parat. Itaque primâ belli congressione rex victus et fugatus castra ditia victoribus reliquit. Deinde quum in Asiam fugiendo pervenisset, pœnitere neglecti consilii cœpit, revocatoque in amicitiam Hannibalem omnia ex sententiâ ejus agere. Interim nuntiatur, Æmilium, Romanum ducem, cum octoginta rostratis navibus adventare. Itaque, priusquam sociæ civitates ad hostes deficerent, decernere navali prælio statuit, sperans, cladem in Græciâ acceptam novâ posse victoriâ aboleri. Traditâ igitur Hannibali classe, prælium committitur. Sed nec Asiani milites Romanis, neque naves eorum pares rostratis navibus fuerunt; minor tamen clades ducis solertiâ fuit.

A. C.
191.

68. *Antiochus pacis leges, a Romanis dictatas, repudiat. (Justin. XXXI. 7.)*

Novæ hujus victoriæ fama nondum Romam venerat, quum jam Lucius Scipio consul creatus esset, qui bellum in Asiâ gereret. Huic datur legatus frater Africanus, cui Pœni et Hannibal superati nomen fecerant. Trajicientibus autem in Asiam exercitum Scipionibus, jam utrobique profligatum bellum nuntiatum est, victumque Antiochum terrestri, Hannibalem navali bello invenerunt. Primo igitur adventu eorum Antiochus mittit ad eos pacem petentes, peculiare donum Africano ferentes ipsius filium, quem rex parvo navigio trajicientem ceperat. Leges pa-

cis dicuntur : *Ut rex Asiâ Romanis cederet, contentus regno Syriæ esset, naves universas traderet, sumptumque omnem belli Romanis restitueret.* Quæ quum nuntiata Antiocho essent, *nondum ita se victum esse respondit, ut spoliari se regno pateretur.*

69. *Magno prælio vincitur. (Justin. XXXI. 8.)*

A. C.
190.

Igitur quum ab utrisque bellum pararetur, ingressique Asiam Romani Ilion venissent, mutua gratulatio Iliensium ac Romanorum fuit, Iliensibus, *Æneam cæterosque duces cum eo a se profectos* ; Romanis, *se ab his procreatos*, referentibus. Tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tempus inter parentes et liberos solet. Profectis ab Ilío Romanis, Eumenes rex cum auxiliis occurrit ; nec multò post prælium cum Antiocho commissum. Quum in dexteriore cornu pulsa legio Romana ad castra fugeret, M. Æmilius, tribunus militum, ad tutelam castrorum relictus, *armare se milites suos et extra vallum progredi jubet*, strictisque gladiis fugientibus minari, *morituros, nisi in prælium revertantur* ; *infestioraque sua, quàm hostium castra, inventuros.* Attonita tam ambiguo periculo legio in prælium revertitur, magnâque cæde editâ, initium victoriæ fuit. Cæsa hostium quinquaginta millia, capta undecim. Antiocho pacem petenti nihil ad superiores conditiones additum. Captas civitates inter socios divisere Romani.

70. *Ætoli a Romanis victi. Achæorum et Messeniorum bella. (Justin. XXX. 4. XXXII. 1.)*

Ætoli, qui Romanis offensi, quòd non omnem Macedoniam Philippo ademptam ipsis dedissent, Antiochum in bellum impulerant, illo victo soli remanserunt. Nec multò post victi, libertatem, quam adversus dominationem Atheniensium et Spartanorum inter tot Græciæ civitates soli retinuerant, amiserunt. Sub idem tempus bello inter Messenios et Achæos exorto, Achæorum imperator Philopœmen, in transitu fossæ equo præcipitatus, a multitudine

hostium oppressus est. Hunc, velut in illo omne bellum confecissent, in modum triumphi per universam civitatem circumduxerunt. Deinde in carcerem ducto venenum dederunt; quod ille lætus, ac si vicisset, accepit, quæsito priùs an *Lycortas, præfectus Achæorum*, quem secundum a se esse sciebat, *incolumis effugisset*? Quem ut accepit effugisse, *non in totum* dicens, *consultum malè Achæis*, exspiravit. Nec multò pòst reparato bello, Messenii vincuntur, pœnasque interfecti Philopœmenis pependerunt.

71. *Regia Philippi Macedonis parricidio inquinatur.*
(*Justin. XXXII. 2.*)

Interim regis Macedonum domus intestinis malis agitabatur. Nam quum Demetrius, Philippi filius, a patre Romam missus, ob insignem pudorem multa favoris documenta a senatu accepisset, patri invisus esse cœpit, indignanti, plus momenti apud senatum personam filii, quàm auctoritatem patris habuisse. Igitur Perseus, major filiorum regis, perspectâ patris ægritudine, quotidie absentem Demetrium apud eum criminari, et primò invisum, mox etiam suspectum reddere; nunc amicitiam Romanorum, nunc prodicionem ei patris objectare. Ad postremum insidias sibi ab eo paratas confingit, ad cujus criminis probationem immittit indices, testesque subornat. Quibus rebus patrem impulit, ut supplicium de innocente sumeret.

72. *Philippus moritur.* (*Justin. XXXII. 3.*)

Occiso Demetrio sublatoque æmulo, non negligentior tantum Perseus in patrem, verum etiam contumacior erat; nec hæredem regni, sed regem se gerebat. His rebus offensus Philippus impatientius in dies mortem Demetrii dolebat, et, denique fraude cognitâ, non minus scelere Persei, quàm innoxii Demetrii morte cruciabatur. Brevi pòst tempore, morbo ex ægritudine animi contracto decessit, relicto magno belli apparatu adversus Romanos, quo postea Perseus usus est.

A. C.
179.

73. *Ultima Hannibalis fata.* (Justin. XXXII. 4. Corn.
Nep. *Vita Hannib.* c. 12.)

A. C.
183.

Hannibal, quum ab Antiocho Romani, inter cæteras conditiones pacis, deditionem ejus deposcerent, admonitus a rege, Cretam confugit. Ibi quum se propter nimias opes invidiosum videret, contendit ad Prusiam, regem Bithyniæ. Qui quum terrestri prælio ab Eumene victus esset, et bellum in mare transtulisset, Hannibal novo commento auctor victoriæ fuit. Quippe omne serpentium genus in fictiles lagenas conjici jussit, medioque prælio in naves hostium mitti. Ubi serpentibus repleri naves cœpère, ancipiti periculo circumventi, hosti victoriam cessère. Quæ ubi Romam nuntiata sunt, senatus legatos misit, qui utrumque regem in pacem cogerent, Hannibalemque deposcerent. His Prusias, quod petebant, negare non ausus, rogavit, ne id a se fieri postularent, quod adversus jus hospitii esset; ipsi, si possent, comprehenderent; locum, ubi esset, facillè inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat in castello, quod ei a rege datum erat muneri, idque sic ædificârat, ut in omnibus partibus ædificii exitum sibi haberet; semper verens, ne usu eveniret, quod accidit. Huc quum legati Romanorum venissent, ac multitudine domum ejus circumdedissent, puer a januâ prospiciens Hannibali dixit, plures præter consuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac properè sibi renuntiaret, num eodem modo undique obsideretur. Puer quum omnes exitus occupatos ostendisset, sensit id non fortuito factum, sese peti, neque sibi diutiùs vitam esse retinendam. Quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtutum, venenum, quod semper secum habere consueverat, sumpsit.

74. *Perseus a Romanis victus ; Macedonia in provinciæ Rom. formam redacta. (Just. XXXIII. 1. 2.)*

Jam Macedonicum bellum summâ omnium vir-
ium contentione a Romanis geri cœptum est. A. C.
Prima equitum congressio fuit, quâ Perseus victor 168.
suspensam omnium expectationem in sui favorem traxit ;
misit tamen legatos ad consulem, qui pacem peterent,
quam patri suo Romani etiam victo dedissent, impensas
belli lege victi suscepturus. Sed consul Sulpicius non
minùs graves, quàm victo, leges dixit. Dum hæc aguntur,
Romani Æmilium Paulum consulem creant, eique extra
ordinem Macedonicum bellum decernunt ; qui quum ad
exercitum venisset, non magnam moram pugnæ fecit.
Pridie, quàm prælium conscreretur, luna nocte defecit ;
quod ostentum Perseo cladem finemque Macedonici regni
portendere vaticinabantur. Quod vaticinium non fefellit.
Perseus rex fugâ cum decem milibus talentûm Samothra-
ciam defertur, quem Cnæus Octavius ad persequendum
missus a consule, cum duobus filiis, Alexandro et Philip-
po, cepit, captumque ad consulem duxit. Macedonia
Romanorum ditioni addita. Ætolorum, nova semper bella
in Græciâ excitantium, principes Romam missi, ibique, ne
quid in patriâ novarent, diu detenti sunt. Tandem per
multos annos legationibus civitatum senatû fatigato, in
suam quisque patriam remissus est.

75. *Romani in Achæos causas belli quærunt. (Justin. XXXIV. 1.)*

Macedonibus subactis, Ætolorumque viribus debilitatis,
soli adhuc ex universâ Græciâ Achæi nimis potentes tunc
temporis Romanis videbantur, non propter singularum civ-
itatum nimias opes, sed propter conspirationem universa-
rum. Namque Achæi, licèt per civitates divisi, unum ta-
men imperium habent, singularumque urbium pericula
mutuis viribus propulsant. Quærentibus igitur Romanis
causas belli, tempestivè fortuna querelas Spartanorum obtu-
lit, quorum agros Achæi propter mutuum odium popula-

bantur. Spartanis a senatu responsum est, legatos se ad inspiciendas res sociorum in Græciam missuros. Legatis clam mandatum est, ut corpus Achæorum dissolverent. Hi itaque omnium civitatum principibus Corinthum evocatis, decretum senatûs recitant, dicentes, expedire omnibus, ut singulæ civitates sua jura et suas leges habeant. Quod ubi omnibus innotuit, velut in furorem versi universum peregrinum populum trucidant; legatos quoque ipsos Romanorum violâssent, nisi hi, audito tumultu, trepidi fugissent.

76. *Achæis victis Corinthus diripitur.*

(Justin. XXXIV. 2.)

A. C.
146.

Hæc ubi Romæ nuntiata sunt, statim senatus Mummio consuli bellum Achaicum decernit, qui, omnibus strenuè provisus, pugnandi copiam hostibus fecit. Sed apud Achæos omnia neglecta et soluta fuerunt. Itaque prædam, non prælium agitantes, vehicula ad spolia hostium reportando, secum duxerunt, et conjuges liberosque suos ad spectaculum certaminis in montibus posuerunt. Sed prælio commisso ante oculos suorum cæsi sunt. Conjuges quoque et liberi eorum præda hostium fuêre. Urbs Corinthus diruitur; populus omnis sub coronâ venditur; ut hoc exemplo cæteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur.

77. *Attalo defuncto, Asia fit Romanorum.*

(Justin. XXXVI. 4.)

A. C.
130.

Non ita multò pòst etiam Asia Romanorum facta est. Attalus ibi florentissimum ab Eunene patruo acceptum regnum cædibus amicorum et cognatorum suppliciis fœdabat. Post multa scelera squalidam vestem sumit, barbam capillumque in modum reorum summittit: non in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi lætiora convivia inire, prorsus ut pœnas scelerum pendere videretur. Omissâ deinde regni administratione, hortos fodiebat, gramina seminabat, et

noxia innoxiiis permiscebat, eaque omnia veneni succo infecta, velut peculiare munus, amicis mittebat. Postea ærariæ artis fabricæ se tradidit, cerisque fingendis et ære fundendo et procudendo oblectabatur. Matri deinde sepulcrum facere instituit; cui operi intentus, morbum ex solis fervore contraxit, et septimâ die decessit. Hujus testamento populus Romanus hæres regni est institutus.

F. RES PARTHORUM.

1. *Parthorum origines.* (Justin. XLI. 1.)

Parthi, penes quos nunc Orientis imperium est, Scytharum exsules fuêre. Hoc etiam ipsorum nomine manifestatur; nam Scythico sermone *Parthi* exsules dicuntur. Hi et Assyriorum et Medorum temporibus inter Orientis populos obscurissimi fuerunt. Postea quoque quum imperium Orientis a Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuêre. Postremò Macedonibus servierunt. A Romanis autem, binis bellis, per maximos duces, florentissimis temporibus, lacesiti, soli ex omnibus gentibus non pares solùm, verùm etiam victores fuêre.

2. *Parthorum mores.* (Justin. XLI. 2.)

Administratio gentis post defectionem Macedonici imperii sub regibus fuit. Proximus regibus populi ordo est: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habent. Sermo inter Scythicum et Medicum medius et ex utrisque mixtus. Vestis olim sui moris; posteaquam accessêre opes, ut Medis pellucida ac fluida. Exercitum non, ut aliæ gentes, liberorum, sed majorem partem servorum habent. Hos pari ac liberos suos curâ habent, et equitare ac sagittare magnâ industriâ docent. Locupletissimus ut quisque est, ita plures in bello equites regi suo præbet. Cominus in acie præliari, aut obsessas expugnare urbes

nesciunt. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus; sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores adversus vulnera insequentes habeant. Diu pugnare nequeunt; et sanè intolerandi forent, si, quantus est impetus, vis tanta et perseverantia esset. Plerùmque in ipso ardore certaminis prælia deserunt, et paulò pòst pugnam ex fugâ repetunt; ut, quum maximè te vicisse putes, tum tibi discrimen subeundum sit maximum. Munimentum ipsis equisque loricae plumatæ sunt, quæ utrumque toto corpore tegunt. Auri argenteque nullus in armis usus.

3. *Continuatio. (Justin. XLI. 3.)*

Uxores singuli plures habent, iisque non convivia tantum virorum, verum etiam conspectum interdunt. Carne nonnisi venatibus quæsitâ vescuntur. Equis omni tempore vectantur; illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt; super illos ire, consistere, mercari, colloqui. Hoc denique discrimen inter servos liberosque est, quòd servi pedibus, liberi nonnisi equis incedunt. Sepultura vulgò aut avium aut canum laniatus est. Nuda demum ossa terrâ obruunt. In superstitionibus præcipua omnibus veneratio est. Cæterum ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia; naturâ taciti; ad faciendum, quàm ad dicendum, promptiores. Principibus metu, non pudore parent. Fides dictis promissisque nulla, nisi quatenus expedit.

4. *Arsaces Parthos in libertatem vindicat. (Justin. XLI. 4.)*

A. C. 238. Post mortem Alexandri Magni quum inter successores ejus Orientis regna dividerentur, primum Stasanori cuidam sunt traditi, quum nullus Macedonum Parthorum imperium dignaretur accipere. Postea diductis Macedonibus in bellum civile, alios post alios habuere dominos. Tandem Arsaces, vir incertæ originis, sed magnæ virtutis, Seleuco, ad quem Parthorum populus per aliquod tempus pertinuerat, a Gallis in

Asiâ victo, cum prædonum manu Parthos ingressus, imperium gentis invasit. Non magno deinde post tempore Hyrcanorum quoque regnum occupavit, et Seleucum ad defectores persequendos venientem, prælio vicit. Quem diem Parthi exinde solemnem, velut initium libertatis, observant.

5. *Regnum firmat. (Justin. XLI. 5.)*

Revocato deinde Seleuco novis motibus in Asiam, Arsaces, dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, castella munit, civitates firmat. Urbem quoque nomine Daram, in monte Zapaortenon condit, cujus loci ea conditio est, ut neque munitius quidquam esse, neque amœnius possit. Nam præruptis montibus ita cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat; et soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur. Sic Arsaces, quæsito simul constitutoque regno non minùs memorabilis Parthis, quàm Persis Cyrus, maturâ senectute decessit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncupent. Hujus nepos, Arsaces et ipse nomine dictus, quindecim annis in regno actis decessit, relictis duobus filiis, Mithridate et Phrahate; quorum major Phrahates more gentis, hæres regni, Mardos, validam gentem, bello domuit, nec multò post decessit, multis filiis relictis; quibus præteritis, fratri potissimum Mithridati, insignis virtutis viro, reliquit imperium, patriæ potiùs quàm liberis consulendum ratus.

6. *Mithridates regni fines profert. (Justin. XLI. 6.)*

Hic vir spem de se conceptam non fefellit. Bello inter Parthos et Medos orto, post varios utriusque populi casus, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates Mediæ Bacasin præponit, ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Unde reversus bellum cum Elymæorum rege gessit; quo victo hanc quoque gentem regno

adjecit, imperiumque Parthorum a monte Caucasos, multis populis in ditionem redactis, usque ad flumen Euphratem protulit. His actis adversâ valetudine correptus, non minor Arsace proavo, gloriosâ senectute decessit.

7. *Regnum Parthorum successio. (Just. XLII. 1. 2. 3.)*

Huic Phraates filius successit. Qui cum Scythis bellum gerens a Græcis militibus, quibus in bello captis et crudeliter tractatis imprudentiùs, ut suis, utebatur, occisus est. In ejus locum Artabanus, patruus ejus, rex substituitur : qui bello Thogariis illato, in brachio vulneratus, statim decedit. Huic Mithridates filius succedit, cui res gestæ Magni cognomen dedere : quippe claritatem parentum animi magnitudine supergreditur. Multa bella cum finitimis magnâ virtute gessit, multosque populos Parthico regno addidit. Etiam cum Scythis prosperè aliquoties dimicavit. Ad postremum Ortoadisti, Armeniorum regi, bellum intulit ; quo debellato propter crudelitatem a senatu Parthico regno pellitur.

8. *Romanorum legiones a Parthis trucidantur. (Justin. XLII. 4.)*

A. C. 53. Vacans regnum occupavit Orōdes, Mithridatis frater. Qui quum Babyloniam, quò Mithridates confugerat, diu obsideret, oppidanos fame coactos in deditionem compulit. Mithridates quoque, fiduciâ cognitionis, ultro se in potestatem Orodis tradit. Sed Orodes plùs hostem, quàm fratrem, cognitans, in conspectu suo eum trucidari jussit. Post hæc bellum cum Romanis gessit, Crassumque imperatorem cum filio et omni exercitu Romano delevit. Hujus filius Pacōrus, missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syriâ gestis, patri suspectus in Parthiam revocatur ; quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syriâ a Cassio, quæstore Crassi, cum omnibus ducibus trucidatur.

9. *Romani Parthos magno prælio vincunt.* (Justin. XLII. 4.)

His ita gestis non multo pòst tempore, apud Romanos inter Cæsarem et Pompejum civile bellum exarsit, in quo Parthi Pompejanarum partium fuère. Victis partibus Pompejanis, et Cassio et Bruto auxilia adversus Augustum et Antonium misère, et post belli finem rursum, Pacoro duce, Syriam et Asiam vastavère, castraque Ventidii, qui absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magnâ mole aggrediuntur. Sed ille, simulato timore, diu continuit se, et insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos lætosque partem legionum emisit, quarum impetu fusi Parthi in diversa abière. Pacorus quum fugientes suos abduxisset secum legiones Romanas putaret, castra Ventidii, velut defensoribus privata, aggreditur. Tum Ventidius, reliquâ parte legionum emissâ, universam Parthorum manum cum rege ipso Pacoro interfecit. Nullo bello Parthi unquam majus vulnus acceperunt.

A. C.
38.

10. *Orodis, regis Parthorum, de morte filii luctus.* (Justin. l. c.)

Hæc quum in Parthiâ nuntiata essent, Orodes, pater Pacori, qui paulò ante vastatam Syriam, Asiam a Parthis occupatam esse audiverat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte et exercitûs clade auditâ, ex dolore in furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quemquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita ut etiam mutus factus videretur. Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quàm Pacorum vocabat, illum videre, illum audire se putabat. Post longum deinde luctum alia sollicitudo miserandum senem invadit, quem ex numero triginta filiorum in locum Pacori regem destinet. Multæ pellices, ex quibus generata tanta juvenus erat, pro suis quæque sollicitæ, animum senis obsidebant. Sed fatum Parthiæ fecit, ut sceleratissimus omnium, et ipse Phrahates nomine, rex statueretur.

11. *Phrahatis sævitia et exsilium. (Justin. XLII. 5.)*

Hic itaque, beneficium parricidio rependens, patrem interfecit, fratres quoque ad unum omnes trucidat. Jam quum infestos sibi optimates propter assidua scelera videret, ne esset, qui in suum locum nominari rex posset, adultum filium interfici jubet. Huic Antonius bellum cum sedecim validissimis legionibus intulit, sed graviter multis præliis vexatus, a Parthiâ refugit. Quâ victoriâ insolentior Phrahates redditus, quum in dies magis sæviret, in exsilium a populo pellitur. Exsiliî impatiens, quum diu finitimas civitates, ad postremum Scythas precibus fatigâsset, Scytharum maximè auxilio in regnum restituitur. Eo absente regem Parthi Tiridâtem quemdam constituerant; qui, audito adventu Scytharum, cum magnâ amicorum manu ad Cæsarem, in Hispaniâ bellum tunc temporis gerentem, profugit, obsidem Cæsari minimum filium Phrahatis ferens, quem negligentius custoditum rapuerat.

12. *Augustus Phrahatem terret. (Justin. l. c.)*

A. C. 20. Quo cognito, Phrahates statim ad Cæsarem legatos mittit, servum suum Tiridatem et filium remitti sibi postulat. Quâ legatione auditâ, Cæsar, neque Tiridatem dediturum se Parthis, dixit, neque adversus Parthos Tiridati auxilia daturum. Simul Phrahati filium sine pretio remisit, et Tiridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum sumptum præberi jussit. Post hæc finito Hispaniensi bello, quum in Syriam ad componendum Orientis statum venisset, metum Phrahati incussit. Quare hic ut bellum a Parthiæ finibus averteret, omnes captivos ex Crassi et Antonii legationibus colligi jussit, eosque simul cum signis militaribus Augusto remisit. Sed et filii nepotesque Phrahatis obsides Augusto dati, plusque Cæsar magnitudine sui nominis fecit, quàm armis alius imperator facere potuisset.

G. RES SICILIÆ.

1. *Siciliæ origines.* (Justin. IV. 2.)

Siciliæ primò Trinacriæ nomen fuit ; postea Sicania cognominata est. Hæc a principio patria Cyclōpum fuit ; quibus exstinctis Cocalus regnum insulæ occupavit ; post quem singulæ civitates in tyrannorum imperium concesserunt, quorum nulla terra feracior fuit. Horum ex numero Anaxilæus justitiâ cum cæterorum crudelitate certabat ; cujus moderationis haud mediocrem fructum tulit. Quippe decedens quum filios parvulos reliquisset, tutelamque eorum Micytho, spectatæ fidei servo, commisisset, tantus amor memoriæ ejus apud omnes fuit, ut parere servo, quàm carere regis filiis mallent, principesque civitatis, obliiti dignitatis suæ, regni majestatem administrari per servum paterentur.

2. *Carthaginienses in Siciliâ.* (Justin. IV. 2.) Dionysius major. (Ibid. XX. 1. 5.)

Imperium Siciliæ etiam Carthaginienses tē-
taverunt ; diuque variâ fortunâ cum tyrannis dim-
icatum. Ad postremum amisso Hamilcare impe-
ratore cum exercitu, aliquantisper quievêre victi. Inse-
quenti tempore Dionysius, Carthaginiensibus victis, totius
insulæ imperium occupavit. Tum, desidiam exercitûs sui
timens, copias in Italiam trajecit. Prima militia adversus
Græcos fuit, qui proxima Italici maris littora tenebant ;
quibus devictis, finitimos quosque aggreditur, omnesque
Græci nominis, Italiam possidentes, hostes sibi destinat ;
quæ gentes non partem, sed universam ferme Italiam eâ
tempestate occupaverant. Expugnatis Locris, Cortonien-
ses aggreditur, qui cum parvis copiis fortiter resiterunt.
Hoc bello occupatum Dionysium legati Gallorum, qui
paucos antè menses Romam incenderant, societatem ami-

A. C.
480-406.

citiamque petentes adeunt. Grata legatio Dionysio fuit. Ita pactâ societate, et auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex integro restaurat. Sed eum in Siciliam adventus Carthaginensium revocavit, qui, reparato exercitu, bellum auctis viribus repetebant. Nec multò pòst Dionysius, assiduis bellis victus fractusque, ad postremum suorum insidiis interficitur.

3. *Dionysius minor patri succedit.* (Just. XXI. 1.)

A. C. 368. Eo extincto milites maximum natu ex filiis ejus, nomine Dionysium, in ejus locum suffecêre. Qui, ut popularium animos inter initia regni sibi conciliaret, nexorum tria millia e carcere dimittit; tributa populo intra triennium remittit, et, quibuscunque delinquentis potest, animos omnium sollicitat. Tunc fratrum suorum avunculos, veluti æmulos imperii sui, hortatoresque puerorum ad divisionem regni, sustulit, ipsosque paulò pòst fratres interficit.

4. *Regno pellitur.* (Justin. XXI. 2.)

A. C. 357. Sublatis æmulis in segnitiem lapsus, saginam corporis ex nimîâ luxuriâ, oculorumque valetudinem contraxit, adeò ut non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis posset. Propter quae dum contemni se putat, sævitiâ grassatur, civitatemque cædibus implet. Quæ sævitia quum eum omnibus inimicum reddidisset, et bellum denique Syracusani adversus eum decrevissent, diu dubitavit, imperium deponeret an bello resisteret. Sed a militibus, prædam ex urbis direptione sperantibus, descendere in prælium cogitur. Plùs semel victus legatos ad Syracusanos mittit, spondens, se depositurum tyrannidem, si mitterent ad eum, quibuscum sibi de pace conveniret. In quam rem missos primores in carcere retinet, atque ita, incautis omnibus nec quidquam hostile metuentibus, exercitum ad delendam civitatem mittit. Fit igitur in ipsâ urbe anceps prælium; in quo, oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pelli-

tur, qui quum obsidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus.

5. *Post tyrannidem in Locrenses exercitam Syracusas redit. (Justin. XXI. 2. 3.)*

Exsul a Locrensibus sociis exceptus, velut jure regnaret, arcem occupat, solitamque sibi sævitiam exercet. Opulentiores interficit, matronas etiam nonnullas ad prodendas virorum pecunias torquet. Quum his artibus per annos sex regnâset, conspiratione Locrorum civitate pulsus, in Siciliam redit. Ibi Syracusas, securis omnibus, post longam intercapedinem pacis, per prodicionem recipit.

A. C.
346.

6. *A Timoleone pulsus Corinthum concessit. (Justin. XXI. 5. Conf. Corn. Nep. Vita Timol. 2.)*

Ibi quum gravior crudeliorque in dies civitati esset, iteratâ conspiratione obsidetur. Petiverant autem ejus adversarii opem a Corinthiis, ducemque, quo in bello uterentur, postulaverant. Ab illis Timoleon missus, incredibili felicitate Dionysium totâ Siciliâ depulit. Tunc, deposito imperio, Corinthum in exsilium proficiscitur. Ibi, humillima quæque tutissima existimans, in sordidissimum vitæ genus descendit; in publico vagabatur et potabat; totis diebus in popinis desidebat, cum perditissimo quoque de minimis rebus disceptabat, pannosus et squalidus incedebat; quæ omnia facere videbatur, ut contemnendus magis quàm metuendus videretur. Denique, ludimagistrum professus, pueros in trivio docebat.

A. C.
345.

7. *Agathoclis tyranni genus et vita. (Just. XXII. 1.)*

Paucis annis interjectis Agathōcles ex humili genere ad regnum Syracusarum totiusque Siciliæ pervenit. Quippe in Siciliâ patre figulo natus, juveniles annos omni infamiæ genere inquinavit, latrocinia quoque exercuit. Interjecto tempore quum Syracusas concessisset, diu sine fide fuit;

deinde gregariam militiam sortitus, non minùs tunc seditionis, quàm antea turpi vitâ, in omne facinus promptissimus erat. Nam et manu strenuus, et in concionibus perfacundus habebatur. Brevi itaque centurio, ac deinceps tribunus militum factus est. Jam quum in diversis præliis insignem fortitudinem præstitisset, dignus est habitus, qui in locum defuncti ducis Damascônis sufficeretur. Tum bis occupare imperium Syracusarum voluit, bis in exsilium actus est.

8. *Tyrannidem Agathocles occupat. (Just. XXII. 2.)*

A. C. 317. Quum apud Murgantinos exsularet, ab his odio Syracusanorum primò prætor, mox dux belli creatur. In eo bello et urbem Leontinorum capit, et patriam suam Syracusas obsidere cœpit. Sed quum videret, fortiùs defendi urbem, quàm oppugnari, precibus per internuntios Hamilcarem exorat, ut inter se et Syracusanos pacis arbitrium suscipiat. Quo intercedente non pax tantùm Agathocli conciliatur, verùm etiam prætor Syracusis constituitur. Quo facto, acceptis ab Hamilcare quinque millibus Afrorum, potentissimos quosque ex principibus interficit, senatum trucidat, et ex plebe quoque locupletissimos et promptissimos tollit.

9. *Agathoclis bella cum Pœnis. (Just. XXII. 3—6.)*

A. C. 310. His ita gestis militem legit exercitumque describit; quo instructus finitimas civitates, nihil hostilè metuentes, ex improvise aggreditur. Deinde quum adversus Pœnos arma movisset, Pœnique victores Syracusas obsidione cinxissent, mirâ prorsus audaciâ bellum in Africam transferre statuit. Itaque oppidanis ad obsidionis necessitatem frumento instructis, comitibus duobus adultis filiis, Archagãtho et Heraclida, cursum in Africam direxit. Quò quum venisset, universas naves, consentiente exercitu, incendi jubet, ut omnes scirent, auxilio fugæ adempto, aut vincendum aut moriendum esse. Deinde quum omnia, quâcunque ingrederentur, prosterne-

rent, villas castellaque incenderent, obuius ei fuit cum triginta millibus Pœnorum Hanno ; sed, prælio commisso, duo de Siculis, tria millia de Pœnis cum ipso duce cecidêre. Hâc victoriâ et Siculorum animi eriguntur et Pœnorum franguntur. Castra deinde in quinto lapide a Carthagine statuit, ut vastitatem agrorum et incendia villarum de muris ipsius urbis specularentur.

10. *Agathocles Pœnos e Siciliâ pellit. (Justin. XXII. 7. 8.)*

His Pœnorum malis etiam deletus in Siciliâ cum imperatore exercitus accessit. Nam post profectionem Agathoclis Pœni in obsidione urbis segiores redditî, ab Antandro, fratre Agathoclis, occidione cæsi nuntiabantur. Itaque quum domi forisque eadem fortuna Carthaginiensium esset, non tributariæ tantum ab his urbes, sed etiam socii reges deficiebant. Quorum copiis auctus, Carthaginienses gravi prælio superat. Quo facto, tradito exercitu filio Archagatho, in Siciliam rediit, nihil actum existimans, si amplius Syracusæ obsiderentur. Nam post occisum Hamilcarem, Gisgonis filium, novus eò a Pœnis missus exercitus fuerat. Statim igitur primo adventu ejus Siciliæ urbes, auditis rebus, quas in Africâ gesserat, certatim se ei tradunt, atque ita pulsus e Siciliâ Pœnis, totius insulæ imperium occupavit. In Africam deinde reversus, ad castra hostium exercitum ducit ; sed inconsultius ibi prælium committendo, majorem partem exercitûs perdidit. Quum itaque in castra fugisset, milites ob stipendium non solutum tumultuantes metuens, concubiâ nocte solus cum Archagatho filio profugit. Archagathus tamen, qui a patre noctis errore discesserat, a militibus comprehensus reducitur. Tum pactione cum hostibus factâ, milites, interfectis Archagathi liberis, Carthaginiensibus se tradidêre. Post hæc Pœni ad persequendas belli reliquias duces in Siciliam miserunt, cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.

11. *Agathocles moritur. (Justin. XXIII. 2.)*A. C.
289.

Brevi pòst tempore, Agathocles, quum spe ampliandi regni in Italiam trajecisset, gravi morbo correptus est. Quum jam nulla spes esset, eum hoc malo liberari posse, bellum inter filium ejus nepotemque oritur, regnum jam quasi mortui vindicantes, occisoque filio, regnum nepos occupavit. Inter hæc domestica mala rex moritur. Carthaginienses autem, cognitis quæ in Siciliâ agebantur, occasionem totius insulæ occupandæ datam sibi existimantes, magnis viribus eò trajiciunt, multasque civitates subigunt.

12. *Pyrrhus Siciliam occupat et amittit. (Justin. XXIII. 3.)*A. C.
278-276.

Eo tempore Pyrrhus, rex Epiri, adversus Romanos bellum gerebat, qui imploratus a Siculis in auxilium, quum Syracusas venisset, multasque civitates subegisset, rex Siciliæ appellatur. Post hæc multa secunda prælia cum Carthaginiensibus facit. Interjecto deinde tempore, quum legati ab Italicis sociis venissent, nuntiantes, Romanis resisti non posse, deditionemque futuram, nisi subveniat, victorem exercitum in Italiam trajecit. Quo facto socii in Siciliâ ab eo defecerunt, et imperium Siciliæ tam citò amisit, quàm facilè quæsierat. Sed nec in Italiâ meliore felicitate usus in Epirum revertitur.

13. *Hiero, Hieroclis filius, imperium Siciliæ adipiscitur. (Just. XXIII. 4.)*A. C.
275.

Post profectionem a Siciliâ Pyrrhi, magistratus Hiero creatur, cujus tanta moderatio fuit, ut, consentiente omnium civitatum favore, dux adversus Carthaginienses primùm, mox rex, crearetur. Hujus futuræ magnitudinis multa fuerunt omina. Quippe genitus patre Hierocle, nobili viro, a patre, quòd ex ancillâ natus esset, expositus erat. Sed parvulum apes multis diebus aluerunt. Ob quam rem responso aruspicum admonitus

pater, qui regnum infanti portendi canebant, puerum recepit, omnique studio ad spem majestatis, quæ promittebatur, instituit. Eidem, in ludo inter æquales discenti, lupus, in turbâ puerorum repentè conspectus, tabulam eripuit. Adoléscenti quoque, prima bella ineunti, aquila in clypeo, noctua in hastâ consedit. Denique adversus provocatores sæpe pugnavit, semperque victoriam reportavit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. Pulchritudo ei corporis insignis, vires quoque in homine admirabiles fuêre ; in alloquio blandus, in negotio justus, in imperio moderatus, prorsus ut nihil ei regum deesse, præter regnum, videretur.

H. DE HISPANIÂ QUÆDAM.

1. *Hispaniæ descriptio.* (Justin. XLIV. 1.)

Hispaniam veteres ab Ibêro amne primùm Iberiam, postea ab Hispano Hispaniam cognominaverunt. Hæc, inter Africam et Galliam posita, Oceani freto et montibus Pyrenæis clauditur. Sicut minor utrâque terrâ, ita utrâque fertilior. Nam neque, ut Africa, violento sole torretur, neque, ut Gallia, assiduis ventis fatigatur, sed media inter utramque in omnia frugum genera fœcunda est, adeò ut non ipsis tantùm incolis, verùm etiam Italiæ ubique Romanæ cunctarum rerum abundantiam suppeditet. Hinc enim magna copia est frumenti, vini, mellis, et olei ; nec ferri solùm materia præcipua est, sed et equorum perniciēs greges ; nec summæ tantùm terræ laudanda bona, verùm et abstrusorum metallorum felices divitiæ. Jam lini spartique vis ingens ; minii certè nulla feracior terra. In hac cursus amnium non torrentes rapidique, ut noceant, sed lenes, et vineis campisque irrigui, plerique etiam divites auro. Uno tantùm Pyrenæi montis dorso adhæret Galliæ, reliquis partibus undique mari cingitur. Salubritas cœli per omnem Hispaniam æqualis, quia aëris spiritus nullâ palu-

dum gravi nebulâ inficitur. Huc accedunt et marinæ auræ undiqueversus assidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terrestri spiritu, præcipua hominibus sanitas redditur.

2. *Hispanorum mores. Viriathus dux. (Ibid. 2.)*

Corpora hominum ad inædiam laboremque, animi ad mortem parati. Bellum quàm otium malunt; si extraneus deest, domi hostem quærunt. Velocitas genti pernix, inquietus animus; plurimis militares equi, et arma sanguine ipso cariora. Nullus in festos dies epularum apparatus. In magnâ tamen sæculorum serie nullus illis dux magnus, præter Viriathum, fuit, qui annis decem Romanos variâ victoriâ fatigavit. Cujus ea virtus et continentia fuit, ut, quum consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis non armorum, non vestis cultum, non denique victum mutaret, sed in eo habitu, quo primùm bellare cœpit, perseveraret; ut quivis gregarius miles ipso imperatore opulentior videretur.

3. *Gallæcorum divitiæ et mores. (Just. XLIV. 3.)*

Pars Hispaniæ, quæ Gallæcia vocatur, æris ac plumbi uberrima; tum et minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit, et auro quoque ditissima adeò, ut etiam aratro frequenter glebas aureas exscindant. In hujus gentis finibus sacer mons est, quem ferro violari nefas habetur; sed si quando fulgure terra proscissa est, detectum aurum, veluti dei munus, colligere permittitur. Fœminæ res domesticas agrorumque culturam administrant; ipsi armis et rapinis serviunt. Præcipua his quidem ferri materia, nec tamen ullum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluvio aut Chalybe tinctum sit.

4. *Carthaginiensium in Hispaniâ imperium.*
(*Justin. XLIV. 5.*)

Maturè Carthaginienses imperium Hispaniæ occupavêre. Nam quum Gaditani a Tyro, unde et Carthaginiensibus origo est, sacra Herculis in Hispaniam transtulissent, urbemque ibi condidissent, finitimi incrementis novæ urbis invidentes, Gaditanos bello lacesserunt. Consanguineis Carthaginienses auxilium miserunt. Ibi felici expeditione et Gaditanos ab injuriâ vindicaverunt, et majorem partem Hispaniæ imperio suo adjecerunt. Postea quoque, hortante primæ expeditionis successu, Hamilcarem imperatorem cum magnâ manu ad occupandam provinciam misêre, qui, magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultiùs sequitur, in insidias deductus occiditur. In hujus locum gener ipsius Hasdrubal mittitur; qui et ipse a servo Hispani cujusdam, ulciscente domini injustam necem, interfectus est. Major utroque Hannibal, Hamilcaris filius, successit. Hic universam Hispaniam domuit; inde, bello Romanis illato, Italiam per annos sexdecim variis cladibus fatigavit; quum interea Romani, missis in Hispaniam Scipionibus, primò Pœnos provinciâ expulerunt, postea cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt. Nec priùs Hispani jugum potuerunt accipere, quàm Cæsar Augustus, perdomito orbe terrarum, victricia ad eos arma transtulit, populumque barbarum et ferum, legibus ad cultioris vitæ usum traductum, in formam provinciæ redegit.

A. C.
234.

I. RES MASSILIENSIIUM.

1. *Phocæenses Massiliam condunt.* (*Just. XLIII. 3.*)

Temporibus Tarquinii Superbi, Romanorum regis, ex Asiâ Phocæensium juvenus, patriâ profuga, Massiliam inter Ligures et feras gentes Gal-

A. C.
534.

lorum condidit, et, dum se armis adversus Gallicam feritatem tuentur, magnas res gesserunt. Duces classis Simos et Protis fuerunt. Hi regem Segobrigiorum, Nannum nomine, in cujus finibus urbem condere gestiebant, conveniunt. Forte eo die rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat; quam more gentis, electo inter epulas genero, nuptum tradere illuc parabat. Itaque quum ad nuptias invitati omnes proci essent, rogantur etiam Græci hospites ad convivium. Introducta deinde virgo quum juberetur a patre aquam porrigere ei, quem virum eligeret, tunc, omissis omnibus ad Græcos conversa, aquam Proti porrigit; qui factus ex hospite gener, locum condendæ urbis a socero accepit. Condita igitur est Massilia prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, velut in angulo maris. Sed Ligures, incrementis urbis invidentes, Græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt, ut, victis hostibus, in captivis agris multas colonias constituerent.

2. *Massiliensibus a finitimis struuntur insidiæ.* (Justin. XLIII. 4.)

Ab his igitur Galli et usum vitæ cultioris et agrorum cultus, et urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc et legibus, non armis vivere, tunc et vitem putare, tunc olivam serere consueverunt. Mortuo rege Nanno Segobrigiorum, a quo locus condendæ urbis acceptus fuerat, quum regno filius ejus Comanus successisset, affirmat Ligur quidam, *Massiliam quandoque finitimis populis exitio futuram, in ipso ortu opprimendam esse.* Subnectit et fabulam: *canem gravidam aliquando a pastore locum petisse precario, in quo pareret; quem quum obtinuisset, iteratò petisse, ut sibi educare eodem in loco catulos liceret; ad postremum, adultis catulis, pastorem illam, domestico præsidio fortem, depellere non potuisse.* His incitatus rex insidias Massiliensibus struit. Itaque solemnī Floraliorum die multos fortes et strenuos viros hospitii jure in urbem misit; plures etiam frondibus tectos vehiculis induci jussit. Ipse cum

exercitu in proximis montibus delitescit, ut, quum nocte portæ apertæ forent, tempestivè adesset, urbemque somno ac vino sepultam armis invaderet. Sed has insidias mulier quædam, regis cognata, prodidit, quæ Græcum adolescentem, cujus amore tenebatur, miserata formæ et fortunæ ejus, periculum declinare jussit. Ille rem statim ad magistratûs defert; atque ita patefactis insidiis, cuncti Ligures comprehenduntur. Quibus interfectis, insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt cum ipso rege hostium septem millia. Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, peregrinos recognoscere, ac, veluti bellum habeant, urbem custodire.

3. *Massiliensium bella. (Justin. XLIII. 5.)*

Post hæc magna illis cum Liguribus, magna cum Gallis fuere bella; quæ res urbis gloriam auxit Græcorumque virtutem celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginensium quoque exercitus, quum bellum, captis piscatorum navibus, ortum esset, sæpe fuderunt, pacemque victis dederunt; cum Hispanis amicitiam junxerunt; cum Romanis propè ab initio conditæ urbis fœdus summâ fide custodierant, auxiliisque in omnibus bellis industriè socios juverunt. Quæ res illis et virium fiduciam auxit, et pacem ab hostibus præstitit.

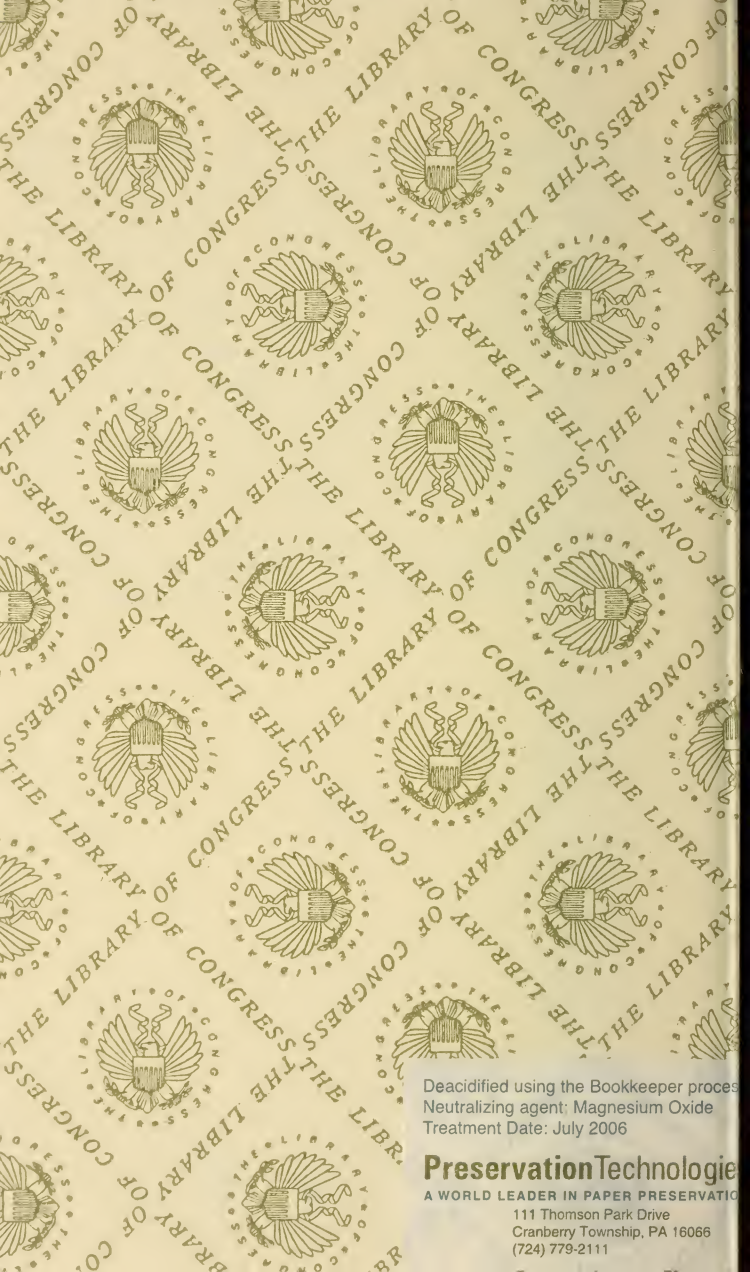
4. *Finitimis impetum in eos facientibus deorum curâ servantur. (Ibid.)*

Quum igitur Massilia famâ rerum gestarum, et abundantia opum, et virium gloria floreret, repentè finitimi populi ad nomen Massiliensium delendum, veluti ad commune extinguendum incendium, concurrunt. Dux consensu omnium Catumandus regulus eligitur, qui, quum magno exercitu lectissimorum virorum urbem hostium obsideret, per quietem specie torvæ mulieris, quæ se deam dicebat, exterritus, ultro pacem cum Massiliensibus fecit; petitoque, ut intrare illi in urbem et deos eorum adorare liceret,

quum in arcem Minervæ venisset, conspecto simulacro deæ, quam per quietem viderat, repentè exclamat, illam esse, quæ se nocte exterruisset; illam, quæ recedere ab obsidione jussisset. Gratulatusque Massiliensibus, quòd animadverteret, eos ad curam deorum immortalium pertinere, torque aureo donatâ deâ, in perpetuum amicitiam cum Massiliensibus junxit. Partâ pace et securitate fundatâ legati Massiliensium, revertentes a Delphis, quò missi munera Apollini tulerant, audiêrunt urbem Romanam a Gallis captam incensamque. Quam rem domi nuntiatam publico funere Massilienses prosecuti sunt; aurumque et argentum publicum privatumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis a quibus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum et immunitas illis decreta, et locus spectaculorum in senatu datus, et fœdus æquo jure percussus est.

FINIS.

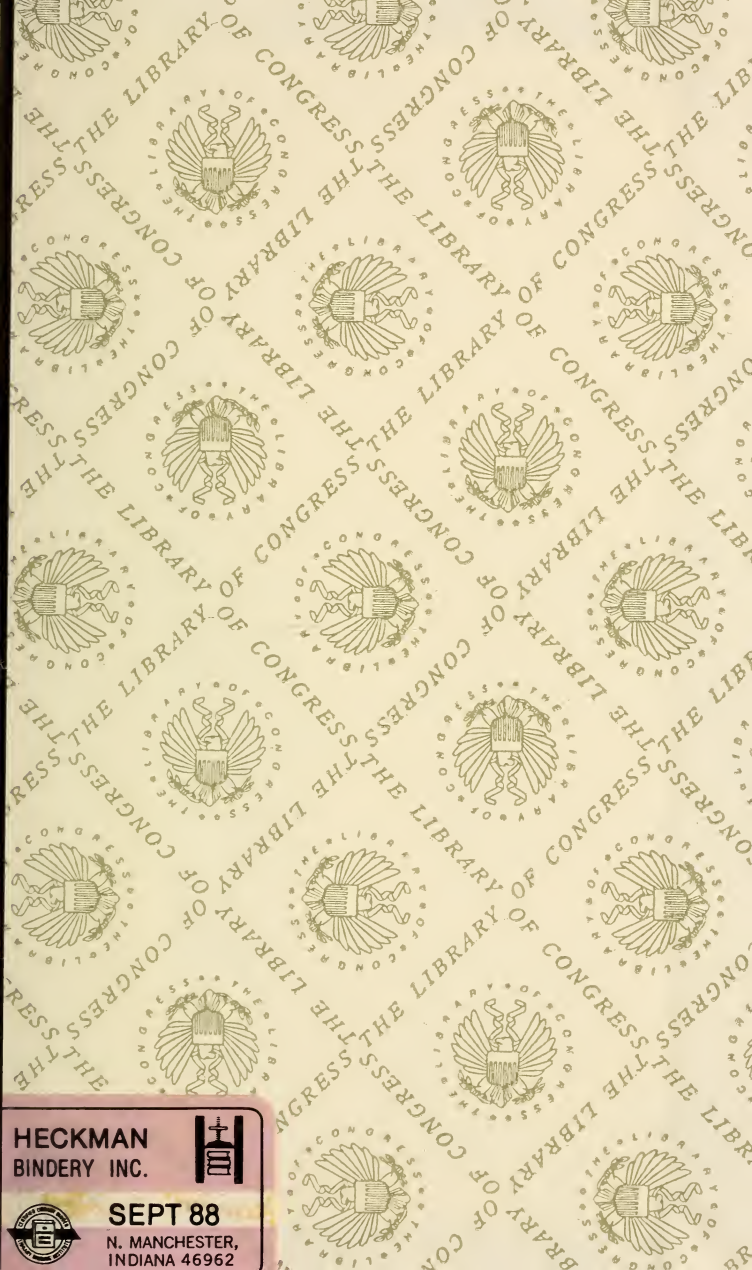

Deacidified using the Bookkeeper process
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: July 2006

Preservation Technologies

A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

**HECKMAN
BINDERY INC.**

SEPT 88
N. MANCHESTER,
INDIANA 46962

